Minsterul Educatiei si Cercetarii

Elena Lupsa **Victor Bratu**

PSIHOLOGIE

Manual pentru clasa a X-a

„Omul care se cunoaste stie ce e folositor ,deosebeste ceea ce poate face de ceea ce nu poate,lucreaza ce-i sta in putinta ,face rost de cele de trebuinta si traieste fericit,ferindu-se de ce este peste puterile lui,inlaturand greselile si nenoricirea.

Dimpotriva,cel care nu se cunoaste,ci se inseala asupra valorii sale,zace in aceeasi necunostinta de oameni si de lucruri omenesti,nu stie nici ce-i trebuie nici ce face ,nici de ce oameni se slujeste,ci se inseala asupra tuturor lucrurilor ,lasa sa-i scape binele si da de nenorociri.''

Xenofon

CUPRINS

Introducere in psihologie
1.Psihicul si caracteristicile acestuia.Ipostazele psihicului si relatiile dintre ele.Baze metodologice……..6
1.1 Definirea psihologiei
1.2 Principalele momente in evolutia psihologiei ca stiinta
1.3 Psihicul si caracteristicile sale
1.4 Ipostazele psihicului si relatiile dintre ele*
1.5 Metodele psihologiei*
Procese psihice cognitive senzoriale
2.Procese psihice cognitive senzoriale……12
3.Senzatia*……14
3.1 Definirea si caracterizarea senzatiilor
3.2 Calitatile senzatiilor
3.3 Principalele modalitati senzoriale
3.4 Legile senzibilitatii
4.Perceptia*……..17
4.1 Definirea si caracterizarea perceptiei

4.2 Legile generale ale perceptiei
4.3 Formele complexe ale perceptiei
4.4 Observatia si spiritul de observatie
4.5 Perceptii denaturate
5.Reprezentarea*…….20
5.1 Definirea si caracterizarea reprezentarii
5.2 Clasificarea reprezentarilor
5.3 Proprietatile reprezentarilor
5.4 Rolul reprezentarilor in cunoastere si activitate
Tipuri de itemi 1……..23
Procese psihice cognitive superioare
6.Gandirea……26
6.1 Definirea si caracterizarea gandirii
6.2 Structura psihologica interna a gandirii
6.3 Gandirea ca proces de rezolvare a problemelor
6.4 Tipologia gandirii
7.Memoria…….30
7.1 Definirea si caracterizarea memoriei
7.2 Procesele si formele memoriei
7.3 Calitatile/indicatorii memoriei
7.4 Factorii care optimizeaza functionarea memoriei
7.5 Memorie si uitare
8.Imaginatia……34
8.1 Definirea si caracterizarea imaginatiei
8.2 Procedeele imaginatiei
8.3 Formele imaginatiei
Tipuri de item 2……..37
Conditii generale ale activitatii psihice umane
9.Limbajul……..40
9.1 Definirea si caracterizarea limbajului
9.2 Verigile functionale ale limbajului
9.3 Functiile limbajului
9.4 Raporturile dintre limbaj si alte procese psihice
9.5 Formele limbajului
10.Atentia……43
10.1 Definirea si caracterizarea atentiei
10.2 Formele atentiei
10.3 Insusirile atentiei si educarea lor
Tipuri de itemi 3……..46
Activitati si procese psihice reglatorii
11.Motivatia…….48
11.1 Definirea si caracterizarea motivatie
11.2 Functiile motivatiei
11.3 Sistemul motivational :niveluri structurale
11.4 Formele motivatiei
11.5 Optimumul motivational
12.Afectivitatea……51
12.1 Definirea si caracterizarea afectivitatii
12.2 Particularitatile afectivitatii
12.3 Clasificarea proceselor afective
12.4 Rolul proceselor afective
13.Activitatea voluntara…….54
13.1 Definirea si caracterizarea activitatii
13.2 Structura activitatii
13.3 Formele activitatii

13.4 Definirea si caracterizarea vointei
13.5 Etapele actului voluntar
13.6 Calitatile vointei
14.Deprinderile…….57**
14.1 Definirea si caracterizarea deprinderilor
14.2 Clasificarea deprinderilor
14.3 Formarea si interactiunea deprinderilor
Tipuri de item 4…….60
Structura si dezvoltarea personalitatii
15.Personalitatea……62
15.1 Personalitatea ca sistem
15.2 Modele de personalitate
16.Individ.Persoana.Personalitate*……..65
16.1 Individ.Persoana.Personaltate
16.2 Constiinta ca nucleu al personalitatii
16.3 Diferente in manifestarea personalitatii*
17.Temperamentul……67
17.1 Latura dinamico-energetica a personalitatii
17.2 Tipologii temperamentale
18.Aptitudinile……69
18.1 Latura instrumental-operationala a personalitatii
18.2 Clasificarea aptitudinilor
18.3 Inteligenta ca aptitudine generala
19.Caracterul……..73
19.1 Latura relational-valorica a personalitatii
19.2 Structura caracterului
19.3 Rolul caracterului in structura personalitatii
20.Creativitatea…….76
20.1 Conceptul de creativitate
20.2 Niveluri si stadii ale creativitatii
21.Etape in dezvoltarea personalitatii……..78**
21.1 Principiul dezvoltarii in psihologie
21.2 Varstele mici(3-10 /11ani)
21.3 Preadolescenta(10/11-14/15ani)
21.4 Adolescenta(14/15-18/19ani)
21.5 Tineretea(18/19-30ani)
21.6 Maturitatea(30-55/60ani)
21.7 Batranetea(55/60ani…..)
Tipuri de itemi 5……83
Conduita psihosociala
22.Imaginea de sine si perceptia ei sociala…86
22.1 Imaginea de sine
22.2 Statusul si rolul-indicatori ai comportamentului social
23.Relatiile interpersonale……..89
23.1 Specificul relatiilor interpersonale
23.2 Tipuri de relatii interpersonale
23.3 Locul si rolul relatiilor interpersonale in structura personalitatii
23.4 Grupul si psihologia de grup*
24.Comportamente pro si antisocial…….92
24.1 Comportamente pro si antisociale
24.2 Normalitate si anormalitate sociala
25.Atitudinile socale si formarea lor*……95
25.1 Atitudinile sociale
25.2 Formarea si modificarea atitudinilor sociale

25.3 Relatia valori ,atitudini,comportament

Introducere in psihologie

1.Psihicul si caracteristicile acestuia.Ipostazele psihicului si relatiile dintre ele.Baze metodice

1.1 Definirea psihologiei
1.2 Principalele momente in evolutia psihologiei ca stiinta
1.3 Psihicul si caracteristicile sale
1.4 Ipostazele psihicului si relatiile dintre ele*
1.5 Metodele psihologiei*

1.Psihicul si caracteristicile sale.Ipostazele psihicului si relatiile dintre ele.Baze metodice.

1.1 Definirea psihologiei

Desi preocuparile cu caracter psihologic sunt stravechi termenul de psihologie are o istorie relativ recenta ,el fiind utilizat pentru prima data de reformatorul german,Philipp Schwarzerd,cunoscut sub numele de Melanchton.Termenul devine uzual uncepand cu secolul XVIII-lea,odata cu scrierile psihologului Cristian Wolff.

Termenul de psihologie provine din cuvintele grecesti ,,psyche ‘ care inseamna suflet si ,,logos’’ care inseamna stiinta.

Psihologia este stiinta a vietii mentale,a fenomenelor si a conditiilor sale.(W. James)

1. **Etapa prestiintifica** debuteaza in momentul in care omul devine constient de sine si incepe sa-si puna intrebari legate de natura inconjuratoare si despre sine ,raspunsurile fiind de natura naiv-mistica.O astfel de conceptie este animismul care admite existenta mai multor suflete :sufletul viata(care paraseste corpul in timpul somnului si care dupa moartea omului cauta alt corp),sufletul umbra (insoteste corpul in stare de veghe)
2. **Etapa filosofica** debuteaza o data cu formarea primelor sisteme filosofice in antichitatea tarzie(sec.VI-V i.e.n.)si se incheie cu desprinderea psihologiei,de filosofie(1879).Urmand ex. filosofiei si psihologia devine materialista sau idealista.
3. **Etapa stiintifica** debuteaza in 1879 cand Wilhelm Wundt,la Leipzig,infinteaza primul aparator de psihologie experimintala.

1.2 Principalele momente in evolutia psihologiei ca stiinta

Evolutia psihologiei stiintifice cuprinde :

1. **Psihologia clasica**

   a) asociationismul sustine primatul partii asupra intregului,astfel viata psihica este o simpla de senzatii,iar pe baza legilor asociatiei se formeaza perceptiile,reprezentarile si gandirile

   b) gestaltismul provine din cuvantul german gestalt si sustine primatul intregului asupra partii. Astfel psihicul nu este aglomerat de procese in sine,ci un ansamblu organizat la niveluri diferite de complexitate

   c) introspectionismul considera ca obictul psihologiei este constiinta inteleasa ca o lume interna,inchisa ,aceasta putand fi investigata numai cu ajutorul metodei introspectiei

   d) behaviorismul provine din cuvantul englez behavior si apare ca reactie la curentul introspectionist.Fondatorul curentului , **John Watson**

considera constiinta o fictiune sustinand ca singura realitate psihologica autentica este comportamentul.

e) psihanaliza apare ca reactie la psihologia introspectionista. **Obiectul de studiu** al psihanalizei este **inconstientul** . Varianta revizuita este numita **neopsihanaliza** .

f) psihologia actiunii si a conduitei reprezinta doua variante ale principiului dependentei continuturilor proceselor psihice interne de actiunile externe ale omului cu realitatea concreta . **Obiectul psihologiei** este extins de la studiul functiilor si proceselor psihice izolate la actiunile complexe orientate spre scop .

2. Psihologia contemporana este determinata de revolutia produsa , in plan metodologic , de teoria generala a sistemelor in 1947-1948 . Realitatea este abordata dintr-un punct de vedere **integrativ-sistematic si informational . Psihologia contemporană** este ştiința despre realitatea psihocomportamentală, ca unitate contradictorie şi dinamică a laturii, subiective, interne (percepții, reprezentari, gândire, etc.) şi a laturii externe (reacții, acțiuni, activități).

1.3 Psihicul şi caracteristicile sale

În definirea psihicului, psihologia contemporană utilizeaza raportarea la:

- lumea externă – Psihicul poate fi definit ca reflectare subiectivă, de natură ideală a obiectelor şi fenomenelor externe, a relațiilor dintre acestea şi semnificațiile lor pentru noi. El reprezintă o modalitate particulară de realizare şi manifestare a informației la nivelul organismelor animale care posedă sistem nervos.
- substratul material – Psihicul este o funcție a sistemului nervos, a creierului şi va depinde nemijlocit de gradul de dezvoltare şi organizare a acestuia.
- factorul timp pune în evidența natura dynamic-evolutivă a psihicului. Se pot delimita trei etape esențiale:

1. **etapa ascendentă** (de la naştere până la vârsta de 20- 25 de ani);
2. **etapa optimului funcțional** (25- 65 de ani);
3. **etapa regresivă** (după 65 de ani).

- stările de necessitate şi sarcinile de adaptare la mediu ne arată rolul instrumental, regltor al psihicului şi baza obiectivă a apariției lui în procesul evoluției biologice.

Psihicul este o modalitate prin care omul există ca ființă, în acelaşi timp, biologică şi socială, deci fin--biosocială, iar ca ființă bio- psiho- socială, omul este o personalitate. El îi asigură omului adaptarea la condițiile mediului, prin conduite care depend atât de schimbările din mediu, cât şi de condițiile interne specifice individului respectiv.

Prin psihicul său, omul cunoaşte, acționează şi conduce după valori normale şi morale. El se manifestă prin procese psihice (gândire, memorie, imaginaşie etc.), prin stări psihice (conştiente sau inconştiente, bună sau proastă dispoziție etc.) şi prin însuşiri psihice (stări temperamentale, trăsături de caracter, nivel de creativitate etc.). La omul concret, psihicul este chiar personalitatea sa, care se formează, se dezvoltă şi se manifestă în societate prin intermediul relațiilor interpersonale.

Comportamentul este definit, de şcoala behavioristă, ca mulțimea reacțiilor de răspuns ale organismului animal şi uman la stimuli exteriori. Mecanismul reacțiilor comportamentale este reflex, implicând interacțiunea dintre centri nervoşi senzitivi (recepționează şi prelucrează acțiunea stimulilor externi) şi cei motori (emit semnalele de comandă şi declanşarea reacției).

1. După gradul de complexitate, există comportamente:
   a. simple care include o singură secvență;
   b. complexe, multifazice, care include o serie de reacții, operații şi acțiuni articulate într-o schemă logică unitară.

2. După nivelul de reprezentare (integrare) reflexă, există comportamente cu mechanism de tip reflex:
   a. necondiționat;
   b. condiționat.
3. După prezența sau absența intenției şi a controlului voluntar, există comportamente:
   a. neintenționate- involuntare, care se declanşează şi desfăşoară automat;
   b. intenționate- voluntare, care se declanşează pe baza unei deliberări.
4. După stările de necessitate cărora li se subordonează, există comportamente:
   a. de igenă corporală;
   b. de descărcare- eliminare;
   c. erotico- sexulare;
   d. de orientare- investigare;
   e. de cunoaştere;
   f. instrumental- rezolutive.

Comporatamentul are şi o mediere psihică internă: imaginea senzorială a stimulului, o componentă emoțional- afectivă, o stare de necessitate, o pregătire şi o planificare4 instrumentală, un anumit reglaj involuntar sau voluntar.

Termenul de personalitate provine din limba latină, "persona" însemnând masca actorului, rolul acestuia, personajul unei drame. Personalitatea este definită pe baza unor caracteristici care ne deosebesc de celelalte personae şi care persistă în timp. Trei trăsături contribuie la definire ei:

1. particularizarea, respective fiecare om este unic, are trăsături, aptitudini, sentimente, in mod anume de a fi, de a gândi, de a acționa, de a simți;
2. durabilitatea, care se referă la constanța trăsăturilor care ne particularizează;
3. coerența, respective faptul că ele constitui un system funcțional.

Personalitatea nu este ceva cu care ne naştem, căci, la naştere, copiii mici seamănă foarte mult între ei. Pe măsură ce cresc, ei se diferențiază prin dezvoltarea unor trăsături personale ca urmare a interacțiunii dintre ereditate şi mediul în care se dezvoltă.

Dezvoltarea psihicului poate fi considerată şi în ordine filogenetică, cea mai cunoscută delimitare a etapelor evoluției de ansamblu a psihicului fiind datorată lui A.N. Leontiev, care distinge 4 faze:

1. Stadiul psihicului senzorial elementar, caracterizat prin aceea că animalul reacționează in raport cu o proprietate din mediul ambiant, predominând reacțiile înnascute;
2. Stadiul psihicului percepriv, la nivelul căruia se poate vorbi de sesizarea caracteristicilor obiectelor in integritatea lor şi nu doar a unor aspecte senzoriale izolate;
3. Stadiul intelectului, al gândirii senzorio-motorii, care se poate pune în evidența la maimuțele antropoide, caracterizat prin numărul relativ redus de încercări pentru rezolvarea unei probleme, urmate de apariția soluției pe neaşteptate, dintr-o dată;
4. Stadiul psihicului conştient, ultima treaptă a evoluției, specifică omului.

1.4 Ipostazele psihicului şi relațiile dintre ele

Organismul uman poate fi considerat un sistem în cadrul cşruia rolul central îl deține sistemul nervos central. Sistemele vii au capacitatea de autoprogramare prin intermediul activităților desfăşurate, achiziționând informații, operații şi funcțiuni specifice prin intermediul învățării.

Se observă că între psihic şi comportamental există o strânsă interdependență, ele fiind reciproc convertibile. Astfel, comportamentele sunt interiorizate şi transformate în acte subiective, iar actele subiective sunt exteriorizate prin intermediul conduitei.

Psihologul Paul Popescu-Neveanu considera că sistemul psihic uman (SPU) este un ansamblu de funcții şi procese psihice aflate în interacțiune, organizate ierarhic şi care contribuie la apariția fenomenului de conştiință.

SPU mijloceşte interacşiunile dintre individ şi lume, şi cu propriul organism, căci fiecare dintre noi ne simțim corpul, îl explorăm pentru a-l cunoaşte, înşelegem cine suntem şi cine putem deveni, interacționam cu ceilalți, răspundem într-un anumit mod situațiilor concrete de viață. Între cunoaşterea propriului eu şi cunoaşterea lumii trebuie să existe un echilibru, căci, în caz contrar, ne-am prabuşi în propria ființă sau lumea ni s-ar părea iluzorie. Pe parcursul vieții, omul este asaltat de o multitudine de informații şi de aceea, mecanismele antiredundante, rațiunea şi voința il ajută să se adapteze realității.

Fenomenul de conştiința rezultă din interacțiunea proceselor cognitive senzoriale, a proceselor cognitive şi a proceselor reglatorii. Wundt considera că aceasta este o sinteză creatoare, o integrare de procese psihice care prin ele însele nu sunt conştiente, dar contribuie la conştiința. Memoria , care stochează informațiile, nu este şi nu poate fi in ansamblul ei conştientă, deoarece numai unele cunoştințe ala memoriei potențiale sunt reactualizate (conştientizate) în funcşie de cerințele activității. H. Bergson consideră că memoria stă la baza conştiinței.

După cum arată şi etimologia termenului de conştiință (latină cum „cu" şi scentia „știință"), actul conştient este mijlocit de informațiile de care individul dispune cu ajutorul înțelegerii. Gândirea are un rol esențial în producerea conştiinței, dar aceasta nu se reduce la gândire, deoarece la fel de important este şi limbajul. Totodată, conştiința nu este posibilă fără starea de veghe şi de atenție, ea fiind susținută de motive, de trăiri afective, de voința, de imaginație. Conştiința ar putea fi interpretată ca un act de înțelegere şi de conceptualizare (Rubinstein), o coordonare de smnificații (Piaget) sau încheierea unui proces de cunoaştere.

Conştiința are o organizare de tip logic şi rațional, ea îndeplinind un rol conducător, concretizat prin funcțiile de cunoaştere, de orientare spre scop, de autoreglaj voluntar, creatoare şi anticipativă.

Psihologul Andrei Cosmovici considera că există două feluri de conştiință: una implicită, primitivă (caracteristică animalelor superioare şi care este doar o conştiință de ceva) şi alta reflexivă, conştiința de sine (specifică numai omului şi care constă în conştiința clară a unui eu responsabil de actele sale).

În cadrul SPU se delimitează şi subconştientul sau preconştientul care cuprinde memoria potențială şi ansamblul automatismelor (deprinderilor) şi operațiilor de care individul uman dispune (care nu sunt conştiente, dar care pot fi uşor trecute in sfera conştiinței). În cazul memoriei potențiale este vorba despre cunoştințe acumulate ca urmare a procesului de memorare, cunoştințe care constituie sursa activității conştiente. Actele automatizate sunt deprinderi (scrierea, desenatul, mersul, mâncatul etc.) care se desfăşoară fără control conştient detaliat, in momentul respectiv, dar înainte de a fi automatizate s-au desfaşurat sub controlul conştient. Deprinderile rămân integrate modelului conştient al activității şi de fiecare dată când pe traiectorea obijnuită a desfăşurării acțiunii apar obstacole neprevăzute, intervine imediat analiza conştientă. Preconştientul acționează ca un fel de „filtru" care permite trecerea în sfera conştinței a informațiilor, tendințelor, operațiilor şi a deprinderilor necesare şi acceptabile pentru aceasta.

La polul opus conştiinței se află inconştientul sau psihicul bazal, orientat propriei ființe pe care o exprimă în tot ceea ce are ea caracteristic: tendințe instinctuale, pulsiuni sexuale, trbuințe, stări afective, vise, gânduri şi dorințe ascunse etc. Psihologii consideră că toate procesele psihice au o parte care se desfăşoară în sfera inconştientului.

La sfârşitul secolului al XIX- lea Sigmund Freud(1856- 1939) a descoperit metoda de investigare a proceselor inconştiente pe care a numit- o"psihanaliză", descoperirea lui fiind comparată cu cele ale lui Columb, Copernic etc. El consideră că viața noastră psihică rezidă în mişcarea conştient- inconştient şi tot ceea ce era atribuit întâmplării(lapsusul, uitarea de nume etc.), are o puternică motivație inconştientă. Ele sunt, de fapt, compromisuri prin care inconştientul se manifestă în planul conştiinței.

Freud a demonstrat că visele din timpul somnului reprezintă manifestări caracteristice şi autonome, specifice inconştientului.

Cercetările privind problematica inconştientului au fost continuate de către elevul lui Freud, Alfred Adler, care admite noţiunea de inconştient dinamic, dar minimalizează rolul sexualităţii şi complexul lui Oedip în geneza personalităţii.

Trebuie subliniat faptul că între conştient şi inconştient nu există o ruptură, ci o strânsă interacţiune, chiar dacă nu toate informaţiile din inconştient trec în sfera conştiinţei. R. Mucchielli consideră inconştientul o structură a personalităţii ce influenţează conştiinţa, astfel încât nu putem separa inconştientul de conştient, ele aflându- se într- o permanentă interacţiune. Dacă Freud consideră că inconştientul conţine doar impulsurile negative, Paul Ricoeur subliniază rolul pozitiv al inconştientului în domeniul creaţiei.

Chiar dacă nici astăzi nu sunt pe deplin cunoscute structura şi mecanismele inconştientului, este sigur că între conştient şi inconştient există o interacţiune aflată în evoluţie permanentă.

Norbert Sillamy defineşte metoda drept mod de a acţiona, deoarece cunoaştera psihologică nu poate progresa în absenţa utilizării unor metode de cercetare adecvate. Metodele au un caracter instrumental, de intervenţie, de informare şi de acţiune. Trebuie subliniat faptul că fiecare şcoală sau orientare psihologică îşi are propria sa metodologie. În continure vor fi prezentate, foarte sintetic, principalele metode ce pot fi utilizate în ivestigarea fenomenelor şi proceselor psihice.

Metoda observaţiei urmăreşte latura stabilă a personalităţii (caracteristici precum: înălţimea, lungimea membrelor, forma şi mărimea capului etc.) şi latura dinamică a personalităţii(reacţiile comportamentale actuale ale individului în situaţii concrete).

Condiţii de realizare a activităţii observative sunt:

- să se desfăşoare în conformitate cu un scop şi pe baza unui plan dinainte stabilit;
- să fi aleasă situaţia în care individul îşi dezvăluie cel mai bine caracteristica studiată;
- să aibă caracter focalizat(să nu fie avute în vedere alte aspecte care nu constituie obiectul observaţiei);
- să fie sistematică, structurată pe baza unor criterii logice;
- să reţină şi să înregistreze fidel şiu complet datele obţinute.

Clasificarea diferitelor modalităţii dew realizare a observaţiei se potate realiza potrivit următoarelor criterii:

1. După modul de desfăşurare, observaţia poate fi:
   a) directă- observatorul este prezent în spaţiu de acţiune al subiectului, acesta conştientizează prezenţa observatorului;
   b) indirectă- observatorul nu se află în spaţiul de acţiune al subiectului;
   c) cu observato uitat- observatorul se află în perimetrul de acţiune al subiectului, dar el este familiar subiectului încât este ignorat.
2. După gradul de implicare a observatorului în desfăşurarea evenimentelor, există:
   a) observaţie pasivă- observatorul nu intervine în desfăşurarea evenimentelor;
   b) observaţie activă.
3. După încadrarea în timp, există:
   a) observaţie continuă- perioadă mare de timp;
   b) observaţie secvenţială.
4. După obiectivul urmărit, există:
   a) observaţie globală- tabloul comportamental general;
   b) observaţie parţială- selectivă.

Când este orientată spre noi înşine, observaţia devine autoobservaţie.

Metoda experimentului urmăreşte provocarea deliberată a fenomenelor. Este introdusă în 1879 de W. Wundt şi ea operează cu variabilele:

1. independente - I - (se află sub controlul direct al cercetătorului fiind utilizate pentru „provocarea fenomenului”);

2. dependente – R – (reacţiile şi raspunsurile date de subiect la acţiunea variabilei independente);
3. subiect – S – (pot fii identificate şi controlate obiectiv şi riguros de cercetător: vârsta, sex, nivel de instruire etc.);
4. intermediare – E – (ţin de organizarea internă a individului şi se interpun intre acţiunea variabilei independente şi dependente, neputând fii identificate si controlate de către cercetător).

Metoda convorbirii – este o discuţie cu subiectul condusă de cercetător.

Avantaje faţă de observaţie: favorizează capacitatea subiectului de introspecţie, de autoanaliză şi diminuează sau înlătură tendinţa subiectului de a contraface răspunsurile.

Există diferite tehnici de convorbire (de exemplu, se pun întrebări şi se lasă persoana chestionată să răspundă fără a se intervenii), dar întotdeauna conversaţia are loc într-un climat adecvat, in care subiectul să se poată exprim liber.

Metoda anchetei, care cunoaşte două forme:

a. Ancheta pe bază de chestionare – conţine întrebări factuale sau de identificare, de cunoştinţe, de atitudini şi de opinii, de motivaţie. Chestionarele pot fi cu: răspunsuri dihotomice, închise (DA – NU), răspunsuri libere şi răspunsuri la alegere în evantai (5 – 7 răspunsuri la o întrebare).
b. Ancheta pe bază de interviu – presupune relaţia de comunicare psiholog-subiect. Acesta, după obiectivul urmărit poate fi: interviu clinic (centrat pe persoană) şi focalizat (centrat pe o temă-problemă).

Metoda biografică urmăreşte dobândirea de date şi informaţii despre trecutul persoanei, pentru a reconstitui istoria ei. Evenimentele urmărite sunt evenimente „cauză, efect, mijloc şi scop", iar informaţiile pot fi obţinute direct (discuţii cu persoana) şi indirect (discuţii cu alte persoane).

Metoda analizei produselor activităţii, care utilizează criteriile: numărul sau cantitatea totală de produse, distribuţia şi fregvenţa în unitatea de timp considerată; originalitatea şi complexitatea, noutatea, valoarea şi utilitatea etc., ea permiţând dezvăluirea structurii interne a aptitudinilor şi formularea de idei şi legităţi cu caracter ştiinţific general pentru psihicul uman.

Testul Psihologic este o probă etalonată şi standardizată printr-o aplicare experimentală anterioară, pe un eşantion reprezentativ, care se aplică în aceleaşi comdiţii la toţi subiecţii luaţi în studiu, iar rezultatele se interpretează în funcţie de aceleaşi bareme. El trebuie să respecte cerinţe, precum: fidelitatea (să măsoare ceea ce îşi propune) şi validitatea (concordanţa dintre rezultatele obţinute de un subiect la un test şi rezultatele pe care le are sau le va avea în activitatea apecifică).

Criteriile de clasificare, în cazul testelor psihologice, sunt numeroase, printre acestea:

1. După modul de concretizare a răspunsurilor, există: teste de performanţă şi teste de personalitate.
2. După modul de aplicare, există: teste individuale şi teste colective.
3. După durata de parcurgere a testului, există: teste cu timp impus şi teste în timp liber (la alegere).

Metoda modelării şi simulării computerizate este utilizată din deceniul 7 al sec. al XX-lea şi presupune conceperea de programe ca modele ala unor funcţii psihice şi punerea lor pe calculator. Astfel, devina posibilă evidenţierea diferitelor caracteristici şi relaţii în interiorul sistemului psihic.

PRINCIPIILE INVESTIGAŢIEI PSIHOLOGICE

La fel cu toate celelalte ştiinţe şi psihologia, potrivit obiectului său de studiu, încearcă elaborarea unor metode de cercetare specifice. Conceperea acestora se subordonează însă anumitor principii care guvernează întregul demers de tip psihologic.

1. Principiul determinismului, care are la bază postulatul că toate procesele şi fenomenele au o determinare obiectivă,

necesară, supunându-se astfel unor legi obiective care pot fi puse in evidență. Acceptarea acestui principiu nu înseamnă negerea libertății, a libertății de opțiune, ci se referă la faptul că întotdeauna există cauze specifice care determină o anumita reacție. Diferența psihologiei in raport cu alte discipline se leagă în primul rând de natura cauzalității de tip psihic, întotdeauna cauzele psihice fiind multiple şi complexe, chiar dacă la nivel conştient sunt evidente în numar mic. De asemenea, cauzalitatea psihică se caracterizează prin finalitate, adică ceea ce se întâmplă, se întâmplă, cel mai adesea, pentru realizarea unei nevoi, scop, ideal, dorințe etc. Afirmarea existenței cauzalității psihice nu respinge însă posibilitatea întâmplării, legile psihologiei având un caracter statistic (probabilistic). Chiar dacă există filosofi care neagă existenta unor legi în psihologie (J. P. Sartre), în general se admite existența unor regularități în viața psihică, astfel încât s-au oferit diferite clasificări ale acestor legi, una dintre cele mai cunoscute fiind cea a lui M. Pradines, potrivit căruia există: legi funcționare, legi de compoziție (organizare, structură) şi legi de deyvoltare.

2. Principiul dezvoltării, care sublinează diferena între lumea anorganică şi cea organică, a vieții, aceasta din urmă presupunând o transformare permanentă, o succesiune de procese prin care se realizează schimburi materiale, informaționale şi energetice între organism şi mediu. Funcționarea unui astfel de principiu este de afirmat cu atât mai mult în viața psihică, mai pregnantă în primii ani de viață, după care apare încetinirea, iar la final regresul. Adesea, cunoaşterea structurilor proprii psihicului nu este posibilă decât în măsura în care se cunoaşte geneza lor. Potrivit lui J. Piaget, evoluția psihică este ghidată de două procese fundamentale: procesul de asimilare (condițiile mediului sunt asimilate structurilor posedate) şi procesul de acomodare (modificarea structurilor posedate potrivit situațiilor noi). Funcționarea acestor principii se realizează corelat.
3. Principiul organizării sistematice, care sublinează caracterul deosebit de complex al psihicului uman. Tipul de sistem pe care îl reprezintă psihicul este unul deschis, în cadrul său schimburile informaționale fiind decisive. Totodată este un sistem dinamic, modificările intervenite determinând reorganizarea întregului. Mai mult, sistemul psihic este un sistem autoreglabil, în sensul unei evoluții spre o complexitate tot mai accentuată. Funcționarea acestui principiu arată, de fapt, dependența orcărei reacții de ansamblu personalității, ignorarea acestui lucru, respectiv excesul de analiză conducând la apariția unor erori. Nu există într-un fel reacții izolate (acestea țin mai curând de patologia psihicului), psihicul reacționând întotdeauna unitar.

Procese psihice cognitive senzoriale

2. **Procese psihice cognitive senzoriale**
3. Senzația*
- 3.1 Definirea şi caracterizarea senzațiilor
- 3.2 Calitățile senzațiilor
- 3.3 Principalele modalități senzoriale
- 3.4 Legile sensibilității

4. Percepția*
- 4.1 Definirea şi caracterizarea percepției
- 4.2 Legile generale ale percepției
- 4.3 Formele complexe ale percepției
- 4.4 Observația şi spiritul de observație
- 4.5 Percepții denaturate

5. Reprezentarea*
- 5.1 Definirea şi caracterizarea reprezentării
- 5.2 Clasificarea reprezentărilor
- 5.3 Proprietățile reprezentărilor
- 5.4 Rolul in reprezentărilor cunoaştere şi activitate

Tipuri de itemi 1

2. PROCESE PSIHICE COGNITIVE SENZORIALE

Psihologia ne oferă cunoştințe fundamentale despre sistemul psihic uman care se manifestă şi prin intermediul proceselor psihice. Fiecare proces psihic constituie un subsistem activitate informațională specializată, dotat cu mecanisme de autoreglaj. Acest fapt nu trebuie să ne ducă la concluzia că procesele psihice există şi acționează izolat, separat unul de celălalt, adică întâi intră pe scenă senzațiile, apoi percepțiile, gândirea ş.a.m.d., urmând ordinea in care ele sunt expuse in manual. Tratarea sepatată a proceselor psihice este condiționată doar de motive didactice, pentru a uşura înțelegerea acestora, însă, în reaşitate, ele se află în interacțiune, funcționând simultan, contribuind la apariția fenomenului de conştiință.

Caracterizarea generală a proceselor psihice ar trebui să includă: conținutul informațional, funcțiile şi structurile operaționale specifice prin intermediul cărora procesul se realizează şi modalitațile subiective şi comportamentale caracteristice, aşa cum este imaginea primară pentru percepția sau imaginea mentală pentru reprezentare etc.

Prin psihicul său omul reuşeşte, de fapt, să se dovedească o ființă superioară celorlalte ființe. Psihicul uman se manifestă prin procese şi fenomene psihice (reprezentare, gândire, memorie, imaginație, motivație etc.), prin stări psihice (conştientă sau inconştientă, bunăsau proastă dispoziție etc.) şi prin însuşiri psihice (stări temperamentale, trăsături de caracter, nivel de creativitate etc.).

Procesele psihice pot fi grupate în trei mari categorii: procese cognitive senzoriale (senzația, percepția şi reprezentarea), procese cognitive superioare (gândirea, memoria şi imaginația) şi procese şi activități reglatorii (motivația, voința, afectivitatea). Fenomene psihice (limbajul şi atenția), spre deosebire de procesele , nu furnuzează informații specifice, ci le facilitează sau le comunică.

Nevoia de adaptare a organismului uman, la solicitările externe şi interne, a dus la apariția unor fenomene de captare şi prelucrare a informațiilor care s- au perfecționat în decursul filogenezei. În această categorie se inscriu şi senzațiile, percepțiile şi reprezentările, adică procesele cognitive senzoriale.

În diferitele lucrări de specialitate, se recunoaşte că termenul de ,,senzație", apparent simplu, este ambiguu, datorită multitudinilor de dispute în care a fost implicat. Astăzi, mai utulizată este diferența operațională a senzațiilor care defineşte termenul drept evenimente psihice elementare rezultând din tratarea informațiilor în sistemul nervos central în urma stimulării unui organ de simț (Bonnet). Senzațiile reprezintă imagini primare pentru că reprezintă rezultatul imediat al actiunii stimulilor asupra organeşlor de simț. Imaginea primară dispune de proprietăți precum: intensitatea senzației, mobilitatea sau calitatea(vorbim de senzații vizuale, auditive, chinestezice, olfactive etc.), durata şi tonalitatea afectivă.

Senzațiile au fost considerate ,,poarta" sau ,,izvorul" cunoaşterii, subliniindu- se rolul lor pentru existență şi pentru activitatea umană, deoarece ele asigură adaptarea organismului la variațiile mediului înconjurător, orientează şi controlează benefic conduitele actuale ale individului, sunt componente ale câmpului de conştiință etc. Există o mare diversitate de senzații clasificate după diferite criterii, însă cel mai utilizat criteriu este organul de simț (senzații vizuale, auditive, gustative, olfactive şi cutanate). Această clasificare lasă, în afara clasificării o gamă variată de senzații (organice, chinestezice etc.). În realizarea srnsibilității sunt implicate simultan o seri de legi (legea intensității, lege adaptării, legea contrastului sensorial, legea semnificației şi legea interacțiunii analizatorilor), psihologii Weber şi Fechner având o contribuție importantă în stabilirea relației dintre intensitatea stimulului şi intensitatea senzației.

Chiar dacă existența senzațiilor a fost contestată, ele sunt fenomene reale ale vieții psihice care sunt integrate în procesele psihice mai complexe, printer care se numără şi percepția, deoarece senzațiile reflectă doar însuşiri separate ale obiectelor şi ale fenomenelor.

Percepția constituie o formă superioară a cunoaşterii senzoriale. Dacă senzația reproduce în subiectivitatea individului însuşirile simple ale obiectelor, percepția asigură conştiința unității şi integralității obiectului, pentru că în realitate nu există însuşiri separate, ci obiecte caracterizate prin anumite însuşiri, obiecte care sunt reflectate cu ajutorul percepției.

Percepția integrează şi construieşte o imagine a realității din fragmente de informație senzorială, aşa cum un arheolog reconstituie un vas plecând de la câteva fragmente, deci prin intermediul percepției putem obține mai multe informații decât prin intermediul actului sensorial. S-a spus că senzația este un prim contact al organismului cu stimulii, in timp ce percepția este procesul prin care aceşti stimuli sunt interpretați şi integrați cu alte informații senzoriale, deoarece senzația realizează tratarea senzorială a informațiilor, independent de semnificațiile lor, in timp ce percepția este direct legată de semnificația şi interpretarea informațiilor senzoriale. Recent, s-a emis opinia potrivit căreia percepția nu este un simplu mosaic de senzații elementare, ci procesul de interpretare a senzațiilor brute, pe baya cunoştințelor anterioare.

Se vorbeşte despre existența mai multor forme de percepție (percepția spațiului, a timpului, a mişcării etc.) care se pot manifesta ca urmare a existenței unor mecanisme intelectuale ale percepției (exploatarea perceptivă, anticiparea etc.) şi a legilor specifice percepției(legea integralității-strucuralității, legea

selectivității, legea constanței perceptive, legea proiectivității şi legea semnificației).

Sistemul cognitive al individului uman a evoluat continuu, perfecționându-şi mecanismele care pot asigura adaptarea în condiții nefavorabile, deoarece omul trebuie sa perceapă nu numai ziua, ci şi noaptea, în întuneric, nu numai atunci când capacitățile sale senzoriale sunt dezvoltate, ci şi atunci când acestea sunt insuficient dezvoltate sau chiar lipsesc (orbire, surzenie etc.). În categoria acestor mechanisme se înscrie şi reprezentarea care trebuie să contribuie la realizarea sarcinilor sau la adaptarea organismului în condițiile in care informația nu este prezentă.

Pentru că sunt prezente atât în starea de veghe, cât şi în starea de somn, reprezentărilor li s-a acordat un rol central in viața noastră psihică, rol care a fost contestat şi de William James, deoarece viața psihică nu înseamnă numai reprezentările noastre, ci ea implică stări mai complexe în care intervin şi influențe ale inconştientului. Pe aceeaşi poziție se situa şi filosoful Jean-Paul Sartre care sublinia că reprezentările nun e aduc nimic nou în minte, în timp ce dacă privim un obiect putem să descoperim detalii, însuşiri care nu au fost observate anterior.

Dacă sistemul senzorial şi perceptive operează cu imagini primare, formate în prezența obiectului, atunci când există o acțiune directă cu stimulul, sistemul reprezentativ operează cu imagini secundare care se formează în absența interacțiunii directe cu obiectul. Prin natura lor, reprezentările nu sunt simple copii ale percepțiilor din trecut, ci sunt rezultatul unor prelucrări şi sistematizări ale însuşirilor senzoriale, fapt ce permite amplificarea unor însuşiri sau eliminarea, sau estomparea altora. Dacă imaginea obținută prin reprezentare depinde de voința noastră (le putem evoca sau alunga cu uşurință sau cu mare greutate), percepția nu poate fi modificată oricât de mult ne-am dorii acest lucru.

Reprezentările au fost denumite “stații intermediare” care permit saltul de la sensorial la logic, deoarece în structura lor întâlnim caracteristici ale proceselor cognitive senzoriale, iar, pe de altă parte, întâlnim caracteristici ale proceselor cognitive superioare. Astfel, faptul că reprezentarea reproduce însuşiri concrete ale obiectelor şi că imaginea are un character intuitiv, ne arată că ea face parte din categoria proceselor cognitive senzoriale, iar faptul ca ea reproduce însuşirile esențiale ale obiectelor şi că imaginea are un caracter generalizat, apropie reprezentarea de procesele cognitive superioare fără ca prin aceasta ea să devină un process cognitive superior.

3. Senzatia*

3.1 Definirea si caracterizarea senzatiilor

Cea mai simpla si prima forma de comunicare informationala a omului cu lumea exterioara si cu sine se realizeaza prin intermediul senzatiilor. Senzatiile, la un nivel general, apar ca evenimente psihice elementare ce rezulta din tratarea informatiilor in sistemul nervos central in urma stimularii organelor de simt de diferite surse fizice de energie.

C. Radulescu-Motru definea **senzatiile** sau *simturile elemenare* "ca fiind ultimile diferentieri pe care le obtinem in infatisarile intuitive ale constiintei, prin izolarea si modificare conditiilor lor de producere",deoarece constiinta receptioneaza imagini despre obiecte si nu trairi elementare pentru ca gusturile,culorile,imprisiile noastre despre temperatura etc. sunt proprietatile unor obiecte, ele neavand existenta de sine statatoare, iar denumirile lor sunt rezultatul procesului de abstractizare**.** Senzatiile sunt fenomene reale ale viati psihice, dar **rareori omul le realizeaza separat.** Ele **stau** insa **la baza proceselor psihice mai complexe,** integrandu-se acestora.

3.2 Calitatile senzatiilor

Cele mai importante **calitati** ale senzatiilor sunt:

1. Modalitatea care exprima dependenta fiecarei senzati de actiunea unei anumite categorii de stimuli (luminosi, sonori, mecanici) si de existenta unui aparat specializat de realizare(vizual, gustativ, auditiv).

2. Intensitatea care exprima gradul de pregnanta si incarcatura energetica a senzatiei. Ea este proportionala cu intensitatea stimulului modal specific si depinde de starea organismului si de nivelul actual al sensibilitatii analizatorului.

3.3 Principalele modalitati senzoriale

Dupa *natura surselor care genereaza semnalele*, senzatiile se grupeaza in senzatii:

-exteroceptive, care isi au sursa in mediul extern;

-proprioceptive, cu sursa la nivelul articulatiilor osteomusculare;

-interoceptive, cu sursa in mediul intern;

Cele mai importante modalitati senzoriale sunt:

1.Senzatiile vizuale sunt produse de undele electro-magnetice. Culorile se caracterizaeza prin: luminozitate, tonalitatea cromatica si saturatie. Sensibilitatea vizuala se manifesta sub forma sensibilitati luminoase si cromatice.

2.Senzatiile auditive sunt produse de vibratii ale obiectelor. Unde sonare cu frecventa reprezinta stimulii pentru senzatiile auditive, in care sunt reflectate urmatoarele: asociationismul si gestaltismul.

3.Senzatiile cutanate iau nastere ca urmare a stimularii receptorilor din piele si sunt mai multe feluri:

-senzatii tactile sunt determinate de presiune obiectelor cu care intram in contact. Prin ele obtinem informatii despre consistenta, duritatea, asperitatea obiectelor.

-senzatii termice sunt determinate de diferenta de temperatura dintre corp si obiectele cu care intram in contact.

4.Senzatiile olfactive sunt determinate de natura chimica a substantelor, stimulii lor fiind substante volatile. Sunt importante pentru ca regleaza apetitul si ne avertizeaza asupra substantelor periculoase**.**

5.Senzatiile gustative sunt determinate de caracteristicile chimice ale substantelor solubile care patrund in cavitatea bucala. Exista patru gusturi fundamentale: dulce, acru, sarat si amar**.**

3.4 Legile sensibilitatii

Realizarea sensibilitatii in calitate de proces psihic cognitiv senzorial se subordoneaza mai multor legi, numite legi ale sensibilitatii:

-legea proportionalitatii inverse,potrivit careia daca sensibilitatea este ridicata, atunci intensitatea fizica a stimulului, necesara pentru a determina o senzatie, este mai mica.

-legea pragurilor absolute la nivelul careia se face diferenta intre pragul absolut inferior(intensitatea minima) si pragul absolut superior (intensitate maxima).

-legea pragurilor diferentiate arata ca pentru a determina o crestere abia constientizata in intensitatea unei senzatii, este necesar sa adaugam o anumita "ratie" la intensitatea initiala.

-legea adaptarii contribuie la modificarea sensibilitatii atunci cand actioneaza frecvent un stimul de intensitate mica si un stimul ce actioneaza cu intensitate maxima.

-legea contrastului senzorial pune in evidenta nivelul sensibilitatii atunci cand actioneaza doi stimuli specifici in acelasi timp. Exista un contrast succesiv si un contrast simultan.

-legea semnificatiei exprima relatia existenta intr nivelul sensibilitatii si proprietatii stimulilor in raport cu starile de necesitate si cu scopul activitatii desfasurate.

-legea sinesteziei se bazeaza pe interactiunea functionala a analizatorilor,

evidentiind transferul de la un analizator la altul.
In realizarea unei senzatii sunt implicate toate legile sensibilitatii.

4. Perceptia*

4.1 Definirea si caracterizarea perceptiei

Perceptia ar putea fi interpretata ca:

-proces cognitiv sunt integrate informatiile primite prin intermediul simturilor despre lumea externa si despre noi insine**.**

-produs al procesului psihic concretizat in imginea care se formeaza sub actiunea nemijlocita a stimulilor asupra simturilor**.**

-Asociationismul afirma **primatul partii asupra intrgului,** iar in explicarea naturii si organizarii psicului uman recurge la principalul descompunerii-recompunerii.

-Gestaltismul afirma **primatul intregului asupra partii,** intregul fiind ceva mai mult decat suma partilor, posedand calitati proprii, ireductibile la parti.

In realitate, perceptia nu este posibila fara senzatii si nici nu este o simpla suma de senzatii, deoarece perceptia este un nivel superior de refletare a realitati. Realizarea procesului perceptiv are mai multe faza**:**

-orientarea spre stimul(reactia).

-detectia stimulului(extragerea unei cantitatii suficienta de informatie).

-descriminarea stimulului (momentul descoperiri stimulului).

-identificarea obiectului(parcurgerea a doua etape: identificarea categoriala si identificarea individuala).

-interpretarea obiectului rezulta din legatura perceptiei cu activitatea si cu comportamentul, faza in care se stabilesc legaturi pragmatice intre imaginea perceptiva si starile interne de necesitate ale subiectului**.**

4.2 Legile generale ale perceptiei

Precum senzatiile si perceptiile sunt sub actiunea unor legi:

1.Legea integralitatii-structuralitatii exprima caracterul de sistem ierarhic organizat al imagini perceptive.

2.Legea selectivitatii ne arata ca perceptia noastra este orientata spre un anumit obiect selectat dintr-un camp perceptiv mai vast.

3.Legea constantei perceptive exprima rezistenta imaginii perceptive la modificarea contextului in care este prezentat obiectul.

4.Legea proiectivitati sau a **obiectualitati** este o lege caracteristica numai perceptiei si este raportata numai la obiect.

5.Legea semnificatiei determina tot ce are importanta pentru om sa intre in campul sau perceptiv.

4.3 Formele complexe

1.Perceptia spatiului. Noi percepem doar insusirile spatiale ale obiectelor:forma,marime,pzitie relativa,etc.

2.Perceptia miscarii. Este posibila datorita separarii obiectelor de fondul perceptiei, constantei marimi obiectului.

3.Perceptia timpului. Este infinit si nu poate fi luat ca atare. Perceptia timpului presupune memoria care face posibila axa trecut-prezent-viitor.

4.Perceptia interpersonala. Are ca obiect insusirile manifestate ale persoanei.

4. 4 Observatia si spiritul de observatie

Observatia se deruleaza in timp avand un scop precis si fiind dirijata din interior prin comenzi verbale. Limbajul dirijeaza desfasurarea fizica a observatiei. Observatia constitue o metoda de investigare a proceselor si a fenomenelor psihica.

4.5 Perceptii denaturate

Desi perceptiile se produc in conditiile actiunii directe a stimulilor asupra organelor de simt deci reflecta in mod adecvat realitatea in anumite conditii apar denaturari. Dar se pot face si erori iar toate aceste posibilitati de esec in realizarea procesului perceptiv dovedesc inca o data caracterul procesual, complexitatea si importanta sa in ansamblul vietii psihice umane. Aceste erori sunt numite „normale".

Spiritul de observatie este aptitudinea de a sesiza rapid ceea ce este relevant , desi nu apare in mod foarte evident.

3. Dupa **gradul de generalitate,** exista reprezentari:

a. **idividuale-**care reflecta imaginea unor obiecte, fiinite etc. deosebit de semnificateive pentru o anumita persoana;
b. **generale-care** reflecta si caracteristici commune mai multor obiecte cu ajutorul sintezei si operatiilor de clasificare. Continutul lor este format din *insusiri semnificative, caracteristice,* in timp ce continutulnotiunilor este format din insusiri esentiale si necesare.

4. Dupa **gradul de abstractizare,** exista reprezentari:

a. **cu grad moderat de abstractizare-**caracterizate prin familiaritate, figurativitate, discursivitate perceptuala etc.;
b. **cu grad inalt de abstracizare-**caracterizate prin nefamiliaritate, grad inalt de abstractizare, discursivitate verbala, detaliere prin mijloace verbale etc.

5. Din perspectiva **evolutiei ontologce,** exista reprezentari:

a. **primare-**bazate pe codul perceptiv si intalnite dominant pana la varsta de 3 ani;
b. **conceptuale-**care au la baza un cod conceptual si apar intre 3 si 10 ani;
c. **formale-**care au la baza codul formal si apar in perioada adolescentei.

5.3 Proprietatile reprezentarilor

Reprezentarile au mai multe **proprietati commune** care, indifferent de tipul lor, le face sa constituie o clasa distincta de produse psihice:

1. **Figurativitatea.** Potrivit definitiei de mai sus**, reprezentarile redau ceea ce este tipic** pentru un obiect, caracteristicile care trec dincolo de exemplarele pariculare dintr-o anumita clasa de obiecte. Imaginea obtinuta prin reprezentare este semnificativa pentru ceea ce obiectele au in comun. Schematizarea si generalizarea prin care se ajunge la reprezentare nu trec insa dincolo de configuratiile concrete, de posibilitatea identificarii obiectuale.
2. **Operativitatea.** J. Piaget defineste reprezentarea ca o **„reconstructie operatorie"** care nu se poate realiza decat in prezenta opetatiilor intelectuale si alimbajului extern.Caracterul operational decurge la reconstituirea obiectelor la nivelul trasaturilor definitorii, ceea ce permite indepartarea de schema structurala a obiectului. Acest caracter permite , de exemplu, *redarea simultana a succesivului* (ne putem reprezenta in 2-3 minute derulari care in realizarea lor dureaza mult mai mult timp) sau *transformarea simultanului intr-o succesiune* (un arhitect poate avea in minte proictul unei cladiri, pe care il va transpune dupa aceea, succesiv, pe hartie, dupa cum constructorul va incerca realizrea succesiva a proiectului conceput de arhitect).

3. **Panoramizarea.** Reprezentarea permite imbinarea in imaginea mintala rezutata in urma procesului a unor dimensiuni ale obiectelor care nu pot fi percepute la propriu decat succesiv (spre exemplu, un cub nu poate fi perceput decat ca avand trei fete, in timp ce la nivelul reprezentarii se pot reda toate fetele sale).

4. **Integrarea.** La nivelul reprezentarii se realizeaza o **reunire a dimensiunii sensibile cu cea intelectuala,** astfel incat se poate aprecia ca „fiecarei figuri ii corespunde un sens si fiecarui sens o figura" (Mielu Zlate).

5. **Autonomia.** Deja la nivelul reprezentarii se poate pune in evidenta capacitatea de desprindere de purtatorul lor concret pentru a circula in mediul social al acestuia. In virtutea acestei capacitati reprezentarile pot deveni constrangatoare pentru comportamentul individului, ele fiind receptate ca venind din lumea exterioara.

6. **Caracterul social.** Reprezentarile exprima intotdeauna un fond cultural comun, asa incat se pot pune in evidenta la nivelul lor componente sociale.

5.4 Rolul reprezentarilor in cunoastere si activitate

Rolul detinut de reprezentari in cunoastereeste deosebit in masura in care se poate afirma ca **majoritatea mecanismelor psihice au ca punct de plecare, ca punct de sprijin sau chiar ca material concret reprezentarile.** Sistematizand, se poate aprecia ca reprezentarile detin in cadrul cunoasterii si actiunii umane urmatoarele functii:

1. Permit **„progresul" perceptiei,** realizarea acesteia de o maniera completa si adecvata;
2. Constituie **„materia prima" pentru gandire** si operatiile sale, pentru **imaginatie** si procedeele acesteia;
3. Reprezinta un **punct de plecare in evolutia gandirii,** in masura in care imaginea , schematizand datele perceptiei, usureaza operatiile gandirii, in special abstractizarea, constituind un intermediar intre cunoasterea senzoriala si concepte. Astfel, sub actiunea operatiilor gandirii, imaginea-reprezentare se transforma in concept figural , in care se retin doar insusirile esentiale ale formei si configuratiei obiectelor. Prototipul acestui gen de concepte cu baza direct in reprezentare il constituie figurile geometrice, la care trasaturile definitorii sunt forma si raporturile dintre elementele componente. In rezolvarea problemelor de fizica, mecanica sau de geometrie, reprezentarea care insoteste rationamentul devine esentiala atat pentru decodificarea figurala a formularilor verbale-construirea figurii-, cat si pentru identificarea solutiei corecte;
4. Permit **concretizarea gandirii verbal-abstracte;**
5. Constituie una dintre **sursele de informatie** importante pentru subiectul uman concret;
6. Sunt **instrumente de planificaresi reglare a conduitei umane** , prin integrarea in diferite tipuri de activitati (de joc, de invatare, de rezolvare de probleme, de munca , de creatie);
7. Pot detine o **functie catharica, adica de detnsionare nervoasa,** chiar si pentru o perioada scurta de timp;
8. Reprezentarile definesc ceea ce este realitatea pentru subiect (omul nu reactioneaza la realitate asa cum este ea, ci asa cum ii este reprezentata, respectv asa cum o anticipa si o asteapta, fiind vorba , aici, in primul rand , nu de reprezentarile individuale, ci de cele sociale);
9. Permit orientarea noastra in spatiu, la nivel mintal putandu-se vorbi despre „harti psihologice" care ne permit orientarea intr-un anumit spatiu (in orasul natal, spre exemplu, unde diferitele localitati nu au o aceeasi incarcatura „simbolica", diferitele zone nu sunt la fel de bine conturate etc.);

Cu titlu general se poate aprecia ca reprezentarile servesc ca instrumente de adaptare la realitate, eficiente pentru existenta concreta in masura in care la nivelul lor se

decanteaza si sedimenteaza totodata achizitiile de nivel sensorial, pregatind trecerea la cunoasterea logica.

Tipuri de itemi 1

Evaluarea cunostintelor dobandite, a aptitudinilor dezvoltate sau a competentelor formate, constituie o parte importanta a activitatii scolare.Obtinerea unor rezultate bune presupune, pe langa eforturile de invatare, exersare si aplicare, cunoasterea tipurilor de itemi prin care evaluarea se poate realiza, cunoasterea tehnicilor de redactare a raspunsurilor permitand obtinerea intr-adevar a rezultatelor asteptate.

In acest sens, credem ca este utila tratarea si mai ales exemplificarea tipurilor de itemi sub care se poate realiza evaluarea la disciplina psihologie, atat in ceea ce priveste evaluarea curenta, pe durata parcurgerii cestei discipline, cat si in cazul examenului de bacalaureat sau al concursurilor scolare precum olimpiadele. Iata de ce este necesar diferitele tipuri de itemi.

Item sau obiect reprezinta acea componente a unei probe (instrument de evaluare proiectat, administrat si corectat in general de professor) in alcatuirea careia se poate face diferena intre o intrebare, pusa intr-un anumit format si la care se asteapta un anumit raspuns.

1. **Itemi obiectivi-**care pot fi:
   -itemi cu algere duala: solicita raspunsuri de tip DA/NU, adevarat/fals, accord/dezacord;
   -itemi de tip pereche: solicita stabilirea de corespondente/asociatii intre elementele asezate pe doua coloane. Corespondenta se face in baza unui anumit criteriu sau cerinte enuntate anticipat continutului propriu-zis al itemului.
   -itemi cu alegere multipla: solicita alegerea unui singur raspuns correct/alternativa care se dovedeste optima in raport cu enuntul dintr-o lista de solutii/alternative (desi se intalneste rar, este posibil ca raspunsul solicitat sa fie el insusi multiplu, in acest caz specificandu-se acest lucru);
2. **Itemi semiobiectivi-**care pot fi**:**
   -itemi cu raspuns scurt: intrebari directe care solicita un raspuns predefinit de tipul: expresie, cuvant, numar, simbol etc.
   -itemi de completare: enunt incomplet care solicita compltearea cu anumite cuvinte adecvate textului dat;
   -intrebari structurate: sunt compuse din mai multe subintrebari legate printr-un element comun. Cuprin un material /stimul in raport cu care se formuleaza anumite subintrebari, se ofera date suplimentare, dupa care urmeaza alta serie de subintrebari.
3. **Itemi subiectivi:** care pot fi:
   -rezolvarea de probleme: reprezinta activitatinoi, diferite de activitatile de invatare curente, mrnite sa resolve o problema prin utilizarea unor operatii mentale complexe (analiza, sinteza, evaluare, transfer etc.);

-itemi de tip eseu structurat/semistructurat: reprezinta raspunsuri mai ample care sunt dirijate, orientate si ordonate cu ajutorul unor cerinte, indicii, sugestii etc.
-itemi de tip eseu liber: nu impun cerinte de structure si abordare, urmarindu-se creativitatea si originalitatea**.**

Procese psihice cognitive superioare

6.GANDIREA
6.1 Definirea si caracterizarea gandirii
6.2 Structura psihologica interna a gandirii
6.3 Gandirea ca process de rezolvare a problemelor
6.4 Tipologia gandirii

7.MEMORIA
7.1 Definirea si caracterizarea memoriei
7.2 Procesele si formele memoriei
7.3 Calitatile/indicatorii memoriei
7.4 Factorii care optimizeaza functionarea memoriei
7.5 Memorie si uitare

Tipuri de itemi 2

6.Gandirea

6.1 Definirea si caracterizarea gandirii

Gandirea este nivelul cel mai inalt de prelucrare si integrare a informatiei despre care lumea externa si despre noi insine. Prin ea se realizeaza saltul cultativ al ativitatii de cunoastere de la particular, accidental la general, essential, necesar, de la simpla constatarea a obiectului la interpretarea si axplicarea lui legic-cauzala.

Gandirea este procesul psihic de reflectare mijlocita si generalizat-abstracta –sub forma notiunilor, judecatilor si rationamentelor- a insusirilor commune, esentiale si necesare ale obiectelorsi a relatiilor logice, cauzale dinre ele.

Caracterul general-abstract al gandirii rezulta din aceea ca ea se desfasoara permanent in directia evidentierii insusirilor generale si esentiale ale obiectelor si fenomenelor si a subordonarii unor modele ideale generale (notiuni, principii, legi).

Gandirea este capacitatea de a rezolva probleme. In aceata acceptiune, gandirea se apropie de inteligenta.

Analizand inteligenta, psiholohul elvetien, Jean Piaget, a incercat sa determine caracterul innascut sau, dimpotriva, dobandit, in timp, al acesteia. Piaget a desfasurat cercetari in domeniul psihologiei copilului, facand observatii asupra dezvoltarii intelectuale, concluzionand ca inteligenta se dezvolta treptat, stadial, in anumite conditii de interactiune cu lumea pesoanelor si obiectelor apropiate. El a teoretizat dezvoltarea stadiala a inteligentei.

In anii ’90, psihologul American, Howard Gardner, dezvolta o noua teorie despre inteligenta: noi nu avem o singura inteligenta, ci mai multe, diferite intre ele, cu dezvoltare proprie, care imreuna se imbina, dand o matrice a inteligentelor unei persoane. Toate aceste inteligente trebuie dezvoltate pentru a imbogati personalitatea. Gardner considera ca pozitia lui teoretica nu contrazice pozitia lui Piaget, ea reprezentand o diversificare a acesteia si nu o teorie opusa.

Spre deosebire de perceptie, care este strict legata de present, de ,,aici si acum”, gandirea se organizeaza ca un sistem multifazic, intinzandu-se pe toate cele trei coordonate temporale: present, trecut si viitor. Ea realizeaza o permanenta corelare intre diversele momente si stari ale obiectului: foloseste informatii despre trecutul obiectului pentru a explica prezentul lui; integreaza informatii despre trecutul si prezentul obiectului pentru a prevedea evolutia lui in viitor.

Gandirea ocupa un rol central in sistemul psihic uman. Atributul centralitatii este conferit gandirii nu numai de faptul ca se bazeaza pe celelalte functii si disponibilitati ale subiectului (trecend succesiv de la fenomen la esenta, de la particular la general, de la intuitive-concret la formal-abstract si invers), ci si de faptul ca ea actioneaza ca un adevarat mecanism de comanda, de control asupra celorlalte procese psihice, modelandu-le in concordanta cu anumite criterii logice obiective, adica le confera dimensiunea rationalitatii**.**

6.2 Structura psihologica interna a gandirii

Dintre toate procesele psihice particulare, gandirea este cea mai inchegata si mai coerenta schema de organizare structural-functionala, schema care a putut fi obiectivata si formalizata in cadrul logicii. Astfel, din punct de vedere structural, gandirea poate fi definite, pe rand, ca:

-sistem de notiuni, de judecati sau de rationamente (latura de continut);

-sistem de operatii (latura relationala);

-sistem de produse (latura operatorie a procesului).

Psihologul American, J.P. Guilford, a propus un model larg acceptat al structurii gandirii, format din teri componente:

-operatii: evaluare, gandire convergenta, gandire divergenta, memorie si cognitie sau cunoastere;

-continuturi: comportamental, semantic, symbolic si figural;

-produse: unitati, clase, relatii, sisteme, transformari si implicatii.

Guilford a pus in evidenta patru trasaturi principale ale procesului global al gandirii:

1. flexibilitatea (modificarea prompta a unghiului de abordare a unei probleme, a unui obiect);
2. fluiditatea sau cursivitatea (densitatea ideilor, a opiniilor, solutiilor in unitatea de timp;este opusa vascozitatii gandirii);
3. elaborarea (gradul de compltitudine si de elaborare a produselor gandirii);
4. originalitatea (gradul de noutate si ineditul produselo si al strategiilor);

Gandirea ca sistem de notiuni, de judecati si rationamente (latura de continut)

Unitatea informationala de baza a gandirii este notiunea. Ea este un construct mintal care include insusiri si proprietati commune esentiale si necesare ale obiectelor si ale fenomenelor. Spre deosebire de perceptie si de reprezentare, cere exprima o relatie de asemanare cu obiectul reflectat, notiunea propriu-zisa, nefiind imagine, nu se aseamana cu obiectul. Fiind un integrator categorical, notiunea este totdeauna generale, situandu-se la grade diferite de generalitate (spre exemplu: A=privighetoare, B=pasare, C=animal, D=fiinta). Prin factura ei, notiunea se situeaza la un anumit nivel de abstrctizare. Fiecare concept apare ca un loc de intalnire intre diverse dimensiuni conceptuale, fiind trait subiectiv, ca o semnificatie ce se refera la o clasa de fapte ale existentei.

1. Dupa modul in care satisfac criteriile esentialitatii si ale necesitatii, notiunile pot fi:
    a. empirice: caracterizate prin aceea ca sunt limitate, saracacioase in continut, rigide sau labile, dar puternic individualizate di punct de vedere cognitive, actional si afectiv, inscrise intr-o logica naturala, inductive, dar naimplinita sub aspect deductive;
    b. stiintifice: care cuprind insusirile esentiale ale obiectelor si ale fenomenelor, reflectand legalitatile realitatii, permitand intrarea in posesia definitiilor;
2. Dupa natura insusirilor pe care le reflecta, notiunile pot fi:

    a.concrete: mai apropiate de concret, dar niciodata reductibile la concretul singular, deorece notiunile se situeaza la un anumit grad de abstractizare;

    b.abstracte: care pierd orice legatura cu imaginile, ramanand in minte numai ideea, deprinsa de orice conexiune intuitive, deoarece se afla la nivele mai inalte de abstractizare.

    Judecata este o structura informationala mai complexa, care reflecta obiectul in relatie cu alte obiecte.

    Rationamentul este o operatie a gandirii si o structura discursiva si ierarhizata, in care gandirea porneste de la anumite date (judecati,propozitii, premise) si ajunge la obtinerea altora noi (concluzii).

Gandirea ca sistem de operatii (latura relationala)

Componenta operatorie a gandirii consta dintr-un ansamblu de actiuni si procedee mintale de transformare a informatiei si a notiunilor in vederea obtinerii unor cunostinte noi sau a rezolvarii de probleme. Se pot distinge doua tipuri de operatii:

a. fundamentale (formeaza scheletul de baza al gandirii);
b. instrumentale (la care gandirea recurge in anumite situatii concrete.

Operatiunile fundamentale sunt:

a. analiza-este o operatie de descompunere, in minte, a unui obiect in elementele sale componente si de apreciere a semnificatiei fiecarui element in cadrul intregului;
b. sinteza-ce consta in reconstituirea, in minte,a unui obiect, intreg din elementele sau insusirile sale, date izolat;
c. comparatia-care presupune evidentierea pe plan mintal a asemanarilor si a deosebirilor esentiale ale obiectelor si ale fenomenelor pe baza unui criteriu;
d. abstractizarea- este o operatie de selectie ce consta in relevarea si retinerea unor insusiri sau relatii si eliminarea sau ,,lasarea in afara" a altora, considerate neesentiale si accidentale;
e. generalizarea- este o operatie de sinteza superioara care presupune extinderea rezultatului sintezei-notiune, principiu, lege-asupra tuturor cazurilor particulare care poseda proprietatile date;
f. concretizarea (individualizarea)- este o operatie de aplicare a notiunilor, principiilor, si a legilor generale in analiza, interpretarea si explicarea realului, in diversitatea laturilor si formelor sale particulare;

Operatiunile instrumentale se realizeaza in doua forme:

a. algoritmica- respective o succesiune strict determinate a secventelor a carei respectare conduce, in mod neceser, la obtinerea rezultatului preconizat;
b. euristica-in cazul careia se are de-a face cu desfasurarea ,,arborescenta", in evantai, a cautarilor si a transformarilor. Din fiecare punct/pas se depsrind mai multe cai posibile, subiectul trebuind de fiecare data sa efectueze o analiza comparativa a acestor variante si pe baza unor criterii cu caracter general sa aleaga pe cea convenabila.Euristica se refera la regulile mentale care pot conduce la o solutie. Se poate vorbi despre o euristica a:
    - reprezentativitatii- unde tendinta este de a presupune ca, daca ceva se aseamana cu un element al unei alte categorii, atunci el face parte din categoria respective, indiferent de datele statistice existente;
    - disponibilitatii-unde tendinta este de a presupune ca un eveniment sau lucru este cu atat mai frecvent cu cat il putem evoca mai usor din memorie.

Gandirea ca sistem de produse (latura operatorie a procesului)

Intelegerea este functia esentiala a gandirii care determina gradul de constientizare de catre om a lumii in care traieste. Ea este nucleul tare al activitatii de cunoastere in plan individual, de ea depinzand eficienta desfasurarii ulterioare a celorlalte faze – interpretarea, explicarea si teoretizarea. Realizarea ei se bazeaza pe combinarea informatiilor accumulate pentru a dezvalui semnificatia datelor noi. Se poate realiza: spontan, dintr-o data si treptat, in timp sau discursive.

Intelegand diferite obiecte,fapte si fenomene, stabilim acel vast sistem organizat de legaturi care contribuie la formarea memoriei semantice, la formarea de retele semantice, la sistemul ierarhizat al notiunilor care inlesnese intelegerea de noi situatii si solutionarea de probleme complexe.

6.3 Gandirea ca process de rezolvare a problemelor

Problema este obstacol de ordin informational-cognitiv pe care gandirea il intalneste pe traiectoria sa de la o situatie initiala(A) catre cea finala (B).

Problema se desfasoara prin 3 elemente:

-**starea initiala** sau punctual de plecare;
-**scopul problemei** sau starea finala;
-**actiunile sau operatiile** care ne conduc de la starea initiala spre cea finala.

Dupa **cunoastrea elementelor care o alcatuiesc problemele** pot fi :

a)**bine definite;**

b)**slab definite**.

Dupa operatiile prin care se pot rezolva problemele,acestea pot fi:

-**probleme de rearanjare a elementelor**
-**probleme de structurare a elementelor**
-**probleme de transformare**

6.4 Tipologia gandirii

Gandirea ca proces se realizeaza intr-o multitudine de forme putandu-se face urmatoarele diferente:

-pe baza **raportului analitic-sintetic**,se delimiteaza tipul de gandire:analytic,sintetic

-pe baza **raportului dintre concret si abstract** se delimiteaza tipul de gandire:intuitive-concret,abstract-formal

-in functie de tipul de gandire dominant se delimiteaza tipul de gandire :divergent,convergent.

Aparteneta la un tip sau altul este conditionata atat **genetic** cat si educational prin specificul sarcinilor cu care subiectul a fost obisnuit inca din copilarie pana la maturitate.

7. Memoria

7.1 Definirea si caracterizarea memoriei

Memoria este functia generala,gratie careia omul inmagazineaza,conserva apoi actualizeaza sau utilizeaza informatiile pe care le-a intalnit in cursul experientei anterioare. Continutul memoriei este divers cuprizand imagini,trairi affective,idei,miscari si deprinderi.

Memoria se caracterizeaza prin cateva trasaturi esentiale:

a)este **activa**:in sensul ca dispune de operatori proprii pentru prelucrari,avaluari si reorganizari logice astfel in cat cele memorate suporta modificari importante.

b)este **selectiva**:omul retine si reactualizeaza nuami o parte a informatiilor in functie de motivatia avuta,de interesele celui care memoreaza,de varsta,de gradul de cultura etc.

c)este **situationala** sau **contextuala**:anume inregistrarea si reactualizarea informatiilor se realizeaza prin raportarea si incadrarea in anumite coordinate de spatiu si timp.

d)este **organizata logic** si **sistemic**:intre informatiile memorate stabilindu-se legaturi de semnificatie ,de aseamanare-contrast,de subordonare-incluziune.

Memoria este un **proces psihic activ,selectiv cu un caracter situational sau contextual ,mijlocit si organizat logic si sistemic**,trasaturi esentiale care o integreaza in structura proceselor si activitatilor specifice omului.

7.2 Procesele si formele memoriei

Procesele memoriei sunt:

Memorarea:este primul proces al memoriei si consta in intiparirea informatiilor in mod activ si selective.

Formele memorarii:

1)Dupa prezenta intentiei,a scopului,a efortului voluntary,memorarea poate fi:

a)**voluntara**:este subordonata intentiei,scopului si controlului deliberat ,desfasurandu-se in toate fazele.Eeste mai productive decat cea involuntara deoarece beneficiaza de un caracter multimediat si de un rol reglator al limbajului verbal.

b)**involuntara** se caracterizeaza prin aceea ca inregistrarea pastrarea si reactualizarea informatiilor se realizeaza far aca noi sa intentionam sis a ne propunem in mod special acest lucru.

2)Dupa **perzenta sau absenta gandirii** ,memorarea poate fi:

a)**mecanica**:efectuata in lipsa intelegeri ducand la o invatare formala

b)**logica**:bazata pe intelegerea sensurilor si a semnificatiilor materialului de memorat.

Dupa **durata pastrarii** ,memoria este:

a)**senzoriala**:face posibila perceptia.Memoria senzoriala mai este numita si memorie de foarte scurat durata(0-5 secunde).

b) **de scurat durata**:asigura stocarea informatiei pentru un timp scurt(15-20 secunde)

c)**de lunga durata**:pastreaza informatiile un timp indelungat,uneori toata viata.in cadrul memoriei de lunga durata se pot distinge:

-**memoria episodica**:ce cuprinde evenimente traite personal de subiect,localizabile in timp si spatiu

-memorie semantica:alcatuita din idei , concepte , operatii , scheme , convingeri etc.

Memoria de lunga durata pune in evidenta **diferentele individuale in manifestarea memoriei.**

3)Dupa **modalitatea informationala preferentiala** distingem:

a)memorie perceptive
b)memorie verbala
c)memorie procedurala
d)memorie afectiva

7.3 Calitatile/indicatorii memoriei

Calitatile cele mai importante ale memoriei sunt:

-volumul memoriei:cantitatea de material pe care il putem memora,pastra si reactualiza

-mobilitatea memoriei: capacitatea de a acumula noi cunostinte,de a le reorganiza ,de a le modifica pe cele existente.

-rapiditatea fixarii:usurinta memorarii

- trainicia pastrarii : informatiile engramate sunt conservate correct o lunga perioada de timp.

- fidelitatea reactualizarii:corectitudinea si precizia cu care infirmatiile sunt redate

-promtitudinea reactualizarii:realizarea rapida.

Ca fenomen normal ,uitarea se manifesta in mai multe fenomene:

1) uitare totala:cand cele memorate anterior sunt trecute complet sub pragul de activare;
2) uitare partiala:in care se trec sub pragul de activare anumite date,denumiri etc;
3) Uitare situationala:lapsusuri,blocaje temporare;

Uitarea se produce instantaneu sau treptat.

8. Imaginatia

8.1 Definirea si caracterizarea imaginatiei

Imaginatia joaca un rol important in activitatea umana,fin inclusa k o veriga a creativitatii.Psihologul Andrei Cosmovici considera ca imaginatia si creativitatea presupun 3 insusiri:

1) **fluiditatea**:posibilitate ade a ne imagina in timp scurt un numar mare de imagini,situatii etc.;
2) **plasticitatea**: usurinta de a schimba modul de abordare a unei probleme ,atunci cand un procedeu nu poate fi aplicat
3) **originalitatea** : raritatea statistica a unui raspuns,este expresia noutatii.

Imaginatia are un rol important in procesul de adaptare,deoarece campul cunoasterii umane se largeste foaret mult.

8.2 Procedelee imaginatiei

Cele mai utilizate **procedee imaginative** sunt:

1) **aglutinarea**:se produce atunci cand se creeaza o noua o noua structura prin combinarea unor elemente sau parti apartinand unor obiecte diferite
2) **amplificare a si diminuarea**:constau in modificarea dimensiunilor unei structuri existente
3) **multiplicarea si omisiunea** :constau in modificarea numarului de elemente ale unei structuri
4) **Adaptarea** :este utilizata mai ales in arat asi tehnica si consta in aplicarea unei idei,unui element ,principiu functional in situatii noi
5) **Tipizarea** :presupune extragerea trasaturilor tipice ,caracteristice unui grup de personae,trasaturi care sunt individualizate intr-un personaj
6) **Analogia**: consta in compararea a doua serii de obiecte sau fenomene care au in comun anumite insusiri ,iar unul dintre obiecte are in plus o insusire sip e baza rationamentului prin analogie se considera ca si celalat obiect are acea insusire.
7) **Epatia**:este ’’transpunrea imaginativa acuiva in gandirea ,simtirea si actiunea altcuiva’’.

Baruch Spinoza (1632-1677)

Filozof olandez,care a sustinut rolul gandirii in cunoastere, minimizand rolul imaginatiei sia l cunoasterii senzoriale.Principala sa opera este Etica,terminate in 1675 si publicata postum.

Herman Ebbinhaus(1850-1909)

Psiholog german ,cunoscut in deosebi pentru cercetarile sale de psihologie experimentala privindconditiile invatarii si ale memorarii.In celebra sa lucrare Uber das Gedachtnis (despre memorie),aparuta in 1885 ,propune si utilizeaza consecvent in studiul experimental al memoriei silabele fara sens constituie dintr-o vocal incadrata intre doua consoane ,estimate ca find simple si cuantificabile .Fundamenteaza practic metodele de investigare a memoriei,contributiile sale fiind reluate ,adesea,in teoriile contemporane ale invatarii.

8.3 Formele imaginatiei

Diversitatea si multitudinea problemelor cu care se confrunta omul in decursul evolutiei au dus la specializarea formelor imaginatiei.

In functie de mecanismele interne_prin care se realzeaza, imaginatia se structureaza la nivelul **nivelul oniric** (se concretizeaza in vise), la **nivelul reveriei** (visul diurn) si la

nivelul intentional (se concretizeaza sub forma imaginatiei reproductive, imaginatiei creatoare si a visului de perspectiva).

In functie de prezenta intentionalitatii in actele imaginative, exista **imaginatie involuntara** (vis si reverie) si **imaginatie voluntara** (imaginatie reproductiva, creatoare si vis de perspectiva).

In functie de gradul de activism al persoanelor, in actul imaginativ, exista **forme imaginative pasive** (vis si reverie) si **forme imaginative active** (imaginatie reproductiva, creatoare si vis de perspectiva).

In functie de domeniul in care se manifesta, exista imaginatie in domeniul istoriei, psihologiei, literaturii etc.

Visul din timpul somnului **este** definit de **Norbert Sillamy** drept **suita de imagini si de fenomene psihice care survin in timpul somnului.** Visul dureaza de la 10 la 15 minute, la inceputul si la sfarsitul noptii si constituie circa un sfert din timpul somnului nostru. Experimental, s-a demonstrat ca visele coincid cu miscarile oculare rapide si ca toti oamenii viseaza, dar uitarea intervine foarte rapid (dupa 8 minute de la incetarea miscarilor oculare, numai 5-10% dintre subiecti isi amintesc ce au visat).

Intamplarile din vis constituie o aventura la care participam intens afectiv, aventura pe care o consideram reala sau ireala, absurda (romanele lui K. Kafka). In vis ***nu sunt respectate principiile gandirii logice*** (pot sa fiu simultan in doua locuri, pot visa u caine care se dovedeste a fi dusmanul meu, X), visul producandu-se in sfera inconstientului. Se considera ca visul are **caracter simbolic**, **semnificatia** putand sa fie **individuala** (in vis, dusmanul poate sa fie simbolizat printr-un caine sau printr-un sarpe) **sau generala** (**C.Jung** a indentificat in miturile unor popoare diferite simboluri pe care le-a numit "arhetipuri")**.**

In legatura cu interpretarea viselor s-au conturat trei pozitii: unii considera ca ***visul constituie o modalitate de comunicare cu divinitatea***, altii considera ca visul este ***rezultatul unei inhibitii mai profunde a sferei motricitatii fata de cea senzorio-motorie***, iar ultimii sustin ca visul poate avea diferite semnificatii, el fiind ***rezultatul unei intregi stari de spirit a celui care doarme.*** Astfel, **S. Freud** sustine ca visul este, in esenta, realizarea unei dorinte, aceasta idee se regaseste in textele tibetane, budiste si in scrierile Parintilor Bisericii. El sustine ca visul este singura modalitate care ne permite sa ne exprimam, intr-o forma deghizata, idei si sentimente neacceptabile. Visul devine *"paznicul somnului"*,deoarece ne protejeaza de excitatiile si de tensiunile prea puternice. Spre deosebire de Freud, **A. Adler** respinge aceasta functie a visului, subliniind rolul lui in organizarea conduitei viitoare.

Reveria **este** definita de **Norbert Sillmy** drept **stare de detasare fata de realitate, intermediara intre gandirea in stare de veghe si vis.** Popular, ea wste numita visare cu ochii deschisi, caz in care individul se lasa antrenat intr-un flux de imagini si de idei care merg in directia dorintelior si a asteptarilor, sustragandu-se gandirii logice. Desi are efecte relaxante, reveria prelungita este daunatoare personalitatii, deoarece reprezinta o satisfacere fictiva a trebuintelor si se poate pierde contactul cu realitatea (consunul de alcool si de droguri submineaza controlul voluntar al conduitei).

VISUL DIN TIMPUL SOMNULUI

Visul din timpul somnului trbuie deosebit de **imaginile hipnagotice** (care apar in timpul adormirii) sau de **imaginile hipnopompice** (care apar la inceputul trezirii di somn). Imaginile di timpul visului se succed intr-o stransa legatura, constituind o experienta la care participam afectiv, intens si pe care o consideramreala, fie ca avem calitatea de spectatori sau de actori (in unele cazuri sunt traite simultan ambele roluri). Acest caracter de realitate este trait chiar atunci cand lumea unde se desfasoara apare ulterior ca ireala, neverosimila, absurda sau halucinatorie. Totul devine intr-un fel posibil, ajungandu-se pana la nerespectarea principiilor gandirii (spre exemplu acela al identitatii, existand posibilitatea ca uneori sa fim in miezul actiunii, dar simultan spectatori ai acelei actiuni, sau ca un animal care apare in vis sa fie, de fapt, o persoana cunoscuta…).

In cadrul viselor predomina imaginile vizuale (aproximativ 90%), dar numai 20% sunt colorate. Imaginile auditive sunt prezente 60% din cazuri, rar aparand cele tactile, termice sau olfactive. Visele apar in timpul somnului paradoxal si dureaza aproximativ 20-25% din timpul total al somnului. Desi exista persoane care spun ca nu viseaza niciodata, de fapt, nu-si amintesc visele, acestea fiind indispensabile unei existenet normale. Visele pregnante, pe care ni le putem aminti, dureaza intre 3 si 60 minute, in medie 20 minute, derulandu-se mai incet sau mai repede decat evenimentele reale.

Continutul visului poate fi influentat de factori precum: excitanti externi, nu insa foarte puternici (spre exemplu, in cadrul unui experiment s-a apropiat de fruntea unei persoane care dormea un fier incins, la trezire aceasta povestind ca o banda de hoti I-au patruns in casa, dar au fost prinsi de politie, iar aceasta i-a obligat sa restituie banii punandu-i pe *carbuni incinsi*), senzatii interne (foame, ssete, nearisirea camerei etc.), dereglari functionale intrene (acestea, anuntand survenirea unui aspect patologic, pot fi acoperite de stimulii externi din timpul zilei, putandu-se insa ajunge la a visa imbolnavirea, lucru care devine manifest dupa cateva zile), impresii din perioada imediat, premergatoare (adesea continuam a invata, in somn, ceea ce am studiat in timpul zilei sau reusim identificarea unei solutii la o problema care ne-a preocupat), informatii uitate sau ignorate in timpul zilei (pornind de la interventia acestora in timpul visului se ajunge la afirmarea unui caracter adesea premonitoriu al acstuia) etc.

Simbolurile prezente in cadrul viselor au primit si alte explicatii decat cea freudiana. Potrivit **psihologilor cognitivisti**, simbolismul caonstituie nu o modalitate de a mascare a pulsiunilor, ci modalitatea de exprimare a complexitatii trairilor afective, care nu pot fi transpuse notional. Sentimentele se transforma, se incorporeaza in evenimente si in imagini simbolice, existand astfel posibilitatea ca anumite aspecte ale personalitatii noastre, inaccesibile in ordinea gandirii, sa se poata manifesta.

Analiza viselor serveste in oricare situatie la o mai buna cunoastere a personalitatii in cauza, dar aceasta doar in masura in care nu se ramane la simplismul existentei unui cod al imaginilor care trebuie interpretate de fiecare data identic (in sensul unei carti precum *Cheia viselor*).

Cele mai evidente manifestari ale starii de vis sunt miscarile oculare rapide. Apar insa si miscari ale mainilor, modificari ale ritmului respirator, ale batailor inimii, ale expresiei faciale, cateodata se pronunta cuvinte si chiar propozitii sau se produc miscari ale corpului. In cazul somnambulismului persoana, in cauza, poate ajunge chiar sa se ridice, sa mearga sau sa savarseasca anumite actiuni, fara sa-si aminteasca ceva dupa aceea (nu este totusi clar daca persoana viseaza sau se afla intr-o stare de trezire patologica). Visul, ca forma a imaginatiei, ramane un domeniu deschis cunoasterii stiintifice.

9. LIMBAJUL

9.1 Definirea si caracterizarea limbajului

In limbajul, uneori, termenii de comunicare, limba si limbaj nu sunt precis determinati.

Comunicarea este procesul de transmitere a informatiilor. Cea mai simpla **schema de comunicare**, intre doua persoane, cuprinde urmatoarele elemente:

a. **emitatorul** - cel care produce si transmite mesajul;
b. **receptorul sau destinatarul** - cel care receptioneaza mesajul;
c. **canalul de comunicare** – veriga care mijloceste ajungerea mesajului de la emitator la destinatar: aerul, apa etc.;
d. **semnalul** – entitate fizica prin care se obiectiveaza mesajul: sunete, semne grafice, lumini etc.;
e. **codul** – un sistem de semne prin care se semnifica ceva, adica se receptioneaza sau se transmite un mesaj informational.

Comunicarea poate fi analizata in **functie de trei indicatori**:

- **promptitudine** – rapiditatea emiterii sau a transmiterii mesajului;
- **fidelitate** – corectitudinea transmiterii mesajului;

- **completitudine** – raportul dintre volumul informatiei emise si volumul informatiei receptionate.

Comunicarea poate fi apreciata **in functie de** modul in care se realizeaza **cele trei laturi ale informatiei** si anume:

a. latura cantitativa (statistico-matematica) este conditionata de numarul evenimentelor si de frecventa lor in aparitie;
b. latura semantica (de continut) exprima legatura dintre mesaj si obiectul despre care se informeaza;
c. latura pragmatica (utilitara) exprima legatura mesajului cu starile de necesitate ale destinatarului;

Limba este **suportul si instrumentul comunicarii**. Ea este **un sistem de semne si reguli logico-gramaticale elaborat social-istoric, care serveste ca instrument de codificare si transmitere a informatiei in procesul real al comunicarii**. Forma de baza, naturala si concreta a limbajului este **vorbirea** (limbajul oral).

Mecanismele vorbirii includ trei categorii de componente:

- **energetice** – aparatul respirator si sistemul muscular aferent al acestuia;
- **fonatoare** – corzile vocale fixate in laringe;
- **de rezonanta** – muschiul limbii, buzele, in general, cavitatea bucala si nazala.

Acestor elemente li se adauga si **auzul fonematic** care asigura insusirea limbii (prin imitatie) si realizeaza controlul si coordonarea pronuntarii cuvintelor. Toate aceste elemente reprezinta doar **compartimentul executiv si receptiv, periferic al vorbirii**, mult mai importante (dar mai putin cunoscute) fiind **neuromecanismele centrale** (centrii cerebrali di jurul scizurii lui Sylvius prin care vorbirea si scrierea se proiecteaza, declanseaza si se regleaza). Aici se regasesc si mecanismele de elaborare a gandirii.

Limbajul este activitatea (sau functia) de utilizare a limbii sau a altui sistem de semne-simbol in raporturile cu ceilalti oameni.

Norbert SILLAMY defineste limbajul ca functie de exprimare si comunicare a gandirii prin utilizarea de semne care au aceeasi valoare pentru toti indivizii din cadrul unei specii, in limitele unei arii determinate. Dintr-un astfel de context decurge concluzia ca si animalele au propriile mijloace de comunicare, problema constituind-o, in acest caz, ceea ce ele exprima si comunica.

9.2 Verigile functionale ale limbajului

In realizarea sa, ca activitate, limbajul presupune mai multe verigi functionale:

Veriga de receptie include: receptarea-asimilarea structurilor obiective ale limbii; receptatea si intelegera limbajului oral sau scris; stabilirea legaturilor dintre continutul mesajului cu motivele si cu activitatile desfasurate.

Veriga de executie include: elaborarea si stocareaschemelor miscarilor articulatorii corespunzatoare sunetelor verbale si scrierii literelor si operatiilor de selectare si de actualizare a schemelor articulatorii si grafice.

Veriga conexiunii inverse include: circuitul intre veriga de executie si cea de receptie, corectarea erorilor de pronuntie sau de scriere.

9.3 Functiile limbajului

Limbajul indeplineste urmatoarele functii:

1. de comunicare – consta in asigurarea transmiterii informatiei de la o persoana la alta;
2. de cunoastere – se refera la directionarea si fixarea activitatii de cunoastere; faciliteaza si mediaza operatiile de abstractizare si generalizare; permite explorarea si investigarea realitatii, imbogatirea si clarificarea cunostintelor;
3. simbolica de reprezentare – de substituire a unor obiecte, fenomene, relatii prin formule verbale sau alte semne;

4. expresiva sau afectiva – faciliteaza exteriorizarea si transmiterea ideilor sau trairilor subiective complexe prin intonatie, ritmul vorbirii, pauze, accente, mimica. Pantomimica. Gestica etc.;
5. persuasiva sau de convingere – de inductie la o alta persoana a unor idei si stari emotionale;
6. de reglare sau de determinare – de conducere a conduitei altei persoane sau a propriului comportament;
7. ludica sau de joc – presupune asociatii verbale de efect, ritmica, ciocniri de sensuri etc., mergand pana la constructia artistica;
8. dialectica sau de formulare si rezolcare a contradictiilor sau a conflictelor problematice – prezentarea de argumente pro si contra unei teze, in cadrul unei dezbateri colective; este calea principala prin care teza poate fi elucidata;
9. de detensionare nervoasa, cathartica – se realizeaza prin modalitati specifice care tin cont de tipurile de personalitate implicate.

10. Atentia

10.1 Definirea si caracterizarea atentiei

Atentia este fenomenul psihic de orientare selective si de concentrare a energiei psihonervoase, in vederea desfasurarii optime a activitatilor psihice.

Atentia se refera la concentrarea si focalizarea efortului mental ce genereaza selectivitatea reflectarii, bazata pe reflexul de orientare declansat spontan, la inceput, dar apoi dirijat voluntar, prin intermediul cuvantului.

In plan subiectiv, atentia este resimtita ca o stare de incordare ce se observa din manifestarile, din indicii comportamentali: fixarea privirii asupra unei persoane sau asupra obiectului vizat, imobilitatea sau tacerea, scaderea fregventei respiratiilor ect.

Fenomenul acesta nu are un continut informational specific si nici un produs propriu, fapt pentru care atentia este inclus intre functiile vointei, intre operatiile inteligentei si chiar printre functiile generale ale constiintei.

Atentia se desfasoara in mai multe etape: orientare neselectiva-asteptare, atitudine pregatitoare, atentie focalizata.

10.2 Formele atentiei

Clasificarea formelor atentiei se poate realiza potrivit mai multorcriterii, dintre care cele mai importante sunt :

1. Dupa mecanismul si dezvoltarea sa, atentia prezinta urmatoarele forme :
   -Atentia involuntara este neintentionata, spontana, declansata de stimuli externi si de stimuli interni. Ea prezinta un reflex de orientare, nefiind provocata de orice modificare a mediului, deoarece orientarea atentiei spre anumiti stimuli depinde si de dispozitia fiecarei persoane.
   -Atentia voluntara este forma superioara a atentiei care este declansata intentionat, se realizeaza cu efort voluntar si este autoreglata constient. Ea este superioara atentiei involuntare, prin mecanismele sale de producere si prin efectele ei in activitatea omului.
   Atentia voluntara este favorizata de respectarea unor conditii :
   a). Stabilirea cat mai clara a scopului si interesul pentru respectiva activitate;
   b). Evidentierea semnificatiei activitatii si a consecintelor pozitive ale indeplinirii ei si a consecintelor negative ale nerealizarii ei ;
   c). Analiza prealabila a planului activitatii pentru stabilirea etapelor si a momentelor mai dificile, care reclama o atentie deosebita ;
   d). Gradul de antrenament al subiectului pentru sarcina desfasurata ;

e). Realizarea unor conditii ambientale favorabile de lucru ;
f). Altenarea perioadelor de activitate cu cele de odihna ;
g). Eliminarea sau diminuarea factorilor perturbatori.
-Atentia postvoluntara reprezinta un nivel superior de manifestare a atentiei voluntarecare se transforma in deprinderea de a fi atent.

2. Dupa directia pricipala de orientare a atentiei exista :
-Atentia externa : obiectul atentiei este exterior noua ;
-Atentia interna : obiectul este interior.

10.3 Insusirile atentiei si educarea lor

Insusirile antentiei sunt formate in ontogeneza, spontan sau dirijat, fiind considerate la nivelul personalitatii aptitudini.

Volumul atentiei este cantitetea de elemente care pot fi cuprinse simultan, cu acelasi grad de claritate, in campul atentiei.

Concentrarea atentiei presupune delimitarea intre o dominanta, un focar de excitatie intensa si zonele apropiate inhibate. Opusul ei este distragerea atentiei.

Stabilitatea atentiei presupune mentinerea neintrerupta a orientarii atentiei asupra aceluiasi obiect sau activitati, timp indelungat. Opusul ei este instabilitatea.

Mobilitetea atentiei presupune deplasarea si reorientaea intentionata a atentiei de la un obiect la altul. Mobilitatea atentiei varieaza de la o persoana la alta.

Distributivitatea atentiei presupune desfasurarea concomitenta a mai multor activitati, cu conditia ca unele dintre ele sa aiba componente automatizate.

Activitati si procese psihice reglatorii

11. Motivatia
11.1 Definirea si caracterizarea motivatiei
11.2 Functiile motivatiei
11.3 Sistemul motivational : niveluri structurale
11.4 Formele motivatiei
11.5 Optimul motivational

12. Afectivitetea
12.1 Definirea si caracterizarea afectivitatii
12.2 Particularitatile afectivitatii
12.3 Clasificarea proceselor afective
12.4 Rolul proceselor afective

13. Activitatea voluntara
13.1 Definirea si caracterizarea activitatii
13.2 Structura activitatii
13.3 Formele activitatii

13.4 Definirea si caracterizarea vointei
13.5 Etapele actului voluntar
13.6 Calitatiile vointei

14. Derpinderile**
14.1 Definirea si caracterizarea deprinderilor
14.2 Clasificarea deprinderilor

14.3 Formarea si interactiunea deprinderilor

11. Motivatia

11.1 Definirea si caracterizarea motivatiei

Motivatia este totalitatea mobilurilor interne alr conduitei, fie ca sunt innascute, fie ca sunt dobandite, constientizate sau neconstintizate, simple trebuinte fiziologice sau idealuri abstracte.

Motivatia este un filtru al influentelor externe, o parghie a autoreglarii individului, forta motrice a intregii dezvoltari psihice umane.

11.2 Functiile motivatiei

Motivatia indeplineste numeroase functii, cele mai importante fiind :

a. functia de selectare, acivare si de semnalizare a unor dezechilibre fiziologice sau psihologice ;
b. functia de orientare /directionare a actiunii pentru satisfacerea starii de necesitate si pentru realizarea scopului actiunii ;
c. functia de sustinere/potentare a actiunii pe durata satisfacerii trebuintei

11.3 Sistemul motivational : niveluri structurale

Componentele sistemului motovational sunt variate si se clasifica, in special, potrivit criteriului care se refera la gradul de structurare, in :

a. Stari motivationale simple, slab organizate care cuprind pulsiunile, tendintele, impulsurile etc. ;
b. Trebuintele sunt forme relativ complexe, bine organizate si puternic integrate, ce pot fi : primare,innascute si secundere, dobandite ;
c. Interesele suntforme bine structurate, dar mai putin stabile si consolidate decat trebuintele. Interesele pot fi : personale si generale, pozitive si negative, dar cea mai cunoscuta clasificare este cea dupa domeniul de activitate ;
d. Aspiratiile reprezinta un ansamblu de tendinte care in propulseaza pe om catre un ideal ;
e. Idealurile isi au originea in sistemul de valori personale sau ale grupului in, prefigurand, in functie de conditiile prezente ;
f. Convingerile suni idei cu caracter subiectiv, adanc implantate in structura personalitatii si care impulsioneaza spre actiune ;
g. Conceptia despre lume si viata este ansamblul ideilor, teoriilor despre om, natura si despre societate care se formeaza sub incidenta conditiilor de viata, a culturii, a educatiei etc. ;
h. Motivele sunt considerate un ansamblu de factori dinamici care determina conduita unui individ.

Formeaza sub incidenta conditiilor de viata, a culturii, a educatiei etc. Ea are un rol de strategie a orientarii comportamentului , reunind cognitivul cu valoricul.

h. Motivele sunt consuderate, de catre N. Sillamy, ansamblu de factori dinamici care determina conduita unui individ. Motivul este mobilul care declansaza , sustine, energetic si orienteaza actiunea pe intreaga durata a desfasurarii ei. Spre deosebire de trebuinte care

nu declansaza, totdeauna, actiunea, motivul determina adoptarea unor comportamente de satisfacere. Motivele pot fi: individule si generale, pozitive si negative, majore si minore, inrinseci si exrinseci, altruiste si egoiste etc., insa trebuie subliniat faptul ca un motiv nu actioneaza niciodata singur, ci el interactioneaza cu alte motive. Asa se explica comportamentul nostru: un stimul ne determina sa actionam , iar altul ne determina sa nu incepem actiunea si, de aceea, interactiunea motivelor si lupta dintre ele determina alegerea unui motiv si inhibarea sau amanarea celorlante. Prevenirea conflictelor se poate realizaprin ordonarea in timp a sadisfacerii motivelor. In situatii complexe, motivele se sustin unele pe altele, contribuind la intarirea motivatiei.

11.4 Formele Motivatiei

Forme ale motivatiei exista in cupluri:

1. Motivatie pozitiva/negativa:

Motivatia pozitiva: produsa de stimulari preminale, se soldeaza cu efecte benefice si contribuie la mentinerea si consolidarea statutului socio-profesional.

Motivatia negativa: produsa de folosirea unor stimuli aversivi (cearta, bataie, pedeapsa etc.), are efecte negative asupra subiectului uman si asupra activitatilor desfasurate

2. Motivatie intriseca/extriseca:

Motivatia intriseca: sursa se afla in subiectul uman, in interesele si trebuintele lui personale.

Motivatia extrinseca: sursa se afla in afara subiectului, fiindu-i sugerata sau impusa de alta persoana. Din punct de vedere al eficentei reglatorii, motivatia intriseca se incomparabil superioara cele extriseci.

3. Motivatia cognitiva/afectiva:

Motivatia cognitiva: isi are originea in activitatea exploratorie, in nevoia de a sti, de a cunoaste; forma ei tipica este curizitatea pentru nou. Se numeste cognitiva pentru ca actioneaza din launtrul proceselor cognitive.

Motivatia afectiva: este determinata de nevoia omului de a obtine aprobarea altora, de a se simti bine in compania unor persoane.

Formele motivatiei sunt inegal productive. Fara indoiala motivatia pozitiva este mai productiva decat cea negativa, motivatia intriseca este mai productiva decatcea extrinseca si motivatia cognitiva este superioara celei afective. Daca se iau in considerare si alti factori, precum: varstam, temperamentul,particularitatile concrete de actiune etc., se constata in raportul, intre tipurile de motivati mai sus mentionate, se schimba, de exemplu la varsta mica motivatia extrinseca este mai productiva decat cea intinseca (este dependenta de anumite structuri de personalitate care nu s-au format inca).

11.5 Optimul motivational

Motivatia trebuie pusa in slujba obtinerii unor performante inalte. Relatile dintre intensitatea motivatieisi nivelul performantei depinde de complexitatea sarcinii pe care subiectul o are de indeplinit.

Eficenta activitatii mai depinde si de relatia dintre intensitatea motivatiei si gradul se dificultate al sarcini. Intre motivatie si gradul de dificultate trebuie realizata o asemenea adecvare incat sa se ajunga la optimul motivational: intensitatea optima a motivatiei care sa permita obtinerea unor performante inalte.

De optimul motivational se poate vorbi in doua situatii:

1. Cand dificultatea sarcinii este corect apreciata si subiectul adopta motivatia corespunzatoare;
2. Cand dificultetea sarcinii este incorect apreciata de subiect, existand doua situatii:

a. subaprecierea dificultatii sarcinii, caz in care subiectul este submotivat si va actiona in conditiile unui defict de energie, ceea ce va duce la nerealizarea sarcinii;
b. supraaprecierea dificultatii sarcinii, caz in care subiectul este supramotivat si va actiona in conditiile unui surplus de energie carel-ar putea stresa sau chiar dezorganiza, care s-ar putea consuma inainte de inceperea activitatii, ajungandu-se la esec.

Stimulul motivational care impinge spre realizarea unor progrese si autodepasiro evidente poarta denumirea de nivel de aspiratie.

Nivelul de aspiratie trebuie raportat la posibilitaile si aptitudinile subiectului. Pentru a avea un efect pozitiveste bine ca nivelul de aspiratie sa fie stabilit cu putin peste posibilitatile de moment ale subiectului, dar trebuie sa se tina cont de aptitudinile si interesele acestuia si de cerintele societatii.

Nivelul de aspiratie, ca rezultatul pe care individul doreste sa-l obtina, nu trebuie confundat cu nivelul de expendanta, respectiv rezultatul pe care individul estimeaza ca il va obtine pornind de la o apreciere realista.

12 Afectivitatea

12.1 Definirea si caracterizarea afectivitatii

Perceptiile, reprezentarile si gandirea reprezinta procese psihice de cunoastere a realitatii obiective, insa omul nu realizeaza o inregistrare indiferenta a realitatilor lumii exterioare. Astfel, unele evenimente ne bucura altele ne intristeaza, unele fapte ne produc entuziasm, in timp ce, altele ne indigneaza etc., in functie de interactiunea dintre factorii interni (cunoscuti sub denumirea de motivatie) si realitatea obiectiva care are ca rezultat procesele afective.

Afecivitatea reflecta raportul de discordanta dintre starile interne ale subiectului(facori motivationali) si factorii externi sub forma trairi specifice.

Definitia precizata legatura existenta intre afectivitate si motivatie , subliniind rolul energizant, de orientare si de directionare a actiunii. Daca satisfacerea trebuintelor genereaza bucurie, placere, entuziasm etc., nestisfacerea lor genereaza tristete, neplacere, deprimare etc. In cadrul proceselor afective pe prim-plan se afla valoarea si semnificatia pe care o are obiectul pentru subiect. Relatia dintre subiect si obiect este mai importanta decat obiectul in sine, deoarece in functie de gradul sidurata satisfacerii trebuintelor unul si acelas obiect poate sa genereze trairi afective variate unor persoane diferite sau chiar mai mult, acelasi obiect poate sa genereze trairi afective diferite aceleias persoane, evident, in momente diferite.

Procesele afective se afla in interactiune nu numai cu motivatia, ci cu toate celelante procese si functiuni psihice, ele fiind prezente atat in domeniul inconstientului, cat si al constientului..

12.2 Particularitatile afectivitatii

Psihologul Vasile Pavelcu a identificat urmatoarele insusiri ale proceselor afective:

1. procesele afective au valoare multivationala, deoarece trebuinta si starea afectiva pot indeplini rolul de cauza si de efect (procesele afective sunt motive active, iar motivele sunt cristalizari ale proceselor afective);
2. procesele afective sunt subiective, adica apartin unui subiect si il exprima in ceea ce aredefinitoriul

3. procesele afective se manifesta cu o anumita forta, intensitate (se poate vorbi si despre un optim afectiv) si au o anumita durata
4. polaritatea proceselor afective, care exprima tendinta acestora de a gravita fie in jurul polului pozitiv, fie in jurul polului negativ, in functie de satisfacerea trebuintelor (bucurie-tristete, placere-neplacere, dragoste-ura etc.);
5. mobilitatea proceselor afective, care exprima fie trecerea de la o traire afectiva la alta (exemplu: trecerea de la o emotie la un sentiment), fie trecerea de la o faza la alta in cadrul aceluias proces afectiv (exemplu: trecerea de la stadiul primar care exprima o trairenespecifica de incertitudine bazata pe deficiul de informatie , la stadiul secundar care presupune o traire specifica bazata pe revelanta informatiei). Daca o persoana trece cu rapiditate de la o traire afectiva la alta inseamna ca ea nu este maturizata din punct de vedere afectiv sau poate sa fie vorba despre patologia proceselor afective.

Acestor insusiri ale proceselor afective li se pot adauga altele, precum ambivalenta (insusirea de aincludedoua tipuri de trairi diferirte in raport cu acelas obiect) si expresivitatea proceselor afectivee.

Expresivitatea proceselor afective se poate manifesta prin:

a. mimica (modificarile expresive la care participa elementele mobile ale fetei)
b. pantomimica (ansamblul reactiilor la care participa intreg organismul: tinuta,mersul etc.);
c. madificarile de natura norganica (amplificarea sau scaderea ritmului cardiac, scaderea sau cresterea tonusului muscular etc. Exprimata prin paloare, inrosire, nod in gat, gol in stomac, transpiratie, tremurat etc.);
d. schimbarea vocii

2. 13 Clasificarea proceselor afective

Caracterizarile si denumirile diferitelor feluri de trairi afective sunt extrem de variate, deoarece ,, in domeniul afectivitati, as cum scria Vasile Pavelcu, in 1937, aproape fiecare autor intrebuinteaza o terminologie proprie". Mai tarziu acelas lucru il afirma alti psihologi (G. Debus, A. Cosmovici). Astfel, Debus numeste trairile afective drept ,,sentimente", Fr. Littmann le numeste ,,emoti", iar V. Pavelcu si P.P. Neveanu le numesc ,,afecte" etc.

Psihologul Mihai Golu utilizand , in clasificare , intensitatea , durata, gradul de constientizare, nivelul de elaborare a trairilor afective , obtine urmatoarele categorii:

1. Procesele msi trairile afective primare sunt inascute, au caracter involuntar, spontan, fiind conditionate din punct de vedere biologic. Ele cuprind:
a. tonul emotional se refera la reactile emotionale care isotesc orice act de cunoastere (exemplu: simtim un miros imediat ne apare o traire specifica-ne place sau nu ne place);
b. trairile de natura organica determinate de functionarea buna sau defectuasa a organelor interne, generand stari de confort sau disconfort fiziologic (exemple: in cardiopatii predominaalarma afectiva, in bolile gastro-intestinale apar stari de mohoreala, in bolile pulmonare predomian starea deiritare etc.);
c. starile de afect sunt trairi impulsive , violente, de scurta durata care pot scapa de sub controlul constientului, cu aparitie brusca si desfasurare tumultoasa (exemple: furi, groaza, rasul exploziv etc.).

2. Procesele si starile afective complexe sunt, de regula, dobandite, se caracterizeaza printr-un grad mare de constientizare.

Procesele afective complexe cuprind:

a. emotil
e si starile afective complexe sunt trairi afective de scurta durata , intense, cu desfasurare calma sau tumultoasa, fiind determinate de insusirile singulare ale oniectelor, avand o orientare bine determinate (spre un obiect sau spre o anumita persoana). Exista o mare varietate de emotii,psihologul american R. Plutchik considerand ca exista opt emoti de baza (teama,

surpriza, tristetea, dezgustul, furia, anticiparea, acceptul si bucuria), celelante emotii rezultand din combinarea acestora;

b. emotil e integrate principalelor forme de activitate (emotiile superioare) presupun evaluari, acordari de semnificatii valorice activitatiilor desfasurate;

c. dispozi tile sunt trairi afective generalizate, difuze, relativ stabile si cu intensitati moderate. Ele pot fi determinate de o intamplare importanta, alteori situatiile care le determina nu sunt sesizabile de cel care le traieste, fapt care nu inseamna ca dispozitile respective nu au o cauza bine determinata. Atat buna cat si proasta dispozitiile se pot manifesta pe o perioada mai scurta sau mai lunga de timp, transformandu-se in trasaturi de caracter.

2. Procesele si starile afective superioare se raporteaza nu la nivel de obiect sau de activitate, ci la nivel de personalitate. Ele cuprind:

a. Sentimentele, care sunt trairi afective complexe, de lunga durata, stabile si cu intensitate moderata. Psihologul Andrei Cosmovici considera ca sentimentele sunt ample structuri de tendinte si aspirati, relativ stabile, care orienteaza, organizeaza, declansaza si regleaza conduita.

Gama sentimentelor umane este foarte variata si sunt denumite utilizandu-se aceleas denumiri ca in cazul senzatilor, insa sentimentele nu trebuie confundate cu emotile, chiar daca sentimentele se nasc din emoti. Sentimentele sunt emoti repetate, care rezista la factori peturbatori. Psihologul Vasile Pavelc considera ca formarea sentimentelor urmeaza o anumita procesualitate: faza de cristalizare, faza de maturizare (faza cea mai inalta) si faza decristalizare, de dezorganizare a sentimentului prin satietate asociata cu decepti, pesimism etc.

Ca generalizari ale emotiilor, sentimentele pot fii:

- sentimentele intelectuale (sentimentul de curiozitate, de mirare si uimire, sentimentul indoieli etc.) apar in procesul cunaosteri realitatii si sunt un factor energizator al acesteia;
- sentimentele morale (sentimentul de prietenie, patriotismul, sentimentul datoriei etc.) reflecta atitudine pozitiva sau negativa fata de catiunile proprii si ale cerolante persoane.
- Sentimentele estetice (admitatia extazul tc.) apar pe baza perceperii frumosului, fie ca este vorba de arta, de natura sau de actiunile omului. Psihologul A. S. Makarenko a subliniat faptul ca educatia estetica a copilului nu trebuie sa se realizeze numai sub aspectul evaluari operelor de arta, deoarece exista si o estetica a vieti cotidiene a munci si a disciplinei, a aspectului exterior, a conduitei etc.

b. Pasiunile, care sunt trairi afective foarte intense, stabile, de lunga durata care antreneaza intreaga personalitate. Omul pasionat intr-un domeniu isi mobilizeaza toate energiile si demonstreaza o neobisnuita tenacitate in desfasurarea lor, fiind considerate , de unii psihologi, anomalii ale afectivitatii. Din punct de vederevaloric pasiunile pot fi pozitive, nobile, constructive (sportul, lectura, creatia artistica etc.) si negative, oarbe, vicii care conduc la compartamente bizare . Viciile pot fi grupate in trei centre de interes: Eul (pasiuni posesive; avaritia, fanatismul), Altul (gelozia, ambitia) si Lumea (pasiunea pentru jocurile de noroc).

12.4 Rolul proceselor afective

Rolul proceselor afective este controversat, deoarece unii psihologi considera ca emotiile prin intensitatea, desfasurarea lor tumuloasa, prin starea de agitatie difuza, dezorganizeaza conduita (P. Janet), in timp ce alti psihologi sustin ca emotiile , prin mobilizare energiei psihonervoase, organizeza conduita(W. B. Cannon). Psihologul Vasile

Pavelcu considera ca emotiile dezorganizeza conduita, in timp ce sentimentele o organizeza. In realitate, Proceseleafective indeplinesc ambele roluri, dar in conditii diferite: ele dezorganizeza conduita atunci cand intensitatea trairilor este mare, cand situatia este noua, iar organismul nu si-a elaborat inca raspunsuri comportamentaleadcvate si ele organizeza conduita daca organismul si-a elaborat raspunsuri comportamentale pentru anumite situatii, daca intensitatea trairilor este medie etc. Se poate observa ca procesele afective constituie latura energetica a proceselor psihice si a comportamentului uman, ele fiind surse suplimentare de energie, care potenteaza activitatea. Maturitatea afectiva indica prezenta controlului de sine, precum si insusirea modalitatilor afective la situatile cu care ne confruntam, deoarece emotivitatea este o trasatura de personalitae, ea avand rol determinant in stabilirea tipului de temperament dupa modelul franco-olandez. Comportamentul afectiv perceput de alti, devine un instrument al cunoasterii interpersonale. ,, Cheia intelegerii altora, spunea V. Pavelcu, se afla in propriile noastre vibratii afective'', subliniind astfel rolul trairilor afective in cunoasterea interpersonala.

Dezvoltarea afectivitati

Etapa ontogenica	Caracteristici
0-1 an	Reacti afective vagi, confuze,fluctuante; La 2 luni apare placerea, la 4-5 luni frica, determinata de prezenta unor persoane necunoscute, 3-6 lunirasul, iar in jur de 8 lui bucuria
1-3 ani	Viata afectiva incepe sa se organizeze,orientandu-se spre persoane si obiecte si se invata expresile emotionale specificegrupului. La 18 luni se manifesta gelozia. In jurul varstei de 2 ani starileafective cunosc fluctuati mai mari, semanifesta agresivitatea determinata de faza de opozitie fata de adult, aceastainlocuita progresiv de trairi afective pozitive (determinate de a fi iubit, de a coopera cu adultul).
3-6/7 ani	In aceasta etapa de varstaviata afectiva se diversifica, se nuanteaza, iar prin joc se dezvolta capacitatea de simulare a unor trairi afective. La 3 ani apare sentimentul de vinovatie, la 4 ani cel de mandrie, iar in jurul varstei de 6 ani se pune problema prestigiului si a rusinii. Chiar daca viata afectiva ramane in ansamblu instabila din acest moment se dezvolta capacitatile de control voluntar al emotiilor
6/7-10/11 ani	Incep sa apara procesele afective superioare: curiozitatea intelectula, sentimentul datoriei, admiratia etc.
10/11-14 ani	Se continua dezvoltarea sentimentelor superioare: responsabilitetea, patriotismul etc. Se dezvolta totodata trairi afective cu intensitate mare, apare teama de infrangere si la mijlocul intervalului dispretul. Toate acestea, plus nevoia de a fi afectuos cu alti semnificao nuantaresi inceputul unei stabilizari a vietii afective

14-18 ani	Se accentueaza controlul voluntar, simultan fiind vorba de o complicare avietii afective. Apare criza de identitate, dar si prima iubire.
Peste 18 ani	Viata afectiva se perfectioneaza si progresiv se ajunge la o maturizare afectiva

13 Afectivitatea voluntara

13.1 Definirea si caracterizarea afectivitatii

Pentru psiholog, activitatea apare in doua ipostaze, aflate in interdependenta:

1. in ipostaza de baza genetica obiectiva a functiilor si proceselor psihice particulare (de perceptie la voint);
2. in ipostaza de exteriorizare si de obiectivizare a functiilor si capacitatile psihice. Procesele si functiile psihice se proiecteaza si se integreaza in activitate, caci nu percepem de dragul de a percepe si nici nu gandim de dragul de a gandi. Omul-personalitate se subsumeaza formulei „ a exista pentru a actiona, pentru adesfasura o anumita activitate'' in timp ce animalul „ actioneaza pentru a trai''. Prin urmare, subiectul uman nu exista ca ataredecat in si prin activitate.

Afectivitatea, in sens general, este un raport selectiv si un anumit complex de sarcini cu continutobiectiv, cu grade diferite de complexitate, dificultate, in cadrul caruia subiectul isi utilizeaza fortele psihice si fizice pentru realizarea unui anumit scop.

Activitatea realizeaza o integrare ierarhica a tuturor functiilor, proceselor si trasaturilor psihice ale personalitati. In diferite forme si variante de activitate, ponderea si modul de combinare a functilor si capacitatilor pshice difera foarte mult. In acelas timp, modul de desfasurare si performanta cativitatii depind de gradul de elaborare aproceselor psihice particulare (percepti, memorie, gandire, imaginatie, vointa etc.) si trasaturile globale de personalitate (echilibrul emotional, atitudinea fata de sarcini, extraversia, introversia, spiritul de raspundere etc.). Acest fapt determina utilizarea de teste psihologice analitice de perceptie, de gandire, imaginatie etc. Si a unor teste sintetice de evaluare a trasaturilo de personalitate, in orientarea si selectia profesionala. Mai mult, fiecarei profesii ii este specifica o anumita psihograma (un anumit mod de combinare si de integrare a comportamentelor psihice). Intrucat, se constata ca si activitatea este dependenta de procesele si de functiile pswihice particulare, putem afirma ca relatia dintre activitate si organizarea psihica a individului se prezinta sub forma unui circuit, in cadrul careia nu se manifesta o conditionare univoca, ci una reciproca. Iata de ce se poate spune ca rolul activitatii in viata noastra este enorm.

13.2 Structura afectivitatii

Din punct de vedere psihologic, in structura activitatii intra:

- Motivul (trebuinta, interes, aspiratie, ideal), care daspunde la intrebarea: de ce?
- Scopul (respectiv, satisfacerea motivului), care raspunde la intebarea: ce? (ce se urmarste)
- Mijlocul (cunostinte, deprinderi, unelte extreme etc.), care raspunde la intrebarea: cum?

Din punct de vedere operational (cibernetic), structura activitatii presupune corelarea si conexiune inversa dintre:

1. Blocul de comanda, unde se realizeaza analiza si evaluarea sarcinii, procesele de elaborare a planului, de analiza si de alegere a mijloacelor, de elaborare anticipata a scopului;
2. Blocul estern de executie care presupune selecatrea si activarea actiunilor, realizandu-se conexiune inversa de la blocul de executie la celo de comanda.

Acesta este compus din: miscari (cele mai simple elemente consitutive; pot fi musculare si verbale, ambele fiind mediate si coordonate verbal), operati si actiuni (aciunile includ miscari si operati). Actiunile se subsumeaza activitatii si se orienteaza catre un scop, presupun folosirea unui mijloc, insa nu dispun de un motiv propriu. Veriga executiva este suscectibila de automatizarii, ajungandu-se la deprinderi. Blocul conexiunii inverse este format din operatori logici de analiza comparativa a rezulatatului obtinut in functie de ceea ce s-a propus (validare sau corectie).

13.3 Formele activitatii

Modalitatilede realizare a activitatilor ca raport selectiv intre un subiect si un complex de sarcini sunt foarte diverse:

1. Dupa planul de desfasurare si dupa natura produsului exista: activitate predominant spirituala (intelectuala) si activitate predominant materiala (fizica).
2. Dupa locul ocupat in viata subiectului, exista: activitate principala (de baza) si activitate secundara (subordonata)
3. Dupa natura si evolutia ontogenica, exista:
    a. Jocul este, ontogenic, prima activitate si este dominanta in copilarie. El are o motivatie intriseca si rol informativ.
    b. Invatarea (scolara) este dominanta pe durata invatamantului obligatoriu si liceal, postliceal si universitar. Motivatia invatari poate sa fie: intriseca sau extriseca. Dupa continut poate fi: invatare perceptiva(sisteme de forme, semne si simboluri), conceptuala (notiuni de cunostiinte utile), Operationala (formarea si dezvoltarea sistemului de operatii, de metode si de procedee de cunoastere si de actiune) si sociala (reguli si norme de comportare in societate).
    Invatarea presupune formarea si dezvoltarea simultana a laturii informative si a celei formativ-aplicative. Ea nu se reduce la memorie alturi de perceptie, gandire, imaginatie, atentie , motivatie, afectivitate,vointa, atitudinea fata de activitate etc.
    c. Munca este dominanta in viata adultului activ (in medie de 20 si 65-70 de ani). Ea are caracternormativ, iar in forma specifica de structurare este profesi (ocupatia). Dupa natura componentelor dominante, munca poate fi: Intelectuala si fizica, iar dupa caracterul produsului, munca poate fi: reproductiv-executiva si novattor-creatoare

4. Dupa gradul de constietizare acomportamentelor, exista activitate in totalitate constienta (ia forma vointei) si activitate cu comportamente automatizate (deprinderile)

13.4 Definirea si caracterizarea vointei

Voinata reprezinta procesul psihic complex, prin intermediul caruia omul isi mobilizeaza si-si canalizeza fortele si capacitatile fizice si spirituale in vederea invigerii obstacolelor care apar pe traiectoria activitatii.

J. Piaget considera vointa un reglaj al reglajelor, subliniind faptul ca ea se rasfrange asupra proceselor cognitive si afective.

Vointa poate fi apreciata in corelatie cu stadiul de dezvoltare a individului. L. Vagotski considera ca, in evolutia sa, copilul invata comenzile verbale ale adultului, pe care, ulterior, le interiorizeaza, ajungand sa-si dea comenzi singur. Adultii constituie, pentru copi, modele de comportament si chiar modele de vointa.

Vointa poate fi inteleasa ca: modalitate de coordonare a activitatii in general (vointa actiunii si vointa abtinerii, rabdari, a renuntarii), ca proces superior de atutoreglaj (de tip constient si mediat verbal) si ca aptitudine de a actiona in vederea realizarii unui scop constient propus.

Din punct de vedere psihologic, obstacolul nu se identifica cu nici un obiect sau fenomen al realitatii si nici cu rezistenta interna resimtita de individ in defasurarea unei activitati, ci reprezinta o confruntare intre posibilitatile omului si conditiile obiective ale activitatii.

Natura obstacolului poate fi diferita: exterioara, materiala sau interna (de natura fiziologica, psihologica). In evaluarea obstacolului poate sa se produca: subaprecierea obstacolului (esec), supra apriecerea obstacolului (esec) sau reflectarea adecvata a acestuia. In depasirea obstacolului, omul isi mobilizeaza efortul voluntar. Efortul voluntar nu este innascut, fiind dependent de modu de apreciere a obstacolului si de nivelul de dezvoltare a limbajului. El consta dintr-o mobilizare a resurselor fizice, intelectuale, emotionale, prin intermediul mecanismelor verbale.

Limbajul are rol reglator in declansarea, organizarea si defasurarea actiunilor mintale sau motorii. Astfel, vointa poate sa transforme imperativele externe in comenzi interne (autocomenzi), constituindu-se in mecanism psihic de auto reglare de auto guvernare si de dirijare a conduitei.

13.5 Etapele actului voluntar

Vointa, in calitate de proces psihic, se reaalizeaza de-a lungul a mai multor etape:

1. Articularea motivationala, prefigurarea intentiei sau impulsului esprima o tensiune interioara care tinde sa se exteriorizeze si sa activeze veriga motorie. Impulsul poate fi interior sau exterior si atunci cand intensitatea lui depaseste un anumit prag, ae loc constientizarea lui care devine punctul de plecare al actiuni voluntare. Constientizarea impulsului si raportarea lui la un anumit obiect sunt urmate de formularea scopului si directionarea actiuni in vederea realizari lui (starea de ,,Vrere'' -,, vreau X").
2. Analiza si lupta motivelor. Motivele odata elaborate intra in raporturi de concordanta sau opozitie, ceea ce impune aprecierea avntajelor si a dezavantajelor alegerii unuia sau altuia.
3. Luarea hotarari, realizata in urma deliberari, face posibila elaborarea planului de acitune. Ea presupune alegerae unui motiv si respingerea sau amanarea celorlante, stabilindu-se, eventual, ordine realizari lor. Acum apare intentia de a actiona care include: motivul ales, scopul urmarit, mijloacele adecvate de realizare ascopului, planul desfasurari actiunii si posibile consecinte ale acestuia.
4. Indeplinirea planului sau faza executiei este formata din operati concrete (prin care situatia initiala este supusa unor transformari, in plan mintal sau exterior, pentru realizarea scopului stabilitz) si, uneori operati automatizate care vor fi integrate controlului constient. Executi are caracter secvential, ea constand din succesiuni de operatii. Pe parcursul executiei pot sa apara obstacole si actiune sa esueze, scopul nefiind realizat.
5. Faza de evaluare si verificare arezultatelor partiale si transformarea lor ininformatie inversa, pentru comanda si efectuarea operatiilor vitoare. Daca rezultatele nu sunt cele scontate, atunci sunt sanse ca actiune sa fie repetata. Rezultatul final, prin conexiune inversa, asigura inregistrarea programului (schemei) actiunii pentru utilizarea ulterioara.

13.6 Calitatile vointei

Cele mai importante calitati ale vointei sunt:

1. Perseverenta consta in mentinerea timp indelungat a efortului in directia realizarii scopului la nivelul de perfectiune impus de subiectul insusisi asteptat de cei din jur.

Ea presupune realizarea efortului voluntar pe o perioada indelungata de timp, chiar si conditiile in care aparent n-ar fi posibila continuarea actiunii. Opusul ei este incapatanarea (insusire negativa) care presupune urmarirea unui scop si atunci cand este clar ca imprejurarile nu ofera nicio sansa de reusita (este rezultatul lipsei de flexibilitate in gandire si actiune, al prejudecatilor sau a unor carente educationale).

2. fermitatea si taria vointei este capacitatea de a suporta dificultatile, opinile contrare, severitatea critici etc., pentru a-si mentine hotararea luata. Opusul ei este slabiciunea vointei (insusire negativa) care inseamna imponsibilitatea de a realiza efortul voluntar cerut, chiar daca cel in cauza este constient de importanta acestui fapt pentru el sau pentru cei din jur.
3. independenta si initiativa exprima gradul de autodeterminare si originalitatea liniei proprii de conduiata. Opusul ei este sugestibilitatea (insusire negativa) care consta in adoptarea necritica a influentelor exterioare.
4. Autocontrolul presupune constietizarea, aprecierea si adecvarea permanenta a tendintelor, motivelor si proceselor intelectuale, precum si actiunilor concrete anumitor exigente, principii, idealuri morale, politice, sociale etc.
5. Proptitudine deciziei consta in rapiditatea cu care omul delibereaza.

14. DEPRINDERILE

14.1 Definirea si caracterizarea deprinderilor

O analiza cat de superficiala a componentelor activitatii noastre va arata ca nu toate componentele acesteia sunt constiente, existand o multitudine de reacti, gesturi, sau activitati care par a se desfasurade la sine (cititul, scrisul, mersul, conducerea automobilului etc.) . Evident, nici nu am putea desfasura simultan mai multe activitati daca unele dintre ele nu ar fi automatizate, daca multe dintre ce lecfacem nu ar dobandi calitatea de deprinderi .

Deprinderile reprezinta componente automatizate ale activitatii, elaborate constient, consolidate prin exercitiu si desfasurate fara un control constient permanent. In raport cu definitia pe care am precizat-o, defintorie pentru o deprindere se dovedeste **automatizarea** numita secundara, anume faptul de a fi fost initial o actiune constienta care s-a transformat progresiv, prin exercitiu si consolidare, dobandind stabilitate, precizie si viteza. Termenul de deprindere indica astfel gradul e fixare, de stapanire a unei actiuni sau operatii, astfel spus caracteristica psihologica a activitatii si nuo formatiune distincta de aceasta . Daca in faza initiala , aceeaa constituirii deprinderii , controlul constiintei se aplica tuturor detaliilor actiunii , progresiv atentia se deplaseaza de la detalii la ansamlul actiunii, fara a se disocia de vointa. Deprinderile sunt declansate constient , iar dupa aceea au un usor control constient (sunt subconstiente), fiind actiuni postvoluntare.

Desigur, un masura in care deprinderile sunt componente ale activitatii umane, iar aceasta se dezvolta de–a lungul vietii, urmeazaca si deprinderile sunt dobandite de-a lungul vietii, fiind **prezentate doar la acei indivizicare le-au invatat.** Prin repetare si exersare se automatizeaza, dobandind stabilitate si permitand desfasurarea corecta, sigura si rapida a activitatii , cu un consum redus de energie psihonervoasa si fizica. Absenta deprinderilor face imposibila desfasurarea activitatilor complexe , dar si o consolidare gresita poate genera dificultat, corectarea lor fiind greoaie.

Complexitatea existentei umane presupune o multime de activitati automatizate, o multime de deprinderi care sa elibereze atentia (care are un volum limitat) pentru acele actiuni care nu se pot automatiza. Determinarea tipului si gradului de automatizare a deprinderilor are astfel revelenta pentru cunoasterea unei personalitati, pentru cunoasterea unei personalitati, pentru competentele pe care aceasta le are sau le poate dobandi.

14.2 Clasificarea deprinderilor

Diversitatea activitatii umane implica si o mare diversitate a deprinderilor, clasificarea acestora punandu-se realiza in functie de mai multe criterii, dintre care fac parte :

1. Dupa **complexitate** se face diferanta intre :
   - deprinderi simple (trasarea liniilor , ovalelor , bastonaselor de catre copilul care invata sa scrie) ;
   - deprinderi complexe (scrierea literelor , silabelor , iar dapa aceea a cuvintelor);
2. Dupa **procesele psihice automatizate implicate preponderent** se disting:
   - deprinderi senzorio – perceptive (orientarea privirii in asa fel incat imaginea sa cada pe zona centrala a retinei) ;
   - deprinderi verbale (descifrarea cuvintelor rostite este usurata de formarea unor deprinderide auz verbal) ;
   -deprinderi de gandire (construirea rationamentelor potrivit anumitor algoritmi) ;
   -deprinderi motorii (mersul pe bicicleta) ;
3. Dupa **tipul de activitati in care se incadreaza** se pot pune in evidenta :
   -deprinderi de joc (a sari coarda, a juca carti) ;
   -deprinderi de invatare (a scrie , a citi , a calcula , a lua notite) ;
   -deprinderi de munca (a croseta, a zid a dactilo-grafia) ;

14.3 Formarea s interactiuna deprinderilor

Toate deprinderile sunt dobandite de-a lungul existentei noastre, cea ce presupune un proces de formare a lor, proces care poate fi mai lung sau mai scurt, in primul rand in functie de complexitatea deprinderii ce urmeaza sa se formeze. Realizarea acestui proces de formare a deprinderilor presupune mai multe **conditii** :

1. **conditii externe :**
   - *o instruire verbala* care sa vizeze conditiile de realizare, miscarile ce trebuie facute ;
   - *demonstrarea actiunii* ;
   - *realizarea de exercitii* pentru formarea si automatizarea miscariilor ;
   - *ccontrolul* si *autocontrolul* executiei , semnalandu-se erorile;
   - *pastrarea* metodelor, caracterul activ si calitatea acestora ;
2. **conditii interne:**
   - *interesul* celui care invata pentru activitatea exersata ;
   - *exinstenta unor trairi afective* care insotesc procesul de formare a deprinderilor ;
   - *calitatie innascute pentru tipul de activitate dat;*
   - *prezente altor deprinderi ;*

Formarea unei deprinderi este un proces complex care se desfasoara in mai multe **etape :**

1. **Familiarizarea cu actiunea :** este etapa in care se realizeaza instruirea verbala si demonstrarea realizarii actiunii, subiectul dobandind informatiile necesare despre actiune.
2. **Invatarea analitica :** sunt implicate atentia, vointa si gandirea, mai ales pentru corectarea numeroaselor greseli.
3. **Organizarea si sistematizarea :**elementele anterior exersate sunt integrate progresiv intr-un ansamblu.
4. **Automatizarea :**erorile sunt eliminate, operatiile sunt prescurtate, atentia necesara diminuandu-se progresiv.

5. **Perfectionarea :**presupune executarea actiunii in diverse conditii, treptet fiind atinse niveluri superioare de precizie, viteza, corectitudine.
   Analiza interactiunilor existente intredeprindderi permite punerea in evidenta a **doua fenomene :**
   - **transferul,** care reprezinta relatia *pozitiva intre o deprindere deja formata si una in curs de formare,*in sensul ca aceasta din urma beneficiaza de asemanarile existente si integreaza elementele comune.
   - **interferenta,** reprezinta *fenomenul de influenta negativa intre doua deprinderi*, in sensul ca deprinderea anterior formata perturba formarea noii deprinderi. Influenta poate fi **retroactiva** sau **proactiva.**

   Alte interactiuni ale deprinderilor sunt:
   - **Priceperile**: apar in urma interactiuni dintre deprinderile si cunostintele detinute, fiind prezente in toate domeniile.
   - **Obisnuintele**: sunt componente automatizate ale activitatii, rezultate din interactiunea deprinderilor cu trebuintelor. Ele pot fi **negative** (fumatul, consumul de alcool,etc.) si **pozitive** (salutul, plimbarea de dimineata, spalatul pe dinti, etc.) .

DEPRINDERI EFICIENTE DE STUDIU

1. **Notitele :** banala activitate a luarii de notite se poate dovedi dosebit de relevant in activitatiile noastre, mai ales atunci cand contextele in care ne aflam presupun vehicularea unui volum mare de informatii :
   -nu reusim sa retinem tot ceea ce se prezinta intr-o ora de curs sau intr-o discutie, asa incat stocarea exterioara informatiilor ne permite sa facem oricand apel la ele pentru a le revizui sau utiliza in diferite scopuri ;
   -luarea de notite permite o memorare mai facila a informatiilor, fixarea mai temeinica si in cele din urma reactualizarea mai rapida si mai fidela a lor ;
   -strcturarea materialului se poate realiza in timpul receptarii acestuia.
2. **Evidentierea :**rezulta o structura care pe langa posibilitatea retinerii cu mai multa acuratete reprezinta si o ’ancora’ de care ulterior pot fi legate alte informatii relevante. Pentru ca sublinierea sa permita insa atingerea intr-adevar a unei eficiente superioare este necesar sa fie respectate cateva reguli :
   - decizia asupra caror idei sa fie subliniate se ia dupa parcurgerea in intregime a textului ;
   - nu trebuie subliniata o cantitate foarte mare de text , in acest caz rezultatul nefiind relevant ;
   - se utilizeaza semne sau culori diferite pentru sublinierea diferitelor elemente ale textului.
3. **Intelegerea :** aceasta se poate realiza de mai multe maniere, in functie de obisnuintele de invatare ale fiecaruia sau de natura textului : formularea de intrebari, clarificarea ideilor care pun probleme de intelegere, rezumarea textului, realizarea de predictii in text.
4. **Monitorizarea invatarii :** invatarea este o activitate complexa care pe masura ce este exersata permite constituirea unor deprinderide monitorizare a invatarii, astfel spus contribuie la identificarea unor criterii personale a caror realizare semnifica incheierea procesului.
5. **Deprinderi de gandire critica .**
6. **Managementul timpului de studiu :** stabilirea independenta a scopurilor de invatare, planificarea timpului de studiu, eliminarea factorillor de distragere, adoptarea unor strategii potrivite de prelucrare si asimilarea informatiei, o atitudine critica fata de ceea ce invatam si, de ce nu , autorecompensarea ne vor permite sa

realizam ceeea ce ne intereseaza :asimilarea rapida, temeinica si critica aceea ce trebuie sa invatam.

TIPURI DE IDEMI 4
Idemi subiectivi

Idemi de tip eseu structurat / semistructurat :reprezinta raspunsuri mai ample care sunt dirijate, orientate si ordonate cu ajutorul unor cerinte , indicii, sugestii etc.

Atentia se refera la concentrarea si focalizarea efortului mental ce generaza selectivitatea reflectarii, bazata pe reflexul de orientare declansat spontan , la inceput dar apoi dirijat voluntar , prin intermediul cuvantului. Ea se defineste ca fenomenul psihic de orientare selectiva si de concentrare a energiei psihonervoase , in vederea desfasurarii optime a activitatilor psihice.

Clasificarea formelor atentiei se poate realiza potrivit mai multor criterii, dintre care cel mai important se refera la mecanismul si dezvoltarea sa . Se disting astfel o atentie **involuntara (**neintentionata, spontana, declansata de stimuli externi si interni) , **voluntara** si **postvoluntara.**

Atentia voluntara este forma superioara a atentiei , declansata intentionat, care se realizeaza cu un efort voluntar si este autoreglata constient **.** Un rol important, in declansarea ei, revine mecanismelor verbale prin care se ia decizia de a fi atent, se stimuleaza si focalizeaza atentia.

Atentia postvoluntara reprezinta un nivel superior de manifestarea a atentiei care rezulta din utilizarea repetata a atentiei voluntare care se transforma in deprinderea de a fi atent , deoarece exersarea mai indelungata intr-un anumit domeniu de activatate duce la automatizare, la reducerea treptata a efortului pentru concentrare si stabilitate.

Limbajul este definit ca activitatea de comunicare interumana prin intermediul limbii si a altor sisteme de semne si simboluri. Comunicarea este procesul de transmitere a informatiillor , limba fiind suportul si instrumentul comunicarii.Limbajul , in contextul existentei umane, indeplineste functii specifice precum : de comunicare, de cunoastere, simbolica de reprezentare, expresiva sau afectiva, persuasiva sau de convingere, de reglare sau de determinare, ludica sau de joc, dialectica sau de formulare si rezolvare a contradictiilor sau conflictelor problematice, de detensionare nervoasa, pragmatica etc.Limbajul are un rol important in formarea gandirii si in procesul de socializare, si anume, in evolutia sa de la limbajul egocentric la limbajul socializat, ceea ce poate conduce la eliminarea elementelor afective, personalizate, individuale.

STRUCTURA SI DEZVOLTAREA PERSONALITATII

15.Personalitatea

15.1 Personalitatea ca sistem

15.2 Modele de personalitate.

16. Individ. Persoana. Personalitate*

16.1 Individ. Persoana. Personalitate.
16.2 Constiinta ca nucleu al personalitatii.
16.3 Diferente in manifestarea personalitatii.

17. Temperamentul
17.1 Latura dinamic-energetica.
17.2 Tipologii temperamentale.

18. Aptitudinile
18.1 Latura instrumental –operationala a personalitati
18.2 Clasificarea aptitudinillor
18.3 Inteligenta ca aptitudine generala

19. Caracterul
19.1 Latura relationala-valorica a personalitatii
19.2 Structura caracterului
19.3 Rolul caracterului in structura personalitatii

20. Creativitatea
20.1 Conceptul de creativitate
20.2 Niveluri si stadii ale creativitati

21. Etape in dezvoltarea personalitatii
21.1 Principiul dezvoltarii in psihologie
21.2 Varstele mici (3-10/11 ani)
21.3 Preadolescenta (10/11- 14/15 ani)
21.4 Adolescenta (14/15-18/19 ani)
21.5 Tineretea (18/ 19 –30 ani)
21.6 Maturitatea (30 –55/60 ani)
21.7 Batranetea (55/60 ani…)

Tipuri de idemi 5

15. PERSONALITEA

15.1 Personalitatea ca sistem

Termenul de ‘personalitate’ este utilizat intr-o multidutine de sensuri , desi potrivit acceptiei comune este o personalitate acel individ uman care se distinge prin rezultate de exceptie in diferite domenii ale actiuni umane. Desigur, un astfel de punct de vedere asupra personalitatii nu este si cel propriu psihologiei, in cadrul acesteia personalitatea reprezentand in primul rand o calitate sau , mai precis, un sistem integrator care pune in discutie individul uman cu toate caracteristicile si particularitatile sale.

Sistemul psihic uman este cel mai complex sistem energetico-informational, dotat si constituit in baza unor mecanisme de autorganizare si autoreglaj, antiredundante si autodeterminante.

Personalitatea reprezinta sistemul insusirilor stabilite si specifice unei fiinte umane concrete care isi pun amprenta decisiv asupra manifestarilor psihocomportamentale ale acesteia

Aceste caracteristici ale fiintei umane considerata ca intreg in manifestarile sale comportamentele ne permit sa afirmam un **caracter sistematic** al personalitati, respectiv **personalitatea reprezinta un sistem bio-psiho-socio-cultural** :

- **dimensiunea biologica** este relativa la potentialul uman nativ, la ereditatea fiecarei fiinte umane ;
- **dimensiunea socio-culturala** este un produs al procesului de socializare, respectiv interventia mediului socio-cultural asupra potentialului ereditar disponibil **;**
- **dimensiunea psihologica** se constituie in zona de intersectie a nativului cu dobandintul, pe masura constituirii sale, personalitatea dobandind autonomie si capacitatea de autoevolutie.

Personalitatea se indentifica astfel cu subiectul uman concret considerat in trasaturile sale definitorii , anume ca subiect al actiunii , cunoasterii si valorizarii propriei fiinte si a mediului in care traieste.

In calitate de obiect de studiu psihologic **, personalitatea trebuie pusa in legatura cu ansamblul sistemului psihic uman, fara insa sa se identifice cu acesta.** Tresaturi definitori ale personalitatii :

- **caracterul integrator**, sintetic in raport cu celelalte procese si functii psihice;
- **caracterul stabil,** in sensul ca implica fiinta umana concreta in ansamblul sau si nu numai intr-un anumit raport concret ;
- **caracterul adaptiv,** factorii nu sunt absoluti rigizi , ci sub actiunea constanta a anumitor factorii pot cunoaste restructurari;
- **caracterul definitoriu,** permite evaluarea globala a unei fiinte;

Termenul de **personalitate** nu este singurul termen utilizat pentru a desemna fiinta umana in intregritatea ei. Astfel sunt utilizati termenii:
individ, individualitate si persoana.

- termeul de **individ** desemneaza o fiinta vegetala sau animala considerata ca unitate distincta a speciei din care face parte, fiind orice organism, inclusiv omul;
- termenul de **individualitate** este un ansamblu a particularitatilor proprii a unui individ ;
- termenul de **persoana** desemneaza numai natura umana ;

Definitii ale personalitatii :

« Personalitatea reprezinta imbinarea non-repetitiva a insusirilor psihice care caracterizeaza mai pregnant si cu un mai mare grad de stabilitate omul concret si modalitatile sale de conduita »

« Personalitatea este esenta elementului stabil al conduitei unei persoana, modul sau obisnuit de afi , ceea ce o diferentiaza de altele »

15.2 Modele de personalitate

Studiul personalitatii umane, data fiind complexitatea acesteia,se dovedeste una dintre temele ce poate fi abordata sub o multitudine de aspecte,asa incat in urma cercetarilor intreprinse, au fost construite mai modele ale sale:

1. **Modelul psihanalitic:**constituie cel mai vechi dintre modelele personalitatii,fiind datorat parintelui psihanalizei,anume **Sigmund Freud.**Acesta, avand o bogata experienta clinica, a constatat ca *psihicul uman are o organizare nivelara,* respectiv *inconstient, preconstient* si *constient.INCONSTIENTUL* reprezinta

nivelul cel mai profound al psihicului nostrum, cel care nun e este accesibil direct, sediu al instinctelor sexuale,al agresivitatii, al dorintelor si actelor refulate etc.*PRECONSTIENTUL* este sediul in primul rand al deprinderilor, dar si al informatiilor care desi nu sunt constiente la un moment dat, pot fi actualizate in functiile de necesitatile subiectului uman concret(actioneaza de asemenea ca o instanta de „cenzura", permitand accesul in contiinta doar a acelor produse ale inconstientului care sunt acceptabile pentru aceasta).*CONSTIENTUL,* suprafata psihicului nostrum, este constituit dintr-un flux continuu de informatii si trairi emotionale, detinand un rol important in modul specific de a fi al finite umane.Acestui model care distinge 3 niveluri ale psihicului uman, Freud ii va suprapune mai tarziu diferentierea a 3 instanteale psihicului uman fiecare avnd un rol specific**.**

2. **Modelul trasaturilor:**o cercetare a existentei umane concrete pune in evidenta ca inpofida situatiilor diverse in care individul uman concret este implicat, exista o anumita constanta a actelor, act., reactiilor acestuia astfel incat se poate vb. de un character unitar.Din pct. De vedere psihologic strict, o importanta mai mare o are teoria lui **G. Allport,** potrivit caruia la fiecare individ pot fi puse in evidenta 1-2 trasaturi cardinale, 10-15 trasaturi principale si o multitudine indeterminate de trasaturi secundare.
3. **Modelul factorial:**psihologia este o stiintain cadrul careia aspectele de ordin calitativ se imbina cu cele de ordin cantitativ.Cel mai cunoscut model factorial, rezultat in urma aplicarii metodei statistica numite analiza factoriala, este cel apartinand psihologului american **Raymond B. Cattel.**Acesta a identificat 16 factori ai identitatii care, permit furnizarea unui profil al personalitatii fiecarui om.
4. **Modelul constitutional:**tipologia constitutionala pleaca de la anumite paralelisme descoperita in cadrul experientei psihice intre constitutia corporala a unei pers. Si manifestarile de ordin psihic.Cea mai cunocuta tipologie constitutionala este cea a lui **E. Kretschmer,** care diferentiaza 3 tipuri:picnic, astenic si atletic.

16.INDIVID.PERSOANA.PERSONALITATE*

16.1 Individ.Persoana.Personalitate

S-a putut obs.in cap. precedent, la un nivel general care este semnificatia acestor termini.Revenind asupra acelor semnificatii, a fost amintit in primul rand cel de individ subliniindu-se in cazul acestuia ca este vorba despre caracterul indivizibil, unitary al unei entitati, fara ca acest termen sa aiba o utilizare stric umana.In masura in care oricare orgasm este un individ, un reprez. Al unei specii iar dupa aceea prin prisma modului particular in care schimburile se realizeaza la nivelul fiecarui individ specifica potrivit cu conditiile particulare de micromediu si evenimente traite.Aceasta inseamna ca oricare individ are o anumita individualitate data de evolutia sa specifica in calitate de organism.Oricare organism nu este atunci doar o „copie" un ex.al unui anumit tip, ci are un character unic.Aceasta unicitate a vietii intr-un sens restrans, la nivelul individului particular revine fiecarei vietati in masura in careevenimentele existentei sale sunt distincte.Complexitatea acestei dimensiuni informationale a org. vii este insa de o diversitate extrema.Evident aceasta complexitate este extrema in cazul finite umane pt. desemnarea acesteia unde este utilizat termenul de persoan, care desemneaza numai natura umana si intrucat oamenii sunt pers. ,implicand anumite roluri si statusuri sociale.In cazul omului personalitatea este cea care permite

mentinerea unitatii si unicitatii individuale de o maniera radical dif. De cea a oricarei finite vii.

16.2 Constiinta ca nucleu al personalitatii

Nu vom reveni in cadrul acestui capitol asupra celor preciz. In raport cu personalitatea in cap. anterior.De asemenea de o anumita maniera s-a pus deja si problema constiintei.Corelarea acestor 2 problematici se poate realize afirmandu-se ca specificul psihicului uman este aparitia constiintei.Aici trebuie realizata o dif. Intreo constiinta primitive, implicita si nediferentiata si constiinta reflexive.Oprindu-ne la nivelul constiintei implicite aceasta este doar constiinta de ceva, o separare a mea de alte finite sau obiecte.Este vb. De prezenta noastra intr-o realitate distincta de noi unde ni se ofera totalitatea evenimentelor la care si noi participam.In cazul naturii umane constiinta implicita este integrate unei forme superioare, anume constiinta reflexive.Ea nu este insa prez. La copilul mic presupunand dezvoltarea contiintei de sine, responsabil intr-un sens sau altul simultan cu dez. Gandirii abstracte.La acest nivel nu este vb. De a trai simpla separare in raport cu toate celelalte, ci, de asemenea a sti ca acestea sunt distincte de mine pt. mine,cel care ma consider.Formarea constiintei.de sine este un process care se incheie in jurul varstei de 14-15 ani, moment in care se declanseaza ultima etapa in constituirea personalitatii ca aspect integrator a tot ceea ce este o anumita pers. Umana, respective un individ avand o individualitate unica specifica umana.

17. TEMPERAMENTUL

17.1 Latura dinamico-energetica a personalitatii

Exista oameni agitati care fac totul in graba sau dimpotriva pers. Care se dovedesc retrase linistite, calme.Aceste aspecte proprii au atras atentia inca din cele ma vfechi timpuri, punadu-se problma constructiei unei tipologii care sa permita explicarea dif. Dar simultan a asemanarilor existente.Este vorba de ceea ce se numeste temperament, un termen care provine din lb. Latina.Caracterul innascut al temperamentului arata insa oricum ca nu se poate vb. De o valorizare a insusirilor temperamentale, deci de evaluarea lor prin prisma unor distinctii precum cele de bine-rau, dezirabil-indezirabil.Temperamentulse refera la aspectele formale ale conduitei umane care se concretizeaza prin prisma celorlalte laturi ale personalitatii anume cea relational-valorica sic ea instrumental-operational.Cu toate acestea cunoasterea sa are relevanta mai ale in orientarea vocationala, deoareca poate favoriza sau dimpotriva formarea anumitor capacitate.

17.2 Tipologii temperamentale

Incercarile de clasificare a temperamentelor au fost foarte numeroase, prima dintre ele fiind de plasat in sec. V ,care in baza inregistrarii faptelor de conduita a ajuns la concluzia ca acestea sunt det. de 4 ,,umori".Tipurile temperamentale differentiate de Hipocrat au rezistat de-a lungul timpului ,clasificarile uzuale delimitand in continuare 4 tipuri temp.:coleric, sangvinic, flegmatic si

melancholic.Desigur,de-a lungul timpului teoriile temp. s-a diversificat ,printre cele mai importante dovedindu-se:

a)Teoria lui I. P. PAVLOV:PE BAZA STUDIILOR DE LABORATOR S-A STABILIT EXISTENTA UNEI CORESPONDENTE INTRE TIPURILE DE ACTIVITATE NERVOASA SUPERIOARA SI TIPURILE TEMP.Pe baza acestor caracteristici au fost delimitate urmatoarele tipuri temp.:

-tipul puternic, neechilibrat ,excitabil
-tipul puternic, echilibrat, mobil
-tipul puternic, echilibrat, lent
-tipul slab

b)Teoria lui C. G. Jung:pornind de la bogata sa experienta clinica, a constatat ca unii oameni sunt orientate preponderant spre lumea ext. alti oameni sunt orientate spre lumea int.Pe baza acestor constatari a precizat dif. Intre extraversiune si introversiune**.**

c)Teoria lui H. Eysenck:a construit urmatoarele tipuri temp.:

-extravertul instabil/colericul
-extravertul stabil/sangvinicul
-introvertul stabil/flegmaticul
-introvertul instabil/melancolicul

d)Teoria lui G. Heymans si E. D. Wiersma:este o teorie mai nuantata decat precedentele fiind delimitate in fct. De 3 parametrii:

-emotivitatea:se refera la reactiile de ordin afectiv
-activismul:unele pers. Sunt mult mai predispose spre act. In raport cu altele
-ecoul:se refera la ,,amprenta" mai profunda pe care evnimentele vietii le lasa asupra vietii noastre

18.APTITUDINILE

18.1 Latura instrumental-operationala a personalitatii

Aptitudinea este o insusire sau un complex de insusiri psihice si fizice care det. performante in activitate.Termenul are insa 2 acceptiuni distinte:

-intr-un sens larg, reprez. Insusiri prez. La toti indivizii, dar dez. Dif.
-intr-un sens restrans, desemneaza doar gradele inalte de dez. A insusurilor, ceea ce permite obt. Unor rezultate mai bune decat majoritatea pop.

Originea si formarea aptitudinilor au fost explicate dif., putandu-se delimita urmatoarele teorii:

a)Teoria ereditarista:le considera insusiri innascute, det. genetic

b)Teoria ambientalista:considera ca determinante pt. constituirea aptitudinii sunt mediul si educatia

c)Teoria dublei determinari:considera ca fiecare individ se naste cu un potential biologic care nu se valorifica decat intr-un mediu si cu o educati adecvata

18.2 Clasificarea aptitudinilor

Se realizeaza in general dupa gradul de complexitate:

1.aptitudini simple:sunt cele care opereaza omogen, influentant un singur aspect al activitatii

2.aptititudini complexe:sisteme organizate si ierarhizate de aptitudini simple.Potrivit gradului de generalitate, acestea se impart in:

a)aptitudini speciale:cele care asigura eficienta activitatii intr-un anumit domeniu

b)aptitudini generale:cele care dovedesc utile in toate domeniile de activitate

18.3 Inteligenta ca aptitudine generala

Daca in limbajul comun **inteligenta** este sinonima cu gandirea , in sens psihologic ea presupune o organizare superioara a mai multor procese psihice : gandirea , memoria , perceptia , imaginatia , performante la nivelul limbajului si atentiei etc.

Termenul de inteligenta este utilizat intr-o dubla acceptie :

- De proces de adaptare prin asimilare si prelucrare a informatiilor ;
- De aptitudine constand in structuri operationale care prin calitatile lor asigura eficienta conduitei.

Considerarea unitara a inteligentei a fost contestata intr-o anumita masura de teoria lui **Louis Thurstone ,** care considera ca factorul G se poate diviza in mai multe **"abilitati primare' :**

- **Comprehensiunea verbala** : abilitatea de a intelege cuvintele ;
- **Fluenta verbala** : abilitatea de a verbaliza rapid , a ritma cuvinte ;
- **Factorul numeric** : a socoti rapid , a lucra cu numere ;
- **Factorul spatial** : abilitatea de a vizualiza relatii intre formele spatiale si de a recunoaste aceeasi forma prezentata in pozitii diferite ;
- **Factorul memorie** : abilitatea de a numi verbal stimuli , de a gasi perechi cuvintelor etc. ;
- **Factorul perceptie** : abilitatea de a sesiza rapid detaliile , de a observa asemanarile si deosebirile intre imaginile obiectelor ;
- **Factorul rationament** : abilitatea de a gasi regula generala in exemplele prezentate , de a determina modul in care este construita o serie de numere dupa ce s-a prezentat o secventa din ea.

Inteligenta reprezinta un sistem de insusiri stabile proprii subiectului individual , care la om se manifesta in calitatea activitatii intelectuale centrata pe gandire.

Asupra inteligentei au fost formulate mai multe teorii :

1. **Teoria genetica** : creatorul acestei teorii a inteligentei este **J. Piaget** , care porneste de la ideea ca inteligenta este o relatie adaptativa intre om si realitatea inconjuratoare. **Adaptarea** , in acest context , este o echilibrare intre **asimilare** si **acomodare** .

Cercetarile intreprinse de **J. Piaget** l-au condus la formularea **stadiilor dezvoltarii inteligentei :**

- **Inteligenta senzorio-motorie** (0-2) care incepe cu *stadiul exersarii reflexelor* (0-1 luna) , in cazul caruia sunt exersate schemele senzorio-motorii simple , innascute , copilul descoperind treptat relatiile dintre ceea ce percepe si propriile actiuni.Una dintre cele mai importante achizitii este *permanenta obiectelor* (6 luni- 2 ani) , anume ca obiectele continua sa existe chiar daca nu le mai vede.
- **Stadiul preoperational** (2-7 ani) in cadrul caruia achizitiile cele mai importante sunt deprinderea mersului si limbajului , a functiei simbolic-reprezentative in general.Caracteristicile cele mai improtante ale stadiului sunt
    a) Aparitia unui tip de **gandire cauzala** , nu insa in sensul unui rationament logic , prin care incearca sa-si explice ceea ce se petrece in jurul lor ;
    b) **Amestecul realului cu imaginarul** si imposibilitatea de a trece dincolo de aparente ;
    c) **Egocentrismul** , in sensul ca nu pot vedea lucrurile decat din punct de vedere.

- **Stadiul operatiilor concrete** (7-11 ani) : in aceasta etapa , copii incep sa aplice reguli logice operatiilor de transformare a informatiilor pentru a rezolva problemele cu care se confrunta.Se dobandeste capacitatea reversibilitatii actiunilor interiorizate , la sfarsitul stadiului costituindu-se mecanismele de coordonare logica si matematica.
- **Stadiul operatiilor formale** (11-17 ani) : in aceasta etapa se dobandeste capacitatea de a lucra cu concepte abstracte si sa realizeze operatii cu operatii.

2. **Teoria psihometrica :** psihometria se refera la conceperea de probe care sa permita masurarea obiectiva a unor calitati psihologice , teoria psihometrica a inteligentei fiind una dintre cele mai vechi in domeniu.

Teoria inteligentelor multiple

Inteligenta logica-matematica : Prevalenta ei determina analiza cauzelor si a efectelor , intelegerea relatiilor dintre actiuni , obiecte si idei. Abilitatea de a calcula , cuantifica , evalua proprozitii si efectua operatii logice complexe sunt caracteristici care ies in evidenta in cazul acestei inteligente impreuna cu abilitatile de gandire deductiva si inductiva si capacitati critice si creative de rezolvare a problemelor.

Inteligenta muzicala : Persoanele cu aceasta inteligenta gandesc in sunet , ritmuri , melodii si rime. Sunt sensibili la tonalitate , intensitate , inaltimea si timbrul sunetului ; recunosc , creeaza si reproduc muzica folosind un instrument sau vocea.

Inteligenta spatiala : Inseamna de a gandi in imagini si a percepe cu acuratete lumea vizuala. Abilitatea de a gandi in trei dimensiuni , de a transforma perceptiile si a recrea aspecte ale experientei vizuale cu ajutorul imaginatiei sunt caracteristici ale acestei inteligente.

Inteligenta naturalista : Persoanele la care este dominant acest tip de inteligenta au capacitatea de a recunoaste si clasifica indivizi si specii.

Inteligenta chinestezica : Dominantia acestei inteligente aduce dupa sine gandirea in miscari si folosirea corpului in moduri sugestive si complexe. Ea implica simtul timpului si al coordonarii miscarilor corpului si ale mainilor in manipularea obiectelor.

Inteligenta interpersonala : Inseamna a intelege celelalte persoane , a avea empatie , a recunoaste diferentele dintre oameni si a aprecia modul de gandire , fiind sensibili la motivele , intentiile si la starile lor.

Inteligenta intrapersonala : Determina o gandire si intelegere de sine , a fi constient de punctele tale tari si slabe , a planifica eficient atingerea obiectelor personale , monitorizarea si controlul eficient al gandurilor si emotiilor , abilitatea de a se monitoriza in relatiile cu altii.

19. Caracterul

19.1 Latura relational-valorica a personalitatii

Caracterul este totalitatea insusirilor psihice esentiale si stabile care se exprima in valorile promovate si prin atitudinile omului in raport cu diferite domenii ale vietii sociale si in raport cu sine.

In masura in care caracterul isi pune amprenta asupra intregii personalitati , este necesara delimitarea specificului sau in raport cu celelalte laturi ale personalitatii:

a) **Caracter-temperament :**
   - In timp ce temperamentul este neutru din punct de vedere socio-moral , nefiind influentat de constiinta si deciziile acesteia , **caracterul sau trasaturile de caracter pot si sunt valorizate** , receptate ca pozitive sau negative ;

- Spre deosebire de trasaturile temperamentale , **trasaturile de caracter sunt dobandite** de-a lungul vietii sub influenta modelelor socio-culturare de comportament si a valorilor pe care le cultiva si le impune societatea ;
- **Caracterul este o instanta de control si verificare** , respectiv chiar si in cazul temperamentelor cu un nivel energetic redus exista posibilitatea ca prin interventia constiintei acest lucru sa fie compensat ;
- Temperamentul isi pune amprenta asupra modului in care trasaturile de caracter se manifesta in comportament.

19.2 Structura caracterului

Trasaturile de caracter reprezinta pozitii ale subiectului fata de cele din jur , un mod de a se raporta la evenimentele existentei sale in lume.

Atitudinea reprezinta modalitatea de raportare la o clasa generala de obiecte sau fenomene si prin care persoana se orienteaza subiectiv si se autoregleaza preferential.

Deoarece ierarhizarea atitudinilor si trasaturilor intr-un sistem este principala particularitate a sistemului caracterial , o buna definire a **portretului caracterial** presupune precizarea unor **caracteristici** precum :

- **Unitatea caracterului**
- **Expresivitatea caracterului**
- **Originalitatea caracterului**
- **Bogatia caracterului**
- **Statornicia caracterului**
- **Plasticitatea caracterului**
- **Taria de caracter**

19.3 Rolul caracterului in structura pesonalitatii

Asa cum s-a subliniat , **caracterul este expresia intregului sistem al personalitatii** , in aceasta masura dovedindu-se a avea un rol deosebit de important in adaptarea si integrarea individului in viata sociala.Ca atare , si cu atat mai mult , atunci cand dorim sau se impune modificarea anumitor trasaturi caracteriale , **caracterul se dovedeste a influenta intreg sistemul personalitatii noastre** , oferind un **sens** sau altul actiunilor noastre.

Caracterul ca suma de principii ce structureaza insertia noastra sociala , are o influenta determinata in ansamblul personalitatii noastre.

20.Creativitatea

20.1 Conceptul de creativitate

Creativitatea se defineste ca un complex de insusiri si aptitudini care , in conditii favorabile , genereaza produse noi si de valoare pentru societate.

Orice subiect dispune de un potential creativ si fiecare dintre structurile psihice poate pune in evidenta unul sau mai multe aspecte ale acestui potential.

Sunt puse in evidenta **doua categorii de factori care determina , dispre sistemul psihic uman , creativitatea :**

- **Vectorii** : au rol de orientare si energizare , fiind cuprinse aici toate procesele psihice reglatorii responsabile de sustinerea energetica si incitarea la actiune.
- **Operatiile si sistemele operationale** : moduri de lucru care se divid in operatii simulative pentru producerea noului si operatii rutiniere : procedeele euristice , procedeele imaginatiei , memoria flexibila , gandirea divergenta , fluida , laterala , libertate in exprimare si spontaneitate etc.

20.2 Niveluri si stadii ale creativitatii

Ca *proprietatea general umana* , creativitatea se manifesta in forme diferite , pe niveluri ierarhice distincte.Pot fi diferentiate urmatoarele **niveluri de creativitate** :

- **Creativitatea expresiva** :exprimare libera , spontana a persoanei care nu este preocupata de obtinerea unor produse utile sau valoroase ;
- **Creativitatea productiva** : satisfacerea inregistrata pe nivelul anterior permite insusirea unor operatii , tehnici ce au ca rezultat obtinerea de produse mai mult sau mai putin originale ;
- **Creativitatea inovativa** : se accentueaza gradul de originalitate , elementele obtinute fiind , de asemenea , noi , dar noutatea este obtinuta prin combinare si recombinare a unor elemente deja cunosctute ;
- **Creativitatea inventiva** : se caracterizeaza printr-un nivel de originalitate ;
- **Creativitatea emergenta** : nivelul de originalitate este atat de ridicat incat determina modificari revolutionare ale unui domeniu .

MODELUL TRIADIC AL FACTORILOR INTELECTUALI AI CREATIVITATII

Intr-un capitol anterior a fost prezentat modelul Guilford al inteligentei, model capabil sa cuprinda si dimensiunea creativitatii.Acest model nu este singurul, un altul fiind cel initiat de R.J.Strenberg, anume modelul triadic al factorilor intelectuali ai creativitatii.Potrivit acestui model, activitatea cognitiva se desfasoara pe trei registre sau niveluri, structural colerate:componential, metacomponential si epistemic.

La primul nivel, cel componential, este vorba de o multitudine de operatii de prelucrare a informatiei(operatii matematice, logice etc.),utilizate in rezolvarea problemelor.

Atunci cand se introduce o relatie de ordine intre operatii se formeaza o strategie rezolutiva(algoritmica sau euristica), acestea impreuna cu cunostintele ce stau la baza lor formand nivelul metacomponential al gandirii.

Mai mult, orice activitate stiintifica si nu numai, se desfasoara intr-o anumita paradigma, care determina la nivel individual un anumit registru epistemic al activitatii intelectuale.

Relevanta acestui model pentru creativitate se refera la faptul ca diferentele individuale de creativitate si procesul de creatie au la baza diferente personale localizabile la aceste trei niveluri ale activitatii intelectuale.A rezolva o problema presupune in primul rand stapanirea unor operatii, sansa fiind mai mare pentru cel care stapaneste un repertoriu mai larg de opertatii.Mergand mai departe, ccomplexitatea problemelor pretinde un repertoriu de proceduri rezolutive, nivelul de creativitate fiind cu ata mai accentuat cu cat acel repertoriu este mai mare.In cele din urma, creatiile deosebit de valoroase ajung sa conduca la modificarea registrului epistemic, cu impact si asupra celorlalte componente.

Dictionar

Emergent=care rezulta dintr-un mediu, deci este un produs al interactiunii mai multor sisteme complexe.

Epistemologie=teorie a cunoasterii stiintifice, a modalitatilor in care se realizeaza aceasta;prin extensie, desemneaza modalitatile de realizre a cunoasterii.

Facilitare=inlesnire, usurare a indeplinirii unei actiuni.

Inovatie=rezolvarea in general a unei probleme de tehnica sau de organizare a muncii in scopul perfectionarii tehnice.

Inventie=rezolvare sau realizare tehnica dintr-un domeniu al cunoasterii care are un caracter de noutate si reprezinta un progres fata de stadiul cunoscut pana atunci.

Spontan=care se face sau se produce de la sinefara o cauza aparenta;

Vector=factor determinant si facilitant in raport cu un fenomen.

ETAPE IN DEZVOLTAREA PERSONALITATII

_Principiul dezvoltarii in psihologie.

Psihologia moderna subliniaza dimensiunea genetica a psihicului.Dezvoltarea personalitatii se desfasoara astfel in faze aflate intr-o succesiune determinata, numite cel mai adesea "stadii".

La nivel individual, psihogeneza se inscrie intr-un cadru socio-cultural in care sunt rezumate, selectete si condensate rezultatele intregii dezvoltari filogenetice.

Ontogeneza este reprezentata de totalitatea schimbarilor sistematice, bio-psiho-sociale, intraindividuale, care au loc pe parcursul vietii unui om.

Principiul genetic statueaza necesitatea de a studia nu numai produsul, rezultatul final al dezvoltarii, ci sa se abordeze insusi procesul aparitiei si instalarii unei forme superioare a fenomenului considerat, depistand treptele parcurse si functionalitatea lor in procesul evolutiv.

Principalii factori ai dezvoltari sunt:

1.Ereditatea, care este insusirea fundamentala a materiei vii de a transmite, de la o generatie la alta, mesaje de specificitate, sub forma codului ge netic.In planuldezvoltari psihice, ea apare ca un complex de predispozitii si potentialitati si nu ca un inventar de capacitati si trasaturi deja formate.Ereditatea constitue premisa biologica a dezvoltarii.
2.Mediul, constituit din totalitatea elementelor cu care individul interactioneaza, direct sau indirect , in procesul devenirii sale.
3.Educatia, care se defineste ca activitate specializata specificumana, care mijloceste si sustine, in mod constient, dezvoltarea.Intentionalitatea, actiunea sistematica si in cunostinta de cauza deosebesc educatia de ceilalti doi factori ontogenetici.

Una dintre directiile de abordare este aceea a cercetarii copilului nisa sa de dezvoltare.Acest concept desemneazatotalitatea elementelor cu care un copil intra in relatie la o varsta data.structura nisei de dezvoltare cuprinde:
-obiectele si locurile accesibile copilului la diferite varste;
-raspunsurile reactiile anturajului fata de copil;
-cerintele adultului vizand competentele incurajate, varsta la care sunt solicitate si nivelul de performanta acceptat;
-activitatile impuse, propuse sau ingaduiesc copilului.

Criteriile in functie de care se stabilesc stadiile de dezvoltare a personalitati sunt activitatea dominanta desfasurata, sistemul de relatii socio-culturale si structurile psihice specifice.
Copii salbatici:Se cunosc cateva zeci de cazuri, in general acesti copii nefiind capabili sa vorbeasca sau sa emita sunete vocale omenesti, se deplaseaza in patru labe, au modalitati de hranire comparabile cu cele ale animalelor si nu-si exprimaemotiile asa cum o fac oamenii.Cele mai cunoscute cazuri sunt cele ale,, salbaticului din Aveyron" si ale ,, copiilor-lupi " de la Midnapore.Primul dintre ele este cel al unui baiat descoperit in 1799, in varsta de 10-12 ani, orice eforturi de educare a sa esuand.In celalalt caz este borba de doua fetite numite Amala si Kamala, capturate in India , in 1920.Aveau aproximativ 4 si 8 ani, trains intro pestera alaturi de lupi.Nu cunosteau limbajul uman, alergau in 4 labe si isi exprimau suferinta urland ca lupii.Au invatat cu foarte mare greutete sa mearga in picioare si cateva cuvinte.Cazurile de copii salbatici demostreaza importanta mediului uman in raport cu dezvoltarea umana.

Varstele mici

Varstele mici se caracterizeaza print-o dezvoltare fizica progresiva intensiva, dar mai ales cantitativa.Concomitetul cu dezvoltarea anatomo-fiziologica, cu evolutia ascendenta structural-functionala a creerului in deosebi, se dezvolta si particularitatile psihice si

actionale ale copiilor.

Atentia trece treptat de la forma involuntara la forma voluntara, de la cea putin stabila la cea stabila.Memoria dovedeste o mare plasticitate, receptivitate, datorita stocuilui redus de informatii.Ponderea cea mai mare este detinuta de gandirea concreta, imaginatia fiind cea care se desprinde in mare masura de realitate, dovedindu-se deosebit de vie si fantastica.Copii mici se caracterizeaza, deasemenea printr-o mare curiozitate.

Comportamentul se leaga de o intensa nevoie de miscare, de actiune, datorita procesului intern de dezvoltare fizica, necesitati consumului de energie si fortei ce se acumuleaza.

Preadolescenta

Este caracterizata prin marile transformari anatomo-fiziologice, semnul declansari ei constituindu-l ,, puseul de crestere a staturi " care se produce intre 10-12 ani:cresc in special membrele inferioare, iar toracele si bazinul raman mai mici.Musculatura dezvoltandu-se mai lent decat scheletul, apare o oarecare stangacie in miscarile concomitetului cu o intensa dorinta de miscare, prezenta mai ales la baeti.

toate aceste transformari solicita un consum energetic mare datorita caruia se manifesta frecvent dureri de cap, dureri abdominale, senzati de sufocare, ameteli, oboseala persistenta.Cresterea in inaltime, asociata cu o pozitie vicioasa a umerilor, a capului determine , adesea, deformari ale coloaneivertebralesau deficiente de vedere.

In sfera proceselor cognitive se remarca:

- dezvoltarea spiritului de observatie si a actualitati senzoriale;
- cresterea capacitatii de memorare si a selectivitati memoriei;
-asimilarea unor tehnicide invatare si de rezolvare a problemelor;
- perfectionarea limbajului, paralel cu tendinta de utilizare a unui limbaj specific grupului(argoul), senm al tendintei de indepemdenta fata de adult.

Preadolescentul este foarte critic cu adultii (parinti, profesori) arora le descopera numeroase defecte, conflictele fiind maxime intre 11 si 15 ani.El se detaseaza fata de familie, descoperind placerea vieti de grup;aici, tanarul se simte mai puternic fiind aparat de egalii care-i aproba comportamentele si ii ofera o imagine pozitiva a personalitati sale.

Adolescentul aspira spre autonomie si originalitate este preocupat de cunasterea propriei persoane.Reusitele il entuziazmeaza, dar ele sunt nesigure, infangerile distrugand rapid imaginea pozitiva de sine.

Tineretea

Este etapa de varsta in care sub raport fizic se definitiveaza si se perfectioneaza calitativ componemtele tuturor sistemelor organismului.

Procesele psihice cognitive:atentia este puternic voluntara si stabila;memoria este preponderent logica;imaginatia are evidente calitati realist-stiintifice, stabilindu-se un echilibru intre visare si actiune.

Procesele afective se caracterizeaza printr-o imbinare armonioasa cu actele rationale, logice, fiind conditionate social.

Motivatia si motivele sunt tot mai legate de mobiluri interioare superioare,dar se observa si o stimulare determinata de mobiluri exterioare.

Maturitatea

Poate fi abordata sub mai multe aspecte:

-biofziologic:consta in definitivarea procesului de crestere si de structurare functionala a organismului;

-psihic:ca maturitate intelectuala, prin structurarea mecaqnismelor cognitive, si ca maturitate afectiva,emotionala;

-social:ca adaptare la conditiile vietii si activitatii sociale, ca implicare responsabila in problemele comunitatii.

Adultii stiu din experienta sa-si dozeze fortele interioare astfel incat sa raspunda unor sarcini care-l solicita timp indelungat si chiar sa obtina performante in realizarea lor.

Batranetea

Cele mai mari schimbari se remarca sub aspect fizic.

Batranetea se manifesta printr-o scadere sensibila a aptitudinilor senzorio-motorii.

Cele mai afectate procese psihice sunt atentia si memoria de scurta durata.Are loc frecvent fenomenul de reminiscienta, prin care sunt reamintite fapte ce pareau uitate, se amelioreaza functia reproductiva a memoriei dupa un interval de fixare.

Cauza principala a scaderii capacitatilor cognitive se datoreaza unei din ce in ce mai slab articulte motivatii pentru cunoastere, aparitia delasarii si instaurarea unei stari apatice.

Intrarea in perioada de pensie conduce la o restructurare a intregului sistem de relatii interpersonale, se pierd legaturile cu colegii de serviciu.De multe ori batranii se simt devalorizati, izolati, deprimati, tristi.

Batranii constitue un sprijin important pentru familiile copiilor lor, mai ales in ingrijirea si educarea nepotilor.Membrii adulti ai familiei gasesc in cei mai in varsta un suport moral;adesea le solicita sfatul si si invata din experienta de viata a acestora.

Dezvoltarea psihica este insotita de dezvoltarea fiziologica, definitivarea personalitatii fiind aproximativ simultana cu incheierea celei fiziologice.La om, dezvoltarea nu se reduce la simpla crestere, ci progresiv, sub influenta conditiilor fiziologice si socioafective, apar noi forme de functionare care il conduc pe sugarul supus principiului placerii, la starea de adult adaptat realitatii.

Fiecare fiinta umana are un ritm de dezvoltare propriu, existand insa si o serie de legitati general aplicabile.Spre exemplu, s-a stabilit ca dezvoltarea psihomotorie se realizeaza potrivit axei 'cap-picioare'

adica maturizarea sistemului nervos se realizeaza in asa fel incat copilul dobandeste mai intai controlul capului, apoi al membrelor superioare si, la sfarsit , al celor inferioare.

Dictionar

Conflict=lupta de tendinte, de interese;pe de o parte poate fi vorba de conflicte intrapsihice, afective sau cognitive.

Cultura=dezvoltare specific umana sub influenta mediului social.Orice societate umna, oricat de primitiva, poseda cultura sa, care conditioneaza dezvoltarea totala a membrilor sai.

Deficient=subiectul care reprezinta o insuficienta mentala, motrice sau senzoriala.E ducatia copiilor deficienti intelectual, orbi, surdomuti, infirmi motor incapabili de un parcurs scolar normal, se face in institutii specializate, care dispun de tehnici si material didactic adecvat.

Diferentiere=trecerea de la general la particular, de la conditie globala si omogena la alta mai speciala si eterogena.

Imitatie=nu este specific umna, consta in reproducerea unor fenomene, majoritatea comportamentelor sociale.

Joc=activitate fizica sau mentala fara finalitate utila, careia i te dedici din simpla placere.

Munca=activitate fizica sau intelectuala ceruta de societate sau care se impune in vederea atingerii unui scop determinat.

Mutual-care se face in mod reciproc si simultan.

Reminiscenta=amintire a unor fapte aproape disparute din memorie sau care mult timp nu au putut fi reactualizate.

Tipuri de itemi

Itemi subiectivi

Itemi de tip eseu structurat/nestructurat:reprezinta raspunsuri mai ample care sunt dirijate, orientate si ordonate cu ajutorul unor cerinte, indicii, sugestii etc.

Orice activitate a organismului uman este orientata spre satisfacerea necesitatilor acestuia pentru mentinerea vietii.In acest sens, motivatia constitue elementul care pune in miscare organismul, ea fiind cauza interna a organismului.Motivatia reprezinta totalitatea mobilurilor interne ale conduitei, fie ca sunt innascute, fie ca sunt dobandite, constientizate sau neconstientizate, simple trebuinte fiziologice sau abstracte.

Motivatia este un filtru alinfluentelor externe, o parghie a autoreglarii individului, forta motrice a intregii dezvoltari psihice umne.Nu easte suficient insa sa stabilim numai scopul actiunii pentru a obtine o anumita performanta, deoarece daca lipseste stimularea si sustinerea energetica, atunci actiunea nu va fi dusa la indeplinire sau nu va avea succesul scontat.

Reglarea optima a comportamentului nu presupune insa doar prezenta unei structuri motivationale, ci si o anumita intensitate a sa.Relatia dintre intensitatea motivatiei si nivelul performantei depinde de complexitatea sarcinii pe care subiectul o are de indeplinit.Eficienta activitatii mai depinde si de relatia dintre intensitatea motivatiei si gradul de dificultate al sarcinii.Intre motivatie si gradul de dificultate trebuie realizata o asemenea adecvare incat sa se ajunga la optimumul motivational:intensitatea optima a motivatiei care sa permita obtinerea unor performante inalte.

Optimumul motivational depinde de la o persoana la alta si de la o activitate la alta, totalitatea caracteristicilor si trasaturilor psihice ale persoanei conditionand optimumul motivational si masura in care el se realizeaza.Spre exemplu, persoanele apartinand tipului puternic, echilibrat si mobil, au capacitatea de a suporta tensiuni psihice mai mari determintate de stari motivationale mai intense sau sarcini ami dificile, in timp ce persoanele care apartin tipului slab, reusesc intr-o mai mica nasura sau chiar deloc.Astfel, la nivelul elevului, ceea ce il determina sa invete se poate referi fie la o motivatie intrinseca, fie la o motivatie extranseca.In principiu, gradul de reusita, chiar la intensitati mai mici ale motivatiei, va fi mai mare in cazul unei motivatii intrinseci.

Generalizand, de optimum motivational se poate vorbi in doua situatii:

1.cand dificulatea sarcinii este corect apreciata si subiectul realizeaza motivatia corespunzatoare;

2.cand dificulatea sarcinii este incorect apreciata de subiect, existand doua situatii:

a.subaprecierea dificultatii sarcinii, caz in care subiectul este submotivat si va actiona in conditiile unui deficit de energie, ceea ce va duce la nerealizarea sarcinii;

b.supraaprecierea dificulatii sarcinii, caz in care subiaectul este supramotivat si va actiona in conditiile unui surplus de energie care l-ar putea stresa sau chiar dzorganiza, care s-ar putea consuma inainte de inceperea activitatii, ajungandu-se la esec.

Iptimum-ul motivational se realizeaza in cazul in care persoana reuseste pe de o parte, sa evalueze corect sarcina si gradul de dificultate, iar pe dealta parte autoevaluarea propriilor posibilitai este adcvata.

Prin toate acestea motivatia se dovedeste unul dintre procesele reglatorii determinante in raport cu actiunea umana, functiile sale realizandu-se insa doar in masura in care exista o adecvare intre intensitatea sa si sarcinile ce urmeaza a fi realizate.Contribuind decisiv la obtinerea succesului in activitatile noastre, ea poate la fel de bine sa le faca relative sau chiar sa le blocheze.

Eseul este una dintre modalitatie de lucru des intalnite in cadrul disciplinelor socio-umane,desi nu intotdeauna este deosebit de clar care sunt cerintele intr-o astfel de proba.Astfel,se poate aprecia,in primul rand ca eseul este o lucrare de factura libera,in care autorul nu urmareste epuizarea erudite a temei,ci mai curand o reflectie asupra problematicii precizate.Aceasta inseamna ca el presupune o integrare a cunostintelor

insusite anterior dintr-un punct de vedere original (personal)astfel incat sa se dovedeasca fecunditatea punctului de vedere adoptat.

1.**Clarificarea temei** sau problematicii aduse in discutie , inclusive prin incadrarea acestora intr-un anumit context (gandirea unui autor,un current de gandire, o tematica mai generala,o epoca istorica-lucrurile depend si de disciplina la care se realizeaza eseul,dar si de tema pusa in discutie);

2.**Pregatirea abordarii** , care presupune identificarea cunostiintelor care pot fi fructificate in tratarea subiectului si stabilirea punctului de vedere potrivit cu care acesta va fi abordat;

3**.Conceperea planului** eseului,care trebuie sa respecte cerintele de completitudine (a nu se confunda cu exhaustivitatea),de rigoare si coerenta a redactarii,de structuradinamica,etc.;planul precizeaza dimensiunile mari ale lucrarii si idea generala care se dezvolta in fiecare diviziune;

4.**Redactarea eseului**, structurat pe trei parti:

a.**Introducerea** care contureaa si precizeaza problema, punand in evidenta importanta sa ,dar de asemenea sugereaza marile diviziuni ale acestuia;

b.**Dezvoltarea** ,care cuprinde tratarea efectiva a subiectului,de o maniera argumentata (se pot da citate si pot fi invocate ideile unor autori) si exemplificandu-se pe cat posibil ideile sustinute.

c**.Concluzia** pune in evidenta solutia problemei discutate, fara insa sa fie vorba de o "inchidere" in masura in care un eseu este o "incercare".

22. Imaginea de sine si peceptia ei sociala
23. Imaginea de sine

Imaginea de sine joaca un rol important in viata noastra:influenteaza tonusul trairilor noastre afective, ne indruma san e (auto)cunoastem prin raportare la altii,ne ajuta san e organizam aceasta cunoastere intr-o schema de sine si ne conduce spre obtinerea stimei de sine.

Descrierea imaginii de sine se face adesea prin intermediul termenului de eu , respective capacitatea finite umane de a actiona si de a reflecta asupra propriilor actiuni,de a fi cunoscator si cunoscut totodata, de a construi imaginea de sine.

William James a facut distinctia intre trei aspecte ale eului:

- eul material:este constituit din corpul persoanei, dar si din imbracamintea, casa si celelalte posesiuni ale ei;
- eul social:este constituit din totalitatea impresiilor pe care individual le face asupra celorlalti;
- eul spiritual:se refera la capacitatea noastra de autoreflectie, la experientele noastre interioare, la valorile si idealurile care reprezinta aspecte relative stabile ale existentei noastre.Eul spiritual este contemplativ si include idei despre sensul vietii, despre divinitate,despre originea universului, etc.

Structura eseului poate fi abordata de diferite maniere ,una dintre acestea luand in considerare principalele coordinate ale conduitei:

- componenta cognitiva –conceptul de sine:reprezinta totalitatea perceptiilor si a cunostintelor pe care oamenii le au despre calitatile si caracteristicile lor(este un rezultat al modului in care ne percepem)
- componenta evaluativ-motivationala-stima de sine:componenta evaluative a eului care se refera la autoevaluarile positive sau negative ale persoanei.
- componenta comportamentala- auto-prezentarea:se refera la strategiile pe care le foloseste individul pentru a modela impresiile celorlalti despre el.

Formarea eseului se realizeaza prin mai multe procese si anume:

Socializarea: este procesul prin care persoana invata modul de viata al societatii in care traieste si isi dezvolta capacitatile de a functiona ca un individ si ca membru grupuri.Socializarea incepe la nastere si continua de-a lungul intregii vieti , avand urmatoarele scopuri:

- invatarea de catre individ a abilitatilor necesare pentru a trai in societate;
- insusirea capacitatii de a comunica efficient cu ceilalti;
- interiorizarea valorilor de baza si a credintelor fundamentale ale societatii;
- dezvoltarea de catre individ a propriului eu, etc.

Compararea sociala : eul nu este o realitate fizica, ci o realitate ce se construieste in mintea fiecaruia dintre noi, iar aceasta mai ales prin compararea cu ceilalti.

Perceptia de sine : pentru a ajunge la o buna cunoastere de sine trebuie sa actionam, san e implicam in evenimente si sa ne observam comportamentul propriu.Privirea “din exterior” ne da indicii despre atitudinile, credintele, despre efectul actelor noastre.

William James (1842-1910): Filosof american, fondator impreuna cu C.S. Peirce al pragmatismului, publica in 1917 “Pragmatismul”, in care afirma ca adevarul este “ceea ce este practice, util sau eficace”. In domeniul psihologiei considera ca faptele psihice nu sunt decat constientizari ale tulburarilor fiziologice .

Identitatea psihologica este rezultatul intersectiei socialului (reprezentat de grupuri, institutii, colectivitati) cu individualul, reunind reprezentarea de sine si de altii.Este o sinteza intre esenta individuala si caracteristicile unei culture commune, intre aptitudinile personale si rolurile sociale ale individului.

In sens restrans , identitatea evoca continuitatea existentei, faptul ca individul ramane in acelasi timp, ca persevereaza intr-o formula de sine.In sens larg, identitatea poate fi asimilata cu o reprezentare unificatoare a existentei, cu imaginea de sine si conceptual de sine.Dar, in masura in care este legata de practicile sociale, de ancorarea sociala si de imbogatirea culturala, identitatea nu se poate limita la imaginea de sine si la transmisia culturala a unor reprezentari.Ea se structureaza si se construieste prin asumarea unor roluri pe scena sociala si se reface continuu in cursul existentei.

Afirmarea identitatii presupune urmatoarele dimensiuni :

- continuitatea:care da sentimental stabilitatii, integrarii in context si capacitatii de a elabora proiecte de viata;
- unitatea sau cooerenta interna : care permite subiectului social sa gaseasca elemente de legatura intre diversele activitati si evenimente pe care le traverseaza, sad ea sens istoriei sale personale;

- diversitatea: care se refera la articularea unor identitati multiple, confruntarea acestora pe un teritoriu comun;

- autonomia si afirmarea: pentru a se forma, individul se opune adesea presiunii exterioare , se diferentiaza, se distinge de altii ;

- originalitatea: care afirma singularitatea, tendinta individului de a-si afirma unitatea;

- actiunea: urmare a asumarii responsabilitatii;identitatea se afirma si se consolideaza prin creatia individuala;

- valorizarea : prin actiune si depasirea unor situatii dificile, individul se valorizeaza in ochii altora si in propriii sai ochi; orice om nutreste dorinta sa se afirme in context social, raportandu-se la persoanele pe care le admira:dorinta de schimbare, efortul pentru prgres isi au originea in aceeasi nevoie de valorizare.

Teoria identitatii sociale : potrivit acestei teorii, apartenenta la un grup social ii determina pe indivizi sa se autodefineasca in termenii specifici grupului respectiv, astfel incat se poate aprecia ca grupul confera membrilor o anumita identitate sociala. Caracterul pozitiv sau negative al acestei identitati sociale se stabileste prin compararea grupului de apartenenta cu alte grupuri, acest effort comparative fiind subintins de dorinta indivizilor de a dobandi si a mentine o stima de sine ridicata.In cazul in care identitatea sociala devine nesatisfacatoare, indivizii incearca fie sa paraseasca grupul, pentru a se integra in unul care asigura o identitate sociala pozitiva, fie sa lupte pentru castigarea de catre grup a unor caracteristici pozitive .

Mediul scolar si valorizarea negative. In cadrul invatamantului unul dintre grupurile valorizate negativ este acela al elevilor aflati in situatiile de esec scolar. Aparitia unui astfel de grup , in masura in care exista anumite criterii ale succesului, este inevitabila. Elevii cu performante slabe , sub presiunea colegilor si a profesorilor vor simti ca formeaza un grup valorizat negative, ceea ce va determina din partea acestor elevi incercari de a castiga o identitate sociala pozitiva, incercari de a-si intari stima de sine. Una dintre cele mai intalnite situatii intr-un astfel de context este aceea prin care acesti elevi fie vor cauta dimensiuni noi de comparative, care sa-I avantajeze fie vor incerca sa schimbe radical criteriile unei identitati positive.

22.2 Statusul si rolul – indicatori ai comportamentului social

Statusul este ansamblul comportamentelor la care o persoana se poate astepta in mod legitim din partea celorlalti.

Se delimiteaza un status actual, care este pus in evidenta la un moment dat, si un status latent, ceea ce inseamna ca o persoana are in acelasi timp mai multe statusuri (de exemplu: sot, parinte, barbat, adult, inginer, prieten, etc.)fiecare actualizandu-se intr-o situatie specifica. Se poate vorbi astfel de setul de statusuri, dintre care unele sint atribuite , iar altele dobandite.Intre statusuri pot exista fie raporturi de concordanta, fie raporturi de discordanta.

Rolul este ansamblul de comportamente pe care cei din jur le pretend si le asteapta de la o persoana data.

Comportamentul de rol exprima modul concret in care persoana se manifesta si actioneaza.Comportamentele asteptate au un character prescriptive, theoretic, in timp ce comportamentele de rol au un character real, functional.Individul dispune ,de asemenea, de un set de roluri, dintre care unele sunt impuse , iar altele dobandite.Cand apare o discrepanta intre trasaturile de personalitate ale purtatorului de rol si prescriptiile rolului se naste conflictul intrarol.

23 Relatiile interpersonale

23.1 Specificul relatiilor interpersonale :

In calitatea de fiinta sociala omul este produsul in primul rand al unui process de socializare , ceea ce inseamna ca nu poate trai singur, izolat de ceilalti.Existenta umana nu poate fi conceputa in afara relatiilor sociale, printer acestea u rol deosebit de important fiind detinut de relatiile interpersonale.

Caracterul psihologic al legaturii arata ca este vorba de doua surse psihice distincte , inzestrate cu toata gama functiilor, insusirilor, starilor si trairilor psihice.

Caracterul constient al legaturii arata ca relatiile interpersonale sunt posibile numai in cadrul existentei constiintei de sine , a constiintei semenului.

Caracterul direct al legaturii arata necesitatea realizarii unui minim contact perceptive intre personae.

23.2 Tipuri de relatii interpersonale

1.*Criteriul nevoilor si a trebuintelor indivizilor implicate in relatia interpersonala*, potrivit caruia se distng:

- relatiile de intercunoastere, dezvoltare din nevoia de a dispune de cat mai multe date despre partenerul relatiei.Cu cat cunoasterea despre partenerul relatiei este mai bogata si mai adecvata, cu atat relatiile se vor desfasura mai usor. In acest context un rol deosebit il au imaginea de sine si imaginea despre celalalt.
- Relatiile de intercomunicare , dezvoltate din nevoia indivizilor de a comunica. Un rol important in comunicarea interumana este detinut de natura mesajelor transmise si receptionate , continutul lor , prezenta sau absenta intentiei de a modifica comportamentul celuilalt, etc.Importanta acestor relatii in existenta umana este pusa in evidenta mai ales de situatiile de perturbare a comunicarii.
- Relatiile afectiv-simpatetice, dezvoltate din nevoia oamenilor de a fi simpatizati de ceilalti, de a impartasi emotiile impreuna cu ceilalti, etc. Acestea pot fi unilaterale sau reciproce, au intensitati diferite si pot fi positive sau negative.

2. *Criteriul caracterului procesual* , potrivit caruia se disting:

- relatii ce nu produc modificarea particularitatilor personale ale partenerilor, unde se includ:

a. relatii de cooperare;
b. relatii de competitie;
c. relatii conflictuale.

- relatii ce determina modificarea caracteristicilor personale ale partenerilor, unde se include:

a. relatii de acomodare;
b. relatii de asimilare;
c. relatii de ierarhizare;
d. relatii de alienare.

23.3 Locul si rolul relatiilor interpersonale in structura personalitatii

La un anumit nivel se poate aprecia ca trasaturile de personalitate nu sunt decat relatii interumane interiorizate, peronalitatea fiecaruia fiind astfel oglinda si expresia relatiilor interpersonale.

Relatiile interpersonale sunt cele care mobilizeaza si dinamizeaza viata psihica a individului, determina aparitia anumitor stari psihice, conduc la formarea si manifestarea unor insusiri psihice, constituind totodata spatial in care se mainfesta intreaga viata psihica a individului,Datorita relevantei lor in raport cu constituirea propriei personalitati si cu evolutia sociala se impune astfel necesitatea simularii de catre societate , in toate elementele sale structurale, a unor relatii interpersonale positive.

23.4 Grupul si psihologia de grup

Grupul reprezinta un ansamblu de indivizi, constituit in timp, intre care exista diverse tipuri de interactiuni si relatii commune determinate.

Grupul cere:

- un rol important in evolutia persoanei, constituind cel mai important mijloc de socializare si integrare sociala;
- o contributie decisive la transmiterea valorilor unei societati;
- un rol major in a oferi individului securitate, dar si mijloace de afirmare;
- capacitatea de a raspunde nevoilor associative si de apartenenta ale finite umane.

Pentru ca o asociere de personae sa poata fi denumita grup este necesara realizarea urmatoarelor conditii:

- existenta unei determinari in timp, a comunitatii temporale;
- existenta unor interactiuni intre membrii grupului;
- esistenta unor scopuri commune tuturor membrilor.

Aceasta inseamna ca orice grup are trei dimensiuni specifice:

- dimensiunea instrumentala, care se refera la coordonarea membrilor catre un scop comun si organizarea comunicarii in vederea fluidizarii informatiilor;
- dimensiunea relationala, care se refera la interactiunile socioafective din interiorul grupului.
- Dimensiunea contextuala, care se refera la conditiile materiale economice, juridice , institutionale, ideologice si politice in care evolueaza grupul.

Criteriile care pot fi utilizate pentru diferentierea tipurilor de grupuri sunt:

1. Criteriu cantitativ potrivit caruia se disting:

   a. grupuri mari: numar relative mare de membrii , existenta unor relatii sociale oficiale, intercunoasterea superficiala a membrilor si intervalorizare slaba;
   b. grupuri mici: numar redus de membrii, relatii directe, intercunoastere si intervalorizare bune.

2. Criteriu calitativ potrivit caruia se pot distinge grupuri primare si secundare.

Un grup indeplineste mai multe functii , precizarea acestora putandu-se realiza din mai multe perspective:

1. **Satisfacerea nevoilor**:

- satisfacerea diferentiata a nevoilor membrilor , in functie de organizarea ierarhica a grupului
- satisfacerea nevoii de incorporare sociala si de dominare ;
- crearea de noi nevoi, pe masura ce grupul evolueaza spre noi scopuri;

2. **Caracterul functional**:

- functia de integrare sociala a individului, a nevoilor si a aspiratiilor sale prin parcurgerea unui traseu de recunoastere reciproca individ-grup;
- functia de diferentiere, care se manifesta prin oportunitatea pe care grupul o ofera individului de a beneficia de prestigiul grupului in cauza ,dar si de a se afirma personal;
- functia de mijloc si loc al schimbarii, grupul fiind un camp dynamic in care persoana dobandeste experiente, intervine asupra evenimentelor, isi proiecteaza viitorul;
- functia de producator de idei, grupul fiind un mediu creative privilegiat datorita interactiunilor dintre membri,libere de alte constrangeri in afara celor proprii grupului.

Caracteristici ale grupului mic:

- numarul relative scazut al membrilor sai;
- interactiunea nemijlocita a membrilor grupului;
- existenta unor scopuri commune,acceptate de toti membrii grupului;

- existenta unei structuri a grupului,nascuta din interactiunea membrilor si care se refera la modul concret in care indivizii se leaga intre ei si ierarhia din cadrul grupului;
- compozitia grupului,derivate din caracteristicile anterioare si din caracteristicile personale ale membrilor.Din acest punct de vedere, grupurile pot fi omogene sau eterogene;
- organizarea grupului, care poate privi o organizare formala sau una informala;
- coeziunea membrilor;
- gradul de autonomie;
- gradul de conformism;
- gradul de permeabilitate;
- gradul de stabilitate;
- sintalitatea grupului.

LIDERII SI CONDUCEREA

Viata grupurilor si a societatii este de neconceput fara organizare si fara conducere.Procesul de conducere apare astfel ca essential pentru existenta unui grup , putand fi definit ca *procesul prin care un membru al grupului ii influenteaza pe ceilalti membri in vederea atingerii unor scopuri specifice grupului.*

Una dintre cele mai relevante diferentieri ale tipurilor de lideri este aceea dintre liderul formal si liderul informal. Liderul formal este cel mai oficial , numit sau ales , cu responsabilitati bine definite , inscrise de obicei in documentele oficiale.

Atat in grupurile formale , cat si in cele informale exista insa lideri informali , recunoasterea acestora venind dinspre membrii grupului.

Pe termen mediu sau lung se realizeaza adesea situatia in care liderul neoficial ia locul celui oficial , in aceasta noua postura declasandu-se si in raport cu persoana sa procesul care i-a conferit in cele din urma calitatea de lider formal.

Exista insa si alte criterii de indiferentiere a tipurilor de lideri , stilul de conducere fiind unul din cele uzuale. Astfel , potrivind acestui criteriu se face diferenta intre lideri democrati , autoritari laissez faire , orientat spre sarcina sau focalizati pe relatiile interpersonale existente in grup.

Dictionar

Acomodare = actiunea de adaptare , de obisnuire cu noi conditii de viata

Aliniere = indepartare , instrainare ; in context social este vorba de ostilitate fata de factorii de civilizatie , pana la a se simti izolat in cadrul societatii desi continua sa traiasca in mijlocul ei.

Demografie = stiinta care , prin metode cantitative , studiaza fenomene si procese privitoare la numarul , repartitie geografica , structura , densitatea , miscarea populatiei umane si compozitia ei pe grupe de varsta , de sex etc.

Inertie= tendinta unei persoane sau a unui grup de a ramane in inactivitate , apatie.

Opinie publica= procesul psihosocialogic interactiv de agregare a judecatilor evaluative , atitudinilor si a credintelor referitoare la o problema sociala ale unui numar semnificativ de persoane dintr-o comunitate carese exprima verbal deschis.

Prestigiu= ascendent legat de statut si succes care poate reveni unei persoane , grup , loc sau epoci. Este atribuit de catre semeni si se impuneopiniei publice determinand deferenta si admiratia prin puterea sa de influentare.

24. COMPORTAMENTE PRO SI ANTISOCIALE

24.1 Comportamente pro si antisociale

Oricare din comportamentele noastre are urmari mai mult sau mai putin directe asupra celorlanti. In functie de aceste urmari , comportamentele sunt :

Comportamente prosociale , care resprezinta o categorie foarte vasta de comportamente si se refera la acte valorizate pozitiv de socetate. Sunt comportamente intentionate , realizate in afara obligatiilor profesionale si orientate spre conservarea si promovarea valorilor sociale , fara asteptarea unei recompense externe.

Comportamentul de ajutorare se poate defini drep actul intentionat efectuat in folosul altei persoane.

Explicatiile oferite acestor tip de comportament au fost elaborate de pe duoa pozitii teoretice :

- **Perspectiva biologica** : acest tip de comportament este innascut , existand la oameni predispozitia biologica de a-i ajuta pe cei care sufera sau pe semeni nostri aflati in pericol (o astfel de prespectiva se bazeasa pe ipoteza supravietuirii prin inrudire , care contrazice legea selectie naturale) ;
- **Prespectiva invatarii sociale** : cei mai multi psihologi argumenteaza ca acest ttp de comportament isi are originea in procesul de socealizare (*socealizare primara*) , fiind invatat atat prin mecanismul recompensei , cat si al pedepsei si intaririi .

Incercarea de sistematizare a *alemantelor care sustin comportamentul de ajutorare* permite punerea in evidenta a doua categorii ;

- **Factori situationa**li : exista situatii in care , indiferent de caracteristicile de personalitate ale individului , el va acorda ajutor altuia (de axemplu situatiile de urgenta) , dupa cum exista situatii in care , indiferent de profilul de personalitate al individului , el nu va acorda ajutor ;
- **Factori de personalitate** : aici sunt de amintit starile psihice tranzitorii si caracteristicile persoanei .

Comportamentul altruist resprezinta o subcategorie a comportamentului de ajutorare , referindu-se la acte motivate de dorinta de a-i face un bine celuilat fara a astepta castiguri personale. In general , persona altruista se caracterizeaza prin empatie , credinta intr-o lume dreapta , responsabilitate sociala , egocentrism scazut , credinta intr-un control intern .

Prietenia consta in relatia psihosociala de durata dintre doua fiinte umane , rezultat al alegerii libere si bazata pe afectiune , incredere si pretuire mutuala. Relatia de prietenie are in centrul ei afectivitatea si pretuirea reciproca , bucuria , placerea si entuiasmul partenerilor de a fi inpreuna . Este o relatie autentic afectiva intre persoane egale , dincolo de conditia sociala sau de alta natura , contand nu atat *cine esti , ci ce esti* .

Simpatia resprezinta relatia psihosociala cu o incarcatura afectiva ridicata , fara insa ca aceasta sa aiba la baza o decizie constienta , manifestata printr-o anumita ‘ deschidere ‘ si asa disponibilitatea in raport cu anumite persoane .

Increderea este modalitate de investire a unei alte persoane (poatefii s reciproca) cu o anumita ‘ infailibilitate’ , in sensul ca cela ce vin dinspre persoana in care avem incredere numai sunt supuse unui proces de avaluare , fiind acceptate ca atare.

Comportamente antisociale , care sunt **comportamente ce sfideaza oradinea sociala convenita , contrariaza prin neluarea in seaama a normelor si a instutiilor sociale** . Acest tip de comportamente sunt fie intentionate , savarsite de persoane ce incalca in mod constient legile juridice si normele morale , fie savarsite de persoane bolnave , cu grave tulburari de personalitate .

Comportamentul agresiv este compotamentul desfasurat cu intentia de a face rau altei persoane .

Explicatiile au fost construite , deasemenea , pe baza a doua pozitii teoretice :

- **Perspectiva biologica** : considera agresivitatea o tendinta innascuta de actiune , respectiv agresivitatea apare ca un instinct ; etologia , ramura biologiei ce studiaza instinctele , a aratat ca agresivitatea are un aspect functional , pozitiv , in lumea animal find limitata de anumite semnale de capitulare si de supunere a invinsului , aceasta inhibitie disparand insa la om ;
- **Explicatii sociale si biosociale** : insista pe trairi psihice precum frustrarea , care determina furie , ostilitate si comportament agresiv .

***Factorii comportamentuli agresivi* sunt** :

- **Factori personali** : tipuri de personalitate si sexul (procesul de socializare educa spre exemplu baietii in acest sens , in timp ce fetele sunt descurajate) ;
- **Factorii de mediu** : zgomotul , temperatura , aglomeratia .

24.2 Normalitate si anormalitate sociala

Normele *prescriu comportamente dezirabile , reglementeaza relatiile dintre indivizi in numele unei autoritati (* regula , morala , legea). Slabirea sau incoerenta normelor reprezinta sursa anomiei , respectiv *absenta normelor , functionarea patologica a socetatii , dezordinea , dereglarea valoriilor traditiionale* .

Caracteristicile unei norme sunt :

- **Tematica** : prescrie cine are dreptul sau datoria de a face ceva si cum trebuie sa se faca ceva ;
- **Claritate**a :arata cum trebuie sa te rapurtezi la norme :
- **Marja de toleranta** : desemneaza amplitudinea comportamentelor acceptate si de unde incepe dezaprobarea ;
- **Constanta** : desemneaza stabilitatea normei , daca se aplica doar uneori sau intotdeauna ;
- **Definirea anormalitatii** : precizarea comportamentelor contrare normei :
- **Practicarea normei** : depinde de particularitatile individuale , dar si supraindividuale; norma se impune daca este eficace in comportamentul real .

Se distinge intre modelul cultural real , rezultand din raspunsurile asemanatoare a unei populatii sau grup sau intr-o situatie data si un model ideal , o abstractie elaborata de membrii unei socetatii pentru reglementarea situatiilor considerate capitale .

Cel mai importatnt rol in definirea normalitatii si a normalitatii psihosocile il au grupurile sociale , deoarece normele sociale sunt caracteristicile fundamentale ale acestora .

Efectele pe care indivizi le au unii asupra altora privesc :

1. **Noramalizarea** , respectiv *uniformizarea relativa a comportamentelor si a atitudinilor membriilor unui grup.*Fenomenul fundamental in situatiile de normalizare consta in inexistenta unei norme stabilite dinainte , pe care grupul ar impune-o indiviziilor fara ca el insusi sa fie sensibil la pozitiia acestora .
2. **Conformismul ,** respectiv procesul de *schimbare a comportamentului datorita presiunii implicite a grupului* , face ca interactiunea dintre membri grupului sa fie posibila si predictibile , permitand grupului sa-si atinga scopurile . Efectele conformismului pot fii axplicate prin influenta informationala si influenta normativa .
3. **Obedienta** , *respectiv situtiile in care scimbare de compotament survine ca uramare a unui ordin venit din partea unei surse de influenta inzestrate cu autoritate legitima* . Autoritatea pretinde din partea celui obedient un comportament pe care ea nu il realizeaza , cel putin nu in fata acestuia .
4. **Influenta minoritara** , care se refera la faptul ca nu numai grupurile exercita o influenta asupra indiviziilor , dar si indivizii propun la randul lor norme . Atunci cand *normele aflate in vigoare intr-un grup dat sunt violate* se vorbeste de devianta , rezultatul acesteia fiind adesea excludarea menbrului deviant din grup .

Teoriile dezindividualizarii isi au sursa in lucrarea *Psihologia multimilor a lui* **Gustave Le Bon (1841-1931)** , potrivit acestuia in anumite contexte de grup individual pierzandu-si sentimentul de responsabilitate sociala , recrezand spre o forma inferioara de evolutie.

Dictionar

Context = ideile , credintele , normele , obisnuintele etc. Organizate intr-un sistem , care constituie cadrul de evolutie a individului si care se transmit prin limbaj si educatie. Acesta furnizeaza cadre de referinta , modele de comportament si practici cotidiene , astfel incat se sustine procesul de

socializare si integrarea sociala.

Cost = in context psihologia , cea ce investeste afectiv , individual intr-un conportament prosocial : timp , bani , efort , emotii etc.

Credinta intr-o lume dreapta = convingerea ca fiecare primeste ce merita si merita ceea ce primeste.

Personalitate autoritara = tip de personalitate conservatoare ce are ca trasatura dominanta intoleranta fata de straini si minoritari , dar care adopta o atitudine obedienta fata de cei care detin puterea. In general , poate desemna oricare persoana in cazul careia relatiile cu subordonatii au un caracter unilateral , in sensul ca acestia trebuie sa se supuna conditionat ordinelor sau indicatiilor primite , responsabilitatea pentru nereusita revenind integral acestora , in timp ce succesele i se datoreaza .

Tranzitoriu = intermediar , de tranzitie ; ceea ce face trecerea de la o stare la alta .

25. Atitudinile sociale si formarea lor

25.1 Atitudiniile sociale

Asa Cum s-a subliniat anterior (capitolul ‘ Caracterul ‘) , **atitudinea reprezinta modalitatea de raportare la o clasa generala de obiecte sa fonomene prin care persoana se orienteaza subiectiv si se autoregleaza preferential.** Prima definitie riguroasa a acestui concept a fost propusa in 1935 de **G.W.Allport** ,Acesta subliniind ca orice atitudine reprezinta :

- O **experienta personala** cu substrat neurobiologic ;
- Un **ansablu de elemente cognitive** relativ la un obiect asiciate cu **trairi afective** pozitive sau negative.
- **Reactii adaptate si consistente** fata de obiectul asociat atitudinii.

Atitudinea , in baza acesteia semnificatii a conceptului este o combinatie de reactii cognitive , afective si comportamentele fata de un obiect , o constructie psihica sintetica ce **cuprinde elemente cognitive , efective-motivationale si volative si subintindere comportamenteul** . in functie de prepoderanta unora dintra elemente se poate vorbii atunci de **atitudinea determinate , efectiv** sau **volitiv ,** dar in oricare dintre situatii **atitudinea se manifesta in comportament prin intermediul actiunilor valuntare.**Suntem astfel de acord sau nu cu ultima moda lansata , pozitia unui partid politic intr-o anumita problema, cersatoria , exprimarea zgomotoasa a sentimentelor de catre tineri , nuditatea afisata cotidean etc., iar in functie de acordul sau dezacordul nostru , de indesitatea sa vom avea asa-numite *reactii de raspuns.* Toate acestea modalitati de raportare a noastra constituie **clasa atitudinilor sociale.**

Atitudinile sociale se dovedesc structuri relativ durbilede opinii (credinte), trairi afective si manifestari comportamentale fata de persoane (grupuri de persoane),obiecte si evenimentecare din punctde vederesocialsuntsemnificate.

Proprietatiele atitudinii sunt delimitate de :

- **Valenta,** care se leaga de pozitia pe care o ocupa atitudinea din punct de vedere afectiv : o

Atitudine poate fi pozitiva sau negativa ,favotabile sau defavorabila unui anumit abiect sau clase de oviecte .

- **Indesitatea,** care se refera la pozitia pe care atitudinea pe o scala continua ce are ca extreme cupluri pozotiv/negativ, favorabil/nefavorabil, cosiderandu-se ca plasareamai aproape de o extrimitatesau alta semnifica a atitudinemai intensa.
- **Centralitatea**, respectiv pozitia pe care o acupa atitudinea in ansamblul de elemante care constituie indentitatea individului precum : valorile , apartenentee sociale , personalitatea , aptitudiniile etc. ; asocierea mai mult sau mai putin putenica cu elemente de gen va determina gradul de contralitate
- **Accesibilitatea,** legata de forta cu care atitudinea este raportata la obiaectul sau , atitudinea fiind cu ata mai probabil activa cu cat aceasta legatura este mai intensa.

Atitudinile indeplinesc mai multe **functii :**

- **Functie de recunoastere** : atitudinea serveste drep cadru de referinta pentru avaluarile obiectelor sau ale avenimenimetelor.

- **Functia de adaptare** : este vorba de adapterea sociala, prin atitudinile noastre , construite sau in concardantacu conteztul social in care ne plasam , atingand un anumit grad de intregrare sociala ;
- **Functia expresiva** : atitudile servesc la exteriorizarea credintelor si a valorilor pe care la provocam .
- **Functia de aparare a eului** : atitudinile ne parmit protejarea sau accentuarea stimei de sine mai ales inpotriva amenintarilor exterioare sau a conflictelor interne.

25.2 Formarea si modificarea atitudinilor sociale

Atitudinile intra in *categoria componetelor psihocomportamentale dobandite* in timpul existentei noastre , deci invatate. Desigur *, asimilarea lor se realizeaza in cursul procesului de socializare,* pe masura ce ne intregram contextelor sociale in care ne plasam . In acest context , se pune problema faoramrii lor, a modului in care ajngem la un anumit moment sa avem o anumita atitudine.

Cercetarea **surselor afective** a aratat ca atitudinile sociale pot fi , pe de o parte, **rezultatul conditionarii** (potrivit unor experimente , repetarea , spre exemplu , a unor denumiri denationalitati corelate cu cuvinte pozitive sau negative , poate determina o atitudine , de un anumit gen , fata de aceste nationalitati ; este explicabila atunci atitudinea noastra generala fata de alte notionalitati , chiar daca nu am avut contacte directe), dar pe alta parte , al **simplei expuneri fata de un stimul** (expunerea repetata fata de un stimul , astfel incat sa existe posibilitatea perceptiei, ar fi suficienta pentru a determina o atitudinte mai favorabila).

Sursele cognitive sunt mai putin cercetate , dar este evident ca orice informatie este receptata si in maniera afectiva , asa incat in functie de informatiile pe care la detinem sau le abtinem sa pot constitui sau modifica anumite atitudini sociale (atunci cand avem informatii despre anumite categorii si obiecte , nu ne sunt cunoscute , nu vom avea nici o atitudine in raport cu ele , dar pe masura ce vom recepta infoarmatii in acest sens vom ajunge sa adoptam o anumita atitudine ;

Surse comportamentale au fost legate de **conditionarea ce are la baza intarirea raspunsului** (inatrirea pozitiva creste probalitatea aparitiei unei atitudini in timp ce cea negativa diminueaza aceasta posibilitate) si de **perceptia de sine** (atitudinile sociale sunt in functie de aprecierea pe care o avem in raport cu propria noastra persoana.).

Modificarea atitudinilor sociale este astfel un fapt curent , cauzele sale fiind legatemai ales de **persuasiune** si **autopersuasiune :**

1. **Persuasiunea .** Reprezinta **actul de comunicare ce are drept scop modificarea opiniilor , credintelor , atitudinilor unei persoane in conditiile in care aceea persoana are inpresia ca detine o libertate totala.**Pentru ca scopul actelor persuasive sa fie atins este necesar indeplinirea mai multor **conditii legate de sursa** de **mesaj** si de **canalul de comunicare .**Una dintre cele mai cunoscute *strategii de avitare* este cea *a expunerii selective ,* care nici nu respinge in bloc toate incercarile de persuasiune .
2. **Autopersuasiunea.** Oamenii isi schimba atitudinile nu numai datorita interventiei din afara, a actelor persuasive venind dinspre campul social , ci si in baza propiilor comportamente. Astfle , a te aganja ,spre exemplu , intr-un comportament care contravine unei anumite atitudini, poate conduce la modificarea atitudinii in cauza si chiar la instalarea altei attitudini .

Modificare de atitudine aste prin uramre un proces care poate fi privit din **doau directii :**

- **De la interior** (modificare de atitudine) **catre exterior** (comportament) /persuasiune ;
- **De la exterior catre interior / autopesuasiune.**

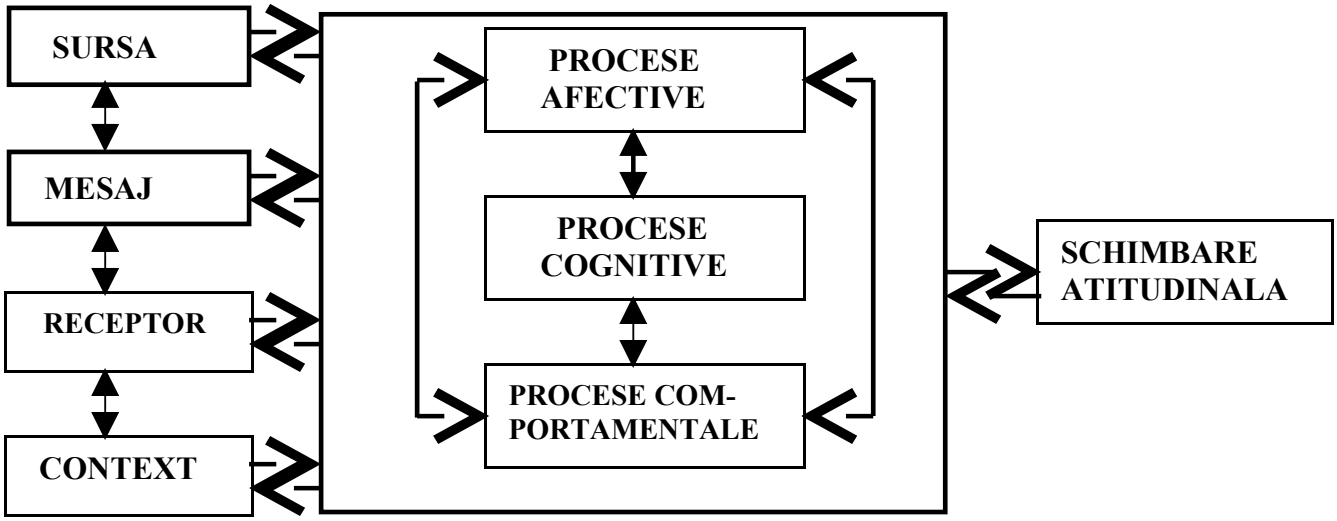

Structura generala a interactiunii
Dintre factori schimbarii
Atitudinale

Fata modelul clasic (sursa – mesaj – receptor), modelul prezentat incorporeaza ideea Ca determinarea variabilelor indepedente este mediate de procese affective , comportamentele si cognitive, acestea din uram fiind decisive.

25.3 Relatia valori , atitudini , comportamente

Asa cum s-a precizat anterior , se pot pune in evidenta trei componente ale unei atitudini. Aceste trei componente se pot afla insa fie intr-un process de **convergenta** , fie in unul de **divergenta** .
In ceea ce priveste **covergenta** , acesta semnifica existenta unui **paralelism ridicat dintre raspunsurile atitudinale si cele comportamentele ,** paralelism datorat mai ales caracterului atitudinii de forta motivationala . Realizare sa , potrivit specialistilor in psihologie sociala , priveste **trairea atitudinii ca autojustificare** sau ca **rezultat al perceptiei propriului comportament .**
Ceea ce pune probleme si a atras . de atfel , intr-o mai mare masura , atentia este **divergenta** , mai ales in contextul societatilor democratice , caracterizte , cel putin la nivel declarativ , printr-un nivel inalt de toleranta . In acest sens , s-a facut diferenta intre **atitudinile adevarate** si **atitudiniile " de fatada"** ,atunci cand disocierea este evidenta .
Incercarile de sistematizare a cauzelor divergentei/convergentei existente intre atitudini si comportamente au pus in evidenta **doua categorii de cauze :**

1. **Factori de parsonalitate** unde sunt de amintit *taria atitudinii* , gradul de accesibilitate , *nivelul de activism al persoanei etc.*

2. **Factori sitoationali ,** unde sunt de amintit *gradul de definire a cerintelor situatiei , prwzenta altor semeni etc.*

Cele precizate permit sa se reafirme existenta unei relatii stranse intre atitudinii comprtamente , fara insa ca posibila corelatie sa fie absolut certa , ci mai curand probabilista .In generl , atitudinea detremina comportamentul , fiind insa posibla si relatia inversa , asa in ca se poate afirmaexistenta unei anumite interdependete cauzuale .Acest lucru este cu atat mai mult valabi l cu cat durata temporala considerata este mai mare .

Opinia publica

S. Chelcea si **P. Ilut** in *Enciclopedie de psihosociologie ,* definsc **opinia publica** drept **procesul psihosociologic interactiv de agregare a judecatilor avaluative , atitudinilor si credntei referitoare la o problema sociala a unui numar semnificativ de persoane care se exprima verbal deschis.**

Analiza acestei definiti permite punerea in evidenta a condiitilor in care o apinie are un astfel de carater :

- **Existenta unei probleme importatnte pentru un numar mare de parsoane ;**
- **Problema are relevanta sociala .**

Opinia publica reprezinta un **complex de pareri** care se **exprima public** , la baza acestei expresii publice trebuind insa sa se vorbeasca de o opinie publica latenta , premargatoare .

Dictionar

Discriminare = consecinta comportamentala a aplicarii steriotipurilor si prejudecatiilor in raport cu una sau mai multe persoane , doar in baza apartenentei lor la un grup sau categoriei sociala.

Etnocentrism = atitudine care cnsta in raportarea toturor fenomanelor sociale la acelea care nesunt miliare , propri grupului caruia ii apartin .

Gandire sociala = ansamblul credintelor colective , reprezentatilor socale si memoriei sociale , vehiculate de catre menbri unei soceteti .

Prejudecata = reactie afectiva fata de membri unui grup sau unei categorii sociale.

Steriotip = un set de caracteristiti considerate relevante pentru descrierea unui grup sau catgorii sociale.

Transformare = Proces de evolutie si schimbare sub impactul ideilor , normelor , parcticiilor (sociale) noi .

TIPURI DE ITEMI 6
ARGUMENTAREA. COMENTARIUL STRUCTURAT. COMENTARIUL

Aceste trei tipuri de itemi apartin in realitate unor categorii diferite. Astfel, in timp ce argumentarea se include mai curand in categoria rezolvarii de probleme, comentariul structurat si comentariul tin de categoria itemilor subiectivi. Sa preferat tratarea lor corelata, deoarece, pe de o parte, exista elemente comune in tratarea lor, iar, pe de alta parte, sunt mai putin intalnite in cadrul psihologiei ca disciplina de studiu in liceu.

Argumentarea consta din selectarea unor temeiuri logice pentru o teza si derivarea ei din ele. Aceste temeiuri trebuie sa fie necesare si suficiente in raport cu teza argumentata, astfel spus in baza lor trebuie derivata teza si numai teza.

Argumentarea se poate utiliza in cele mai diferite domenii, mergand de la matematici, unde forma specificata este demonstratia (precizarea sirului de rationamente, verificarea si deducerea a ceea ce se cere demonstrat) pana in domeniul literelor (unde este vorba in primul rand de interpretare, de a sti sa citesti un subiect, de a-l interpreta si dezvolta, ilustrandu-l cu

ajutorul exemplelor si citatelor), dar, de asemenea, acolo unde nu mai este vorba de un domeniu propriu-zis sau unde domeniul este intregul, anume in cadrul demersului specific filosofiei. In randurile care urmeaza nu este vorba insa de a specifica acest demers la un domeniu sau altul, ci de a schita liniile generale ale unui demers argumentativ.

1. **Abordarea** este prima etapa, etapa ce consta in degajarea unei problematice. Aceasta angajeaza in discutia propriu-zisa a subiectului, constituind ceea ce se numeste „problematizare" sau punere in valoare a problemei. Se poate vorbi de „traducerea" problemei astfel incat discutarea sa sa devina posibila. Se impune dupa aceea formularea unei ipoteze. Formulata sub aceasta forma, problematica subiectului ramane deschisa.
2. **Dezvoltarea** presupune mai intai examinarea ipotezei de plecare. Adesea, pentru ca examenul problemei sa fie complet, este necesar ca dupa avansarea ipotezei pozitive sa fie avansata si ipoteza negativa. In cadrul tezei si antitezei introduceti „sub-probleme", acestea permitand detalierea mai amanuntita a problemei. Argumentand in mod egal teza si antiteza, se ajunge la o contradictie. Cum se cere un raspuns, este necesar sa se deplaseze din nou sensul problemei, iar aceasta in directia tezei ce se cere sau se doreste argumentata.
3. **Incheierea** presupune deplasarea sensului problemei, ceea ce nu inseamna patrunderea intr-un subiect, ci in reluarea tezei si antitezei si raportarea cu evidenta una la cealalta, conchizand asupra tezei prin repingerea antitezei. Exista desigur si situatia in care se poate ajunge la a arata ca teza si antiteza sunt ele insele adevaruri partiale, deschizandu-se astfel posibilitatea de a merge dincolo de raspunsurile date, de intemeierea oferita tezei (este cazul mai ales al disciplinelor socio-umane, al literaturii etc.)

Comentariul structurat este tehnica de analiza ce presupune considerarea textului in orizontul unei problematici care determina insasi structura argumentarii, respectiv a lantului de argumentare care incearca sa dea seama de ideile prezentate in text. Chiar daca sensul argumentarii ramane in mare parte la dispozitia celui ce il realizeaza, sunt precizate anumite linii directoare ale lucrarii.

Comentariul structurat nu se improvizeaza, ci survine doar dupa o reflexie asupra subiectului si elaborarea unui plan. Deoarece fata de simplul comentariu de text in acest caz intervine un subiect, este necesar ca reflexia si, in cele din urma, redactarea sa fie facute din perspectiva propusa de subiect. Intr-un fel, comentariul structurat poate fi considerat o tehnica de analiza a unui text intermediara intre argumentare si comentariul propriu-zis. Fiind vorba insa de o lucrare mult mai elaborata decat argumentarea, se impune precizarea unei metode adecvate, metoda care presupune parcurgerea mai multor etape:

1. **Analiza subiectului:** Este necesar ca mai intai textul si subiectul sa fie citite cu atentie, sa fie reperate in primul rand cuvintele cheie, acestea permitand reflexiei sa se concentreze asupra problemelor esentiale. Urmeaza o a doua lectura a textului, inaintea careia este insa necesar sa se inteleaga toate cerintele subiectului. O buna intelegere trece mai intai prin definirea termenilor cheie. Formularea subiectului permite, de asemenea, sa se identifice tipul de reflexie solicitat: analizati, comparati, ilustrati, prezentati etc. Este necesara, de asemenea, anterior urmatoarei etape, o delimitare a subiectului, adesea aceste limite fiind precizate chiar in formularea subiectului: temporale, spatiale, geografice etc.
2. **Elaborarea planului:** Notati mai intai toate ideile care va vin in minte relativ la subiect. Aceste idei pot avea cele mai diverse origini: cunostite dobandite la scoala, infomatii oferite de mass-media, literatura specifica domeniului, documente anexate etc. Precizati-va, mai inatai, ideile generale, cele care vor schita structura analizei voastre, ramanand insa in campul subiectului. Determinati, dupa aceea, in raport cu aceste idei generale, o problematica, planul trebuie sa raspunda la o intrebare esentiala care sa constituie „firul rosu" al redactarii. Absenta unei problematici conduce la o expunere descriptiva, fara interes. Stabiliti planul. Acesta trebuie sa puna in evidenta o inlantuire de idei,

iar ca atare este necesar sa fie logic, sa raspunda la problematica si sa survina din reflexia asupra subiectului.

3. **Redactarea:** In primul rand, bineinteles, introducerea. Aceasta precede de dezvoltarea si are cinci obiective: sa arate interesul subiectului, sa precizeze semnificatia termenilor cheie, sa precizeze delimitarea subiectului, sa prezinte problematica si planul.

Comentariul de text este tehnica de analiza a unui text care presupune discutarea in detaliu a problemelor puse de tectul propus, urmarindu-se structura si articulatia logica a textului.

Comentariul de text presupune in general un demers asemanator cu cel precizat la comentariul structurat. Dupa cum s-a subliniat deja, in cazul acestei tehnici de analiza a unui text ceea ce o structureaza este insasi textul. Se paote vorbi si de un plan de redactare propriu acestei tehnici de analiza (in parcurgerea pasilor precizati este necesar sa se tina seama si de precizarile facute in cazul comentariului structurat, cu modificarile de rigoare):

1. **Situarea textului:** ceea ce, mai simplu, ar constitui intrducerea. Se poate realiza incadrand textul fie pe linia autorului, fie pe linia problemei puse in discutie. In primul caz este vorba de a situa textul, plecand de la epoca in care a trait autorul fragmentului, de la precizarea tendintelor generale ale momentului respectiv, in acest cadru urmand sa fie situat chiar autorul din perspectiva intregii sale opere. Daca se prefera sau daca subiectul o impune, linia problemei, textul ce urmeaza a fi scris trebuie sa debuteze prin relevarea importantei temei generale pe care textul de analizat o presupune prin continutul sau. Urmeaza prezentarea liniilor directoare, schitarea acestei teme generale, in cadrul structurii tematice precizate urmand sa fie precizat locul problemei tratate in text.
2. **Ideea generala a textului:** In legatura directa cu cele precizate in prima parte a comentariului se va formula, concis, o fraza care sa precizeze pe cat posibil sensul general al continutului ce urmeaza sa fie comentat. Cum insa aceasta etapa a comentariului este intr-un fel doar un punct de trecere inspre urmatoarea etapa, anume comentariul propriu-zis, in formularea frazei trebuie sa se tina seama si de sensul in care se va opera problematizarea.
3. **Comentariul propriu-zis:** indiferent de maniera in care se va realiza , va trebui sa se tina seama de structura logica a textului, respectiv de modul in care argumentele, rationamentele, dovezile sau exemplele propuse, actiunile realizate, faptele precizate etc. se inlantuie, se structureaza astfel incat formeaza un intreg care are un anumit sens. Un intreg va trebui sa formeze de asemenea si comentariul care se va realiza, iar structura de baza a textului care va constitui produsul analizei de text este de dorit sa fie cea a sensului textului supus analizei. Pe aceasta structura de baza este necesar sa fie construita dezvoltarea propriu-zisa, dezvolatarea ce nu trebuie sa excluda simultan un demers comparativ si adoptarea unei pozitii personale in raport cu diferitele probleme aduse in discutie.
4. **Concluzia:** dupa cum se spune insusi titlul acestei parti a comentariului, este momentul in care se conchide demersul desfasurat in cuprinsul propriu-zis al comentariului. Aceasta nu inseamna insa ca este vorba de un rezumat al acestui demers. In aceasta ultima etapa se impune mai ales o considerare a importantei temei analizate si sublinierea posibilelor deschideri ce se pot pune in evidenta in raport cu cele propuse de text. Iar in masura in care acest lucru nu s-a realizat in etapa precedenta, se impune si adoptarea unei opozitii in legatura cu problemele puse in discutie.

INVITATIE LA AUTOCUNOASTERE

Functionarea si adaptarea optima la mediul social, mentinerea sanatatii mentale si emotionale, identificarea si concretizarea potentialului propriu, in cele din urma o dezvoltare armonioasa a propriei personalitati au ca premisa necesara cunoasterea de sine. **Cunoasterea de sine** se dezvolta pe masura ce treim si noi si noi experiente, dobandite

progresiv o capacitate mai mare si mai profunda de autoreflexie. De altfel, studierea psihologiei in cadrul liceului are ca scop general, parasind cadrele strict legate de sistemul educational, oferirea de informatii instrumentale care sa permita chiar dezvoltarea acestei capacitati. Ceea ce va propunem in finalul acestui manual este, daca vreti, o intalnire mai sistematica cu propria persoana, astfel incat **imaginea de sine** sa se contureze in linii mai precise.

Cum putem ajunge la o cunoastere de sine adecvata si profunda? Tinand seama de faptul ca fiecare din noi suntem unici, ca personalitatea fiecaruia dintre noi reprezinta o constructie ce se realizeaza, intr-o masura mai mare sau mai mica, de-a lungul intregii vieti, consideram ca un demers propriu in acest sens ar trebui sa includa:

- **autoobservatia**
- **estimarea resurselor individuale**
- **identificarea intereselor, a aspiratiilor si a scopurilor**
- **identificarea si analiza valorilor personale**
- **analiza retrospectiva a propriei vieti**
- **analiza rezultatelor relevante**

A realiza toate aceste identificari si analize reprezinta, desigur, un demers destul de laborios. Nu ne-am propus totusi sa facem acest lucru, ci mai curand sa va sugeram diverse posibilitati care sa permita o apropiere de propria personalitate.

„Tipul de inteligenta" (Peter Kline si Bernhard Saunders): acest chestionar permite o identificare a dezvoltarii tipurilor de inteligenta pentru propria persoana (chestionarul reprezinta o prelucrare a teoriei prezentate la pag 72).

Acest chestionar nu este un test de inteligenta, ci el permite identificarea relativa a tipurilor dominate de inteligenta si strategiilor preferate de invatare, nepunandu-se problema ierarhizarii lor. Raspundeti cu *Da* sau *Nu* la cele 77 de enunturi de mai jos, numarati pe fiecare categorie raspunsurile *Da* si precizati in tabelul urmator.

Tipul de inteligenta	Punctaj	Tipul de inteligenta	Punctaj
Vizual-spatiala		Muzical-ritmica	
Corporal-chinestezica		Verbal-lingvistica	
Umanista		Logic-matematica	
Introvertit-filosofica			

NR. CRT.	Enunturi	Raspuns	
1	Gandesti in imagini.	1	
2	Inveti facand.	2	
3	Esti o persoana sigura pe tine.	3	
4	Esti atent la emotii, vise, idei.	4	
5	Canti la un instrument sau poate la un cor.	5	
6	Scrii corect	6	
7	Iti place calculatorul	7	
8	Inveti vazand si observand	1	
9	Te pricepi la tricotat	2	
10	Iti place sa lucrezi in echipa	3	
11	Ai incredere in propria intuitie	4	
12	Colectionezi cd-uri, casete si discuri	5	
13	Iti plac jocurile de cuvinte	6	
14	Iti plac lucrurile logice	7	
15	Iti amintesti usor figurile	1	
16	Iti controlezi deplin motricitatea	2	
17	Simti ce gandesc, simt si cred ceilalti oameni	3	
18	Traiesti in propria ta lume	4	
19	Lucrezi ritmat, asociat cu muzica	5	
20	Iti place sa dezlegi cuvinte incrucisate	6	

21	Memorezi bine teorii si principii	7	
22	Esti priceput la rezolvarea de puzzle	1	
23	Cumunici bine non-verbal	2	
24	Esti un bun meditator in conflicte	3	
25	Ai opinii puternice	4	
26	Iti amintesti mai bine faptele pe fond muzical	5	
27	Ai talent la spus povesti si bancuri	6	
28	Iti plac romanele SF	7	
29	In timpul liber colectionezi obiecte artizanale sau de arta plastica	1	
30	Te amesteci in tot felul de lucruri, poate inconstient	2	
31	Iti place sa te joci, sa participi la activitatile de grup	3	
32	Ai un stil propriu,original de a te imbraca si comporta	4	
33	Dai drumul la muzica pentru ati exprima sentimentele mai usor	5	
34	Esti un bun scriitor	6	
35	Se psune ca esti stralucitor destept inteligent	7	
36	Iti plac filmele, casetele video, si sa fotografiezi	1	
37	Iti plac activitatile fizice	2	
38	Vorbesti mult cu vecinii	3	
39	Ai un hobby	4	
40	Compui cantece pentru ocazii festive	5	
41	Se spune ca esti rapid istet si vorbaret	6	
42	Reflectezi adesea la structuri, idei , concepte	7	
43	Respcti cu minutiozitate locul lucrurilor prin casa	1	
44	Preferi povestire cu multa actiune	2	
45	Ii intelegi bine pe ceilalti	3	
46	Ai o solida incredere in tine despre care nu prea vorbesti	4	
47	Se spune ca esti muzical sau talentat	5	
48	Gandesti in cuvinte	6	
49	Inveti mai bine senzorial si examinand contextul	7	
50	Iti place tehnica si masinariile	1	
51	Cand vorbesti, emotionezi cu usurinta oamenii	2	
52	Stii cu ce se ocupa colegii tai in afara serviciului	3	
53	Se spune ca esti o personalitate bine informata	4	
54	Obisnuiesti sa fluieri sau sa murmuri pentru tine	5	
55	Inveti cel mai bine cu voce tare	6	
56	Esti permanent intrebator si sceptic	7	
57	Citesti usor harti si grafice	1	
58	Imiti bine	2	
59	Se spune ca esti un bun ascultator, suportiv	3	
60	Iti cunosti sentimentele	4	
61	Iti place sa dansezi sau sa iesi sa asculti muzica	5	
62	Iti place sa scrii	6	
63	Iti plac ghicitorile si exercitiile logice	7	
64	Adesea visezi cu ochi deschisi	1	
65	Se spune ca esti bun dansator sau atletic	2	
66	In timp ce vorbesti,gandesti	3	
67	Inveti cel mai bine independent de altii	4	
68	Ai intotdeauna opinii despre muzica	5	
69	Iti amintesti usor nume si detalii	6	
70	Gandesti bine abstract si teoretic	7	
71	Se spune ca esti creativ si talentat	1	
72	Te simti bine cand faci miscare	2	
73	Inveti cel mai bine in grupuri de studiu	3	

74	Ai o personalitate foarte puternica te simti independent	4	
75	Te deranjeaza zgomotul din camera	5	
76	Iti place sa citesti carti bune	6	
77	Esti bun la matematica	7	